

Gyógyítóan és táplálóan

■ TORMA-HASZA MÓNIKA

„Lépes méz a kedves beszéd: édes a léleknek és gyógyulás a testnek.” (Péld 16,24)

Egy nap egy Thomas Alva Edison nevű kislány az iskolából hazatérve egy levelet adott át édesanyjának. Az asszony szeméből könnyek csordultak ki a levél olvasása közben. A kis Thomas megkérdezte, mit írtak az iskolából. Az édesanyja hangosan felolvasta neki a levelet: „Az ön fia egy zseni. Ez az iskola nem tudja már kielégíteni az ő tudásszomját, tanárainktól már szinte nincs, amit tanuljon. Ezentúl a fia taníttatását önre bízuk.”

A kis Thomast édesanyja nap mint nap taníttatta, dicsérte, fejlesztette. Hitt benne, hogy nagy dolgokat fog elérni. A fiúból világhírű feltaláló lett. 1093 szabadalom kapcsolódik a nevéhez. Az izzólámpa, a távíró és a fonográf csak néhány nevezetes találmányai közül.

Amikor Edison édesanyja elhunyt, a férfi anyja hagyatékában talált egy elsárgult levelet. Az a levél volt, amelyet annak idején az iskola küldött. Ez állt benne: „Az ön fia mentális betegségben szenved, ezért többet nem jöhet az iskolánkba.”

Edison órákon át sírt, majd ezt írta a naplójába: „Thomas Alva Edison egy megzavarodott gyerek volt, aki egy hős édesanyjának köszönhetően az évszázad zsenijévé vált.”

Mindannyian tudjuk és tapasztaljuk, hogy a szavainknak mekkora ereje van. A szó hatalmával lehet örömet szerezni és bántani, lehet gyógyítani és ölni is. Naponta több mint ezer szót mondunk ki, és közben nem is figyelünk arra, mi a következménye beszédünknek. Mennyszer építünk vele, de mennyszer rombolunk, el is ítélünk vele egy perc alatt. Edison története csak egy példa a sok közül arra, hogy milyen mélységes következménye lehet egy rosszkor kimondott szónak, kritikának, ítéletnek vagy csupán egy tanácsnak. Fontos, hogy szavainkat a szókratészi hármasszűrővel újra és újra megvizsgáljuk: igaz, hasznos és építő-e, vagyis kedves és gyógyító-e? Lelkészként, tanárként, nevelőként, keresztény emberként fontos, hogy úgy tudjunk beszélni, olyan

bölcsességgel, építően, ami a másik javára és gyógyulására szolgál, ami valóban olyan, mint a lépes méz.

Június hónap igéjében a kedves beszédet a lépes mézhez hasonlítja a példabeszéd. A lépes méz, amely az egyik legtermészetesebb élelmiszerünk, emberi beavatkozás nélkül készül gondoskodó méhek által, tele vitaminokkal és immunerősítő anyagokkal. Nagy szükségünk van arra, hogy ennyire átgondoltak, megformáltak legyenek a szavaink, amelyek nem megítélnek és nem elítélnek, nem felszínes édesgetések, nem érdeklődés nélküli kérdések, nem felelősség nélkül kimondott odabökések, hanem meghallgatással, bölcsességgel átöztött gyógyító szavak.

Hogyan lehetséges ez? Csakis úgy, ha a szívünk azzal van csordultig tele, aki nyelvünknek erőt ad, aki értelmünket és érzelmeinket formálja, és engedi, hogy általa szóljunk, aki megerősíti bennünk azt a bizonyosságot, hogy ő szereti a benne bízókat, a rá hagyatkozókat, és megajándékozza őket azzal, hogy általa szóljanak. Ha igazán bölcsen és megfontoltan szeretnénk beszélni, elengedhetetlen, hogy először arra figyeljünk, aki értelmünk és szívünk Ura, aki maga is szól hozzánk, tisztán és kedvesen, gyógyítóan és táplálóan.

Isten szava igéje által mindig tiszta, gyógyító és tápláló. Nem tehetünk mást, mint hogy erre hallgatunk és figyelünk. Engedjük, hogy megszólítson, hogy szívünket megújítsa, és általa a mi beszédünk is kedves és ékes lesz. Hiszen amivel csordultig a van szív, azt szólja a száj. Ha Isten igéjén tájékozódunk, ha Krisztus lakik a szívünkben, akkor van honnan indulnia kedves beszédünknek. Akkor kaphatunk bölcsességet, amikor szólásra indítjuk a szánkat, kaphatunk bölcsességet, hogy kedves és ékes legyen a mondanivalónk. Hogy megtanuljunk helyesen, építőn, kedvesen beszélni, hogy beszédünk valóban gyógyító és megerősítő legyen, ahhoz elengedhetetlen az bölcsesség, amellyel Isten megajándékoz minket. Engedjük neki, hogy naponként átformálja szívünket, és kérjük Szentlelkének erejét ehhez a bölcsességhez, hogy ne játsszunk könnyedén a szavakkal.

A hit segélykiáltása

Luther néhány Miatyánk-magyarázata

■ REUSS ANDRÁS

Nem kevesebb mint húsz hosszabb vagy rövidebb Miatyánk-feldolgozást találtam Luther írásai között, amelyekből hét teljes, egy pedig részleges magyar fordításban olvasható. Mindegyik mögött elmondott prédikáció van. Nem egy még az ő életében nyomtatásban is megjelent.¹ Előszóval értelmezte máskor is a Miatyánkot úgy, hogy imádságokba foglalta annak tartalmát.² Időrendben is az utolsó a Miatyánk-ének, amely parafrázisszerűen dolgozza fel kivételesen a dicsőségmondást is. Népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy kottával ellátott magyar fordítása a német kiadás (1539) után alig húsz évvel, már 1560-ban megjelent a *Váradai énekeskönyvben*³ és 1561-ben

Huszár Gál énekeskönyvében (HUSZÁR–KÁLMÁNCSEHI 1983), 1911-ben pedig Zábrák Dénes (1852–1913) soproni lelkész újrafordításában, amelynek revideált változatát ma is énekeljük.

A tanítás hagyomány és kötelezettség

Az első ezeröttszáz évben sokan magyarálták a Miatyánkot. Magyar fordításban megismerhető Tertullianus (ÓI 12: 187–205. o.), Órigenész (ÓI 14: 41–163. o.), Cyprianus (ÓI 15: 347–375. o.), Szent Maximosz (ÓI 6: 143–179. o.) és AQUINÓI Tamás (1994, 129–172. o.) magyarázata. A hitvallás és a Miatyánk magyarázata és megtanulása ősidőktől fogva a papok és a hívek kötelessége volt. A 12. század elején tartott első esztergomi zsinat a papok feladatáiként jelölte meg, hogy a nagyobb egyházakban minden vasárnap az evangéliumot, az epistolát és hitvallást magyarázzák a népnek, a kisebbekben a hitvallást és az Úr imádságát. A zsinat tudatában volt annak is, hogy ehhez felkészült papok szükségesek: „Tanulatlan papokat ne ordináljanak, akik pedig ordinálva vannak, tanuljanak vagy téessenek le.”⁴

Az Ágoston-rend 1511 nyarán küldte Luthert Wittenbergbe, hogy ott egyetemi előadásokat tartson, és a városi templomban vasárnap és hétköznapokon prédikáljon. A vaskos prédikációs kötetekben kutatva minden okunk megvan kijelenteni, hogy az egyháznak azok közé a szolgálói közé tartozott, akik nagyon komolyan vették a tanítás feladatát. Amikor szent tüsszel potrohos lustáknak vagy elvakult szenteknek mondta a papokat, szemet nyitogató és szívet ébresztő kritikus hangját visszhangozták mindazok, akiket felháborítottak és nyugtalanítottak a visszas

¹ *Sermo Dominica XXI. post. Trinitat.* [1516]. WA 1: 89–94. *Oratio dominica dicitur et oratur duplici via, recta et versa.* In: CLEMEN 1919. *Auslegung und Deutung des heiligen Vaterunsers* [1518]. WA 9: 122–159. *Eine christliche Vorbetrachtung so will man beten das heilige Vaterunser* [1519]. WA 9: 223–225. *A Miatyánk német magyarázata egyszerű laikusok számára* [1519]. LVM 5: 99–151 (WA 2: 80–130). *Eine kurze und gute Auslegung des Vaterunsers vor sich und hinter sich* [1519]. WA 6: 21–22. *Auslegung deutsch des Vaterunsers* [1519]. WA 6: 9–19. *Eine kurze Form der zehn Gebote, eine kurze Form des Glaubens, eine kurze Form des Vaterunsers* [1520]. WA 7: 204–229; Miatyánk: 220–229. Ebből csak az előszók jelentek meg magyarul: ford. Csepregi Zoltán. LVM 5: 157–158. *Betbüchlein* [1522]. WA 10/2: 375–495; Miatyánk: 395–407, 429–432. *Predigt über das Vaterunser* [1523. március 9–10.]. WA 11: 55–59. *A német mise és az istentisztelet rendje* [1526]. Ford. Paulik János. LM 4: 468–469 (WA 19: 70–113). *Katechismuspredigten.* Erste Predigtreihe: 1528. 05. 25–27. WA 30/1: 11–18. Zweite Predigtreihe: 1528. 09. 22–23. WA 30/1: 46–50. Dritte Predigtreihe: 1528. 12. 14–17. WA 30/1: 95–109. *Kis káté* [1529]. WA 30/1: 243–425. *Nagy káté* [1529]. WA 30/1: 125–238. *Eine einfältige Weise zu beten* [1535]. WA 38: 351–375. Magyarul: *Így imádkozzál!* Ford. Balikó Zoltán. LVM 5: 657–675. *Wochenpredigten über Matth 5–7* [1532]. WA 32: 419–422. *Mi Atyánk, ki vagy mennyeiben* [1539]. Ford. Zábrák Dénes. EÉ 72 (WA 35: [270–281] 463–467).

² Szorgalmas keresgélés után sem sikerült megállapítanom, hogy Luthernek az énekeskönyvünk napi imádságaiban közölt Miatyánk-imáinak mi az eredetije, és hol található.

³ *A keresztyéni gyülekezetben való isteni dicséreték.* Várad, 1566. Reprint: 1975.

⁴ „Ut ydiote presbiteri non ordinantur; qui vero ordinati sunt, discant aut deponantur.” In: ZÁVODSZKY 1904, 98., 198. o.

állapotok. Igen korán beköszöntött az az idő, amikor már egyes, a reformáció pártjára állt papokat is el kellett marasztalni. Mégsem siránkozott, hanem serkenteni és tanítani kezdte őket. „Honnan vennék elég papírt és időt, ha el akarnám számlálni mindazt a hasznot és előnyt, amely Isten ígéréből származik?” – írja a *Nagy káté*ban, és hozzászól: ha ezt a papi kötelességüket nem teljesítenék, „akkor nemcsak azt érdemelnénk, hogy koplaltassanak minket, hanem azt is, hogy kutyákat uszítsanak reánk, sárral hajigáljanak meg és elkergetsenek minket”.⁵

A hit egyik alapeleme

Ahhoz az ősi egyházi hagyományhoz, amely a keresztyén hit és tanítás alapszövegének a Tízparancsolat, a Hiszekegy és a Miatyánk hármását tartotta, Luther fenntartások nélkül ragaszkodott. Hiszen – amint 1520-ban *A Tízparancsolat, a Hiszekegy és a Miatyánk rövid magyarázata* bevezetésében írta – a három szöveg „igazán alaposan és bőségesen tartalmazza mindazt, ami a Szentírásban áll” (LVM 5: 157; WA 7: 204). Az állítást azonban a reformátori felismerésekre alapozva indokolta meg. A Tízparancsolat ugyanis azt mondja el, hogy az embernek „mit kellene tennie és nem tennie, mit képes megtenni és nem megtenni, hogy döbbenjen rá tulajdon bűnös és gonosz voltára” (uo.). Az Apostoli hitvallás azt, hogy „honnan kaphat, kereshet és találhat erőt arra, hogy ezt tegye és ne tegye” (uo.), vagyis hogy mi az orvosság, és hol található. Ez nem más, mint Istennek Krisztusban felkínált kegyelme. A Miatyánk végül arról szól, hogy „hogyan keresse meg és nyerje el ezt az erőt” (uo.), „mégpedig rendszeres, alázatos, bizakodó imádsággal” (LVM 5: 158; WA 7: 205).

Parancs és ígélet

Az a körülmény, hogy maga Jézus tanított erre az imádságra, Luthert nemcsak arra indítja, hogy a Miatyánkban a helyes imádság mintáját lássa, hanem az imádkozásra szóló parancsolatot is. Nemcsak Jézus bevezető szavát idézi: „Ti pedig így imádkozzatok” (Mt 6,9a), hanem a parancsolatra is hivatkozik: Ne vedd hiába Isten nevét! Mert az imádkozással engedelmeskedünk ennek a parancsolatnak, amely nem pusztán a visszaélést tiltja Isten nevével, hanem parancsolja, „hogy Isten nevét minden bajban segítségül hívjuk, imádjuk és hálaadással dicsőítsük”.⁶ Ez az imádságban történik.

A ma emberének idegenül hangoznak ezek a gondolatok, bár a lényegét tekintve nem voltak vele másképpen a

16. századiak sem. Az önmagában bízó ember szükségtelennek tartja az imádságot, a magát méltatlannak tartó pedig reménytelennek, de mindkettőjükre áll, hogy ne a maguk személyét nézzék, hanem Isten parancsát és ígéletét.

Az imádkozás isteni parancsa Luther értelmezésében mégsem csak az emberre rótt kötelesség. Amikor Krisztus parancsolja az imádkozást, akkor ez magában foglalja a meghallgatás ígéletét is: „Szívünknek ettől föl kell ébrednie és lánggra kell lobbannia, hogy kedvvel és örömmel imádkozzunk. Hiszen azért tanúsítja ígétével, hogy szíve szerint gyönyörködik imádságunkban, sőt meghallgatja és teljesíti azt, hogy meg ne vessük, szélnek se eresszük imádságainkat, és ne kérjünk bizonytalanul.”⁷

A Miatyánk szövege

Luther Máté evangéliumának a szövegét veszi alapul. Azonban a dicsőségmondást nem magyarázta, feltehetően azért, mert így mondták a szöveget. Nem a bibliai szöveg általa készült fordítását, hanem az akkor már több mint ezer éve mondott szöveget használja magyarázataiban (vö. WA 30/1: 369, 4. jegyz.).

Még egy szövegi probléma merül fel a 7. kérdésben: a *πονηρός*, *malus* fordítása németre. Luther korában: *erlöse uns von dem Übel*, azaz „szabadíts meg a rossztól”, mai fordítása: *erlöse uns vom Bösen*, „szabadíts meg a gonosztól”.

Az imádkozás módja

Sok személyes tapasztalatnak kellett felgyülemlenie Lutherben, hogy a Miatyánk imádkozásának módjáról mondottnak így foglalja össze: „Bizony, a Miatyánk a legnagyobb mártír a világon! (Éppen úgy, mint az Isten neve és igéje!) Mert mindenki kínozza, visszaél vele, csak kevesen merítenek erőt belőle, s telnek meg örömmel azáltal, hogy helyesen használják!” (*Így imádkozzál!* LVM 5: 664; WA 38: 364)

Egyik magyarázatában sem tárulkozik ki Luther annyira, mint Péter mesternek készült írásában, amikor a maga tapasztalata alapján szól arról, milyen nehézségei voltak az imádkozásban. Vallomással kezdi: „Előfordul, hogy hétköznapi dolgaim vagy gondolataim miatt elhidegülök és elkedvetlenedem az imádkozástól.” (LVM 5: 657; WA 38: 358) Szatírába illően idézi fel az egyszerű pap imáját, akinek fohászában a mondatokat átszövik a szolgáltnak adott parancsok és a mindennapi élettel kapcsolatos megjegyzések (LVM 5: 662; WA 38: 362–363): „Ilyen imádságokat sokszor hallottam s megfigyeltem. Annak idején az imaórák alatt sajnos magam is sokszor tapasztaltam, hogy

⁵ *Nagy káté*, Előszó, 12–13. KK 1957, 2: 90; BSLK 550; BSELK 920.

⁶ *Kis káté*I, 4. Ford. Pröhle Károly. KK 1957, 2: 56; BSLK 508; BSELK 862.

⁷ *Nagy káté* III, 20. KK 1957, 2: 165; BSLK 666; BSELK 1076.

a zsoldár vagy az előírt zsolozsma véget ért anélkül, hogy tudtam volna: az elején vagy a közepén vagyok?!” (LVM 5: 663; WA 38: 363)

A nehézségekkel szembesülve egykoriak és maiak inkább felhagynak az imádkozással, vagy későbbre halasztják azt, várva, hogy megjöjjön a kedvük hozzá, de nem így tesz Luther, aki ilyenkor a káté részeit veszi elő, mondja fel, és a gyülekezet közösségét keresi (LVM 5: 657; WA 38: 358–359). Az elkedvetlenedést és elhidegülést ugyanis nem lehet halogatással orvosolni, mert akkor a hétköznapi dolgok az ember egész napját úgy lekötik, „hogy a végén aznap semmi sem lesz az imádkozásból” (LVM 5: 657; WA 38: 359). A megszokás ellen orvosság lehet, ha az ember nem mindig ugyanazt imádkozza, nehogy fecsegéssé vagy gépiessé legyen az imádkozás.

Imádságaink tartalmát nézve a Miatyánk a legjobb ima, mert Krisztus tanította. Előtte is voltak jó imádságok, mint a zsoldárok, amelyek ugyan „nem fejezik ki olyan világosan ennek az imádságnak a lényegét, jóllehet teljes mértékben hordozzák” (*A Miatyánk német magyarázata*, LVM 5: 101; WA 2: 82). Van helye az önálló imádkozásnak is, de a Miatyánk az az imádság, amelyben minden benne van. Ezért ahhoz kellene ragaszkodni (LVM 5: 101; WA 2: 83). Mivel a Miatyánkot Krisztus tanította, „ez a legfőbb, a legnemesebb és a legjobb ima” (uo.), ami semmiképpen se járjon a többi ima megvetésével. De az önálló, vagyis személyesen megfogalmazott ima se járjon a Miatyánk lenézésével (uo.).

A Miatyánk előre és vissza

Egy igen korai, 1516-ból való latin⁸ és 1519-ből való német⁹ magyarázat tömören a hét kérdés belső, tartalmi összefüggését tekinti át. Először előlről (vorwärts, via recta) abban a sorrendben, ahogyan Krisztus tanította, mert „a kérések ebben a szent imádságban az elejétől a végéig egymáshoz vannak rendelve. Az első és legfontosabb Isten nevének megszentelése, és ha ez végbement, akkor minden dolog teljesült.” Tökéletesen akkor szenteltetik majd meg Isten neve, amikor véget ér ez az élet, és eljön az ő országa. Isten országa pedig az, hogy az ő akarata valósul meg, és bűneinkből megszabadulunk. Ehhez „Krisztus kenyerének mindennapi szentségére van szükségünk”. A lelkiismeret nyugalma a bűnbocsánat felőli bizonyosság adja. A bizonyosságban nem a kísértések nélkül állhatunk meg, hanem ha helytállunk bennük. Ezek után van helye annak, hogy magunkra gondoljunk, és kérjük, hogy a rossztól (németül:

Übel) megszabadíttassunk. Hátról (rückwärts, via perversa), vagyis nem a Krisztus szabta rend szerint, fonákul is imádkozzák a Miatyánkot. Akik így, „csak a szájukkal és nem a szívükkel imádkoznak”, először minden rossztól akarnak szabadulni, „hogy boldogságban éljenek, és önmaguknak tessenek”. Saját szempontjukra tekintenek, és ezért helytelenül imádkozzák a kéréseket, hogy ne legyen részük kísértésben, hanem gond nélkül élhessenek. És „csak ezek után, de talán sohasem kérik bűneik bocsánatát”, a mindennapi kenyeret, s nem imádkoznak Isten akarataért, országáért és neve megszenteléséért. A hátról tehát azt jelenti, hogy Jézus eredeti szándékával ellentétben az imádkozó ember kívánsága van az első helyen, Isten neve és ügye, ami pedig a legfontosabb, az utolsón.

Szokatlan lehet számunkra, de megszívlelendő, hogy Luther ebben a rövid magyarázatban, de a többiben is mennyire hangsúlyozza Isten nevének megszentelését és azt, hogy abban minden más benne foglaltatik. Isten nevének megszentelése ugyanis nem morális kérdés, nem a beszédünkkel kapcsolatos csupán, hanem magába öleli az Isten és ember közti viszony teljességét.

Atya

Lelke mélyéig megérintett emberként szól Luther a „mi Atyánk” megszólításról. Idézni kell szavait, mert más szavak nem fejeznék ki azt a bensőséges, mégis minden bizalmaskodástól mentes hangot, amellyel a megszólítást értelmezi. Érzékelteti egyúttal azt is, hogy az imádság parancsát, amelyet a második parancsolatra hivatkozva mondott, semmiképpen sem az emberre kényszerített előírás-ként kell felfogni, hanem lehetőségként, hogy a mennyei Atya az emberi szükséghelyzetben mellettünk áll. „Nincs még egy olyan név, amely nagyobb bizalommal töltene el minket Isten iránt, mint az »Atya«, ez édes, mélyreható és szívből jövő beszéd. Nem lenne ilyen szeretetteljes vagy vigasztaló, ha »Urát«, »Istent« vagy »Bíró« mondanánk, mert az »Atya« szó velünk született, és természeténél fogva kellemes. Ezért ez a legkedvesebb Istennek, és ez a név az, amely a legjobban indítja őt arra, hogy minket meghallgasson. Ezzel a névvel valljuk mi is magunkat Isten gyermekeinek. Ezáltal mélységesen meghatjuk Istent, mert nincs kedvesebb szó annál, mint a gyermeké, amelyet atyjához intéz. Ebben segít még az is, ha ezt mondjuk: »ki a mennyekben vagy«. Ezek azok a szavak, amelyekkel megvalljuk szánalmas szükségünket és nyomorúságunkat, és láthatóan arra indítanak minket, hogy könyörögjünk, Istent pedig arra készítetik, hogy megkönyörüljön rajtunk.” (*A Miatyánk német magyarázata*, LVM 5: 102; WA 2: 83)

Nem arról az oldalról közelíti meg a megszólítást, hogy ki az, aki így szólhat Istenhez, hogy van-e az embereknek erre joguk, vagy milyen feltétele van annak, hogy az em-

⁸ *Oratio dominica enarratore* F. M. Eleutherio Aureliano 1516. In: CLEMEN 1919, 198–207. o. Latin címe: *Oratio dominica dicitur et oratur duplici via, recta et versa (recta via, perversa via)*.

⁹ *Eine kurze und gute Auslegung des Vaterunsers vor sich und hinter sich* [1519]. WA 6: 21–22.

berek Atyánknak szólíthassák Istent. Inkább olyan biztásként értelmezi, amelyet kimondva az imádkozó „elismeri, hogy van egy Atyja, aki a mennyekben van. Ő pedig egyedül és nyomorultul érzi magát a földön. Ebből egy olyan gyermek szívbeli vágyódásának kell következnie, aki atyja országától távol, idegenek között nyomorban él.” (Uo.) Még attól a merésznek tűnő állítástól sem riad vissza, hogy az így könyörgő ember „igaz szívvel áll Isten előtt, képes imádkozni és Istent kegyelmességre indítani. Ez tehát olyan hatalmas beszéd, amelyet lehetetlen saját magunktól kimondanunk, mert ez Krisztus Lelkének munkája a mi szívünkben.” (Uo.) Ebből az imádságból ugyanis a távolba szakadt gyermeknek a mennyei Atya országa utáni szívbeli vágyódása hangzik fel. Ez a szívbeli vágyódás nagyon mélyről jövő érzés, de nem nélkülözheti a szavakat, írja Luther, mert a pusztá érzések nem védenek az idegen gondolatok ellen, így az ördög is félrevezethet, és – ha szavak nélkül akarjuk vágyódásunkat megélni – teljesen kiöli az imádságot a szívből. Inkább a szavakba kell kapaszkodnunk, és hálásnak kell lennünk Isten iránt, hogy kapunk szavakat, amelyekkel imádkozhatunk.

Az első három kérés

Az imádkozással kapcsolatos keresztény sablonjaink szerint értelmezzük a Miatyánkot, amikor azt mondjuk, hogy az imádság első három kérése – az ún. te-kérések – Istenről és az ő dolgairól szól, az utolsó három pedig – az ún. mi-kérések – az ember dolgairól. Nemcsak elgondolkodtató, megdöbbentő is, hogy a *Kis káté*-ben az első három kérést hasonló módon magyarázza Luther: „Isten neve amúgy is szent”, „Isten országa eljön magától, kérésünk nélkül is”, „Isten jó és kegyelmes akarata meglesz imádságunk nélkül is” (*Kis káté* III, 4.7.10). Tévedés tehát azt hinnünk, hogy – mai kifejezéssel élve – mi Isten szurkolótábora vagyunk, akik Istent győzelemre biztatják. Ezekben a kérésekben Isten ügyének bennünk való előrehaladásáért és győzelméért könyörgünk. És nem áll meg egy ilyen igaz, de sima mondatnál, hanem minden kérést személyessé tesz. Isten nevének megszentelése kapcsán: ha ez tökéletesen végbemenne, vagyis ha valaki „annyira tiszta lenne, hogy semmiféle dolgot vagy tisztességet sem tulajdonítana magának, az tökéletesen tiszta volna, és Isten neve teljesen megszentelődne benne” (*A Miatyánk német magyarázata*, LVM 5: 110; WA 2: 92), de ez csak a mennyben történik majd meg. „Ezért kell kérnünk és komolyan kívánnunk, hogy amíg élünk, Isten szentelje meg nevét bennünk. Mindenki káromolja Isten nevét, néhányan jobban, mások kevésbé, még ha a gőgös szentek ezt nem is akarják elhinni.” (LVM 5: 110–111; WA 2: 92) Egyrészt úgy szentségtelenítjük meg Isten nevét, hogy nem gyermekeiként élünk, hiszen az ő nevére kereszteltettünk meg, ezért ehhez méltóan is kell élnünk.

Másrészt úgy szentségtelenítjük meg nevét, ha elbizakodottan, gőgösen élünk, és azzal áztatunk másokat és magunkat is, hogy mi magunk az ő nevéhez méltóan élünk. Az első kérés azzal a kétségbeejtő helyzettel szembesít, hogy életünkkel mi magunk is megszenteltetjük Isten nevét. „Azért ez az első kérés, mert Isten dicsősége az első, az utolsó és a legfőbb, amit neki adhatunk, és ő sem keres vagy követel semmi mást. Semmi mást sem adhatnánk neki, mert minden más jót ő ad nekünk, ám a dicsőséget egyedül ő tartja meg, hogy elismerjük, valljuk, énekeljük, éljük, munkáljuk, valamint tetteink és szenvedéseink bizonyítsák, hogy minden Istené.” (LVM 5: 113; WA 2: 94) A második kérést így érti: „...rettenetes, hogy mi vagyunk azok, akik Isten országát akadályozzuk, és küzdünk ellene. Ha igazságosan ítélné meg minket, akkor ellenségeiként és országa kifosztóiként kárhoztathatna minket.” (LVM 5: 114; WA 2: 95) Mivel nincs olyan ember, „akiben ne lenne jelen valamilyen mértékben az ördög országának nyoma”, ezért kell a második kérést imádkozni, mert „Isten országa valóban itt kezdődik és indul növekedésnek, de csak a másik életünkben teljesebben” (LVM 5: 116; WA 2: 97). Tévedés külső cselekedetekkel, de a szív belső megújulása nélkül törekedni Isten országába, amint tévedés az Isten országát csupán mennyei örömmel és élvezettel tartani, mert „az üdvösség azt jelenti, hogy Isten uralkodik bennünk, és mi az ő országává leszünk” (LVM 5: 117; WA 2: 98). A harmadik kérdés kapcsán még inkább húsba vágó az értelmezés. „Mert mi lehetne rémisztőbb, mint az, hogy nem történik meg Isten akarata, vagy hogy lenézik parancsolatait, és hogy nyilvánvalóan önmagunk ellen teszünk tanúságot ebben az imában?” (LVM 5: 118; WA 2: 99) Hiszen annak, hogy Isten akarata nem teljesül a világban, mi is részesei vagyunk azáltal, hogy nekünk sincs kedvünkre Isten akarata, és nem a szerint élünk. E mondat keménysége után még tovább keményít: „Aki alaposan végiggondolja ezt és a többi kérést is, annak nem sok kedve támad ehhez az élethez, ám annak, aki élvezi ezt az életet, értésére adja, hogy egyáltalán nem érti sem a Miatyánkot, sem saját életének nyomorúságát.” (LVM 5: 119; WA 2: 100) Nem másért könyörgünk tehát, mint óemberünk pusztulásáért és újjászületéséért. Ebben az értelemben kell érteni mondatát: „Mindig saját akaratunk ellen kell munkálkodnunk.” (LVM 5: 119; WA 2: 101) Úgy is mondhatnánk, hogy saját magunk, azaz önző voltunk ellen imádkozunk ezekkel a szavakkal. Mivel pedig Isten még jobba akarja tenni az általunk szándékolt jót is: „Emiatt nem mást kérünk ebben a kérésben, mint keresztet, mártíriumot, kellemetlenségeket és mindennemű szenvedést.” (LVM 5: 123; WA 2: 105)

Visszatérő fordulat, amellyel Luther összeköti az első három kérést – és egyúttal jelzi, hogy elsősorban nem morálisan értelmezi azokat –, hogy ez a kérés megaláz és felemel minket, ahol nemcsak a megalázás szóra kell figyelni, hanem még inkább a felemelésre, mert hiszen Luther

értelmezésében azért kaptuk ezt az imádságot, mert Isten magához akar emelni.

A mindennapi kenyér

A három te-kérés után következő négy mi-kérést is az ember megújulásának szükségessége felől értelmezi Luther. A bűne miatt kilátástalan helyzetéből szabadulni akaró, Istentől elszakadt embernek egyetlen vigasza és orvossága a mennyei kenyér, Krisztus, aki az élet kenyere. Isten segítsége, hogy szánkba adja a segélykiáltás szavát ezzel a kéréssel, és vigasztalást küld emberek által. Persze az emberi szó, ha emberi logika mentén vigasztal, csak üres ígéretekben áll, amelyek meggyengítik és elbutítják a szíveket, amikor abban keresnek orvosságot, hogy lebecsülik a bajt. Luther nyersen hangzó válasza erre: „Egyétek csak meg magatok romlott zabkásátokat. Én a mindennapi kenyérré várok, amely megerősít engem.” (LVM 5: 127; WA 2: 108) Az ő számára a szükséges mindennapi kenyér Krisztus. Ez nem a mindenfelé kínált közönséges kenyér, a miénk ugyanis „természetfeletti, különleges, sajátos és mindennapi”, amely kéznél van, mindig rendelkezésre áll a szükség és a szenvedés idején (LVM 5: 129; WA 2: 110). A hibánk és bajunk pedig az, hogy nem kérjük Istentől ezt a kenyeret, amelyet kétféleképpen kaphatunk meg: az oltáriszentségben és az igében. Ezzel pedig a lutheri úrvacsoratan velejét fogalmazza meg. „A szentségben Krisztust fogadjuk be, ám ez hiábavaló lenne, ha emellett Krisztust nem készítenék el és osztanak szét az igében is, mert az ige viszi el Krisztust a néphez, és ismerteti meg őt szívükkel. A szentség önmagában nem adja meg ezt a tudást.” (LVM 5: 131; WA 2: 112) Könyörögnünk kell azért, hogy megkapjuk Isten ígését. Mindez nem azt jelenti, hogy ne imádkozzunk a testi kenyérért is, „ám főleg a lélek lelki kenyere, vagyis Krisztusra kell gondolnunk” (LVM 5: 135; WA 2: 115). A *Kis káté*ban Luther gyönyörű felsorolást ad arról, hogy földi értelemben, az isteni gondviselés és az emberi jóllét szempontjából mi a mindennapi kenyér, de nagyon szükséges a mennyei kenyér Krisztusban kapott ajándékának, vagyis az úrvacsorának ez a lutheri hangsúlyozása.

Az utolsó három kérdés

Az ötödik kérdés a bűnbocsánatról szól, amelyre mindenkinek szüksége van a bűn miatt, és csak úgy szabadulhatunk meg a bűnünktől, ha Isten bocsánatát kérjük. A „legerősebb búcsúcédula a földön” az, amelyet „Krisztus vére pecsételt le, és Krisztus halálával meg is erősített” (LVM 5: 137; WA 2: 118). Kétféle ember van, aki képtelen elimádkozni ezt a kérést, és nem nyeri el a bűnbocsánatot Krisztustól. Az egyik ember elfeledkezik a saját bűneiről, és közben felnagyítja

felebarátja vétkeit, és ezért nem tud megbocsátani neki. Luther azonban figyelmeztet: „Ez pedig Isten csodálatos igazságossága és ítélete, hogy nagyobb a bűne annak, aki nem bocsát meg, mint annak, aki a bűnt elkövette.” (LVM 5: 138; WA 2: 118–119) A másik ember tökéletesnek tartja magát, és nem ismeri fel bűnét. Velük szemben is keményen fogalmaz: „Olyan a természetük, hogy soha senkivel sem kedvesek, ezzel méltókká válnak arra, hogy Isten nemcsak hogy bűneiket nem bocsátja meg, hanem olyan kegyetlen velük, hogy sosem engedi meg nekik, hogy felismerjék bűnüket.” (LVM 5: 139; WA 2: 119–120) A kapott isteni és az általunk adott bocsánatot azzal kapcsolja össze, hogy „az a legalkalmasabb bűnhődés és elégtétel a bűnökért, ha megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek” (LVM 5: 140; WA 2: 121). A reformátor végül mások ítéltetése és rágalmazása helyett önvizsgálatra buzdít: „Lásd meg, ki is vagy, nézz szívedbe, és hamarosan el fogod felejteni felebarátod bűneit. Mindkét kezed jócskán tele lesz saját bűneiddel!” (LVM 5: 142; WA 2: 122) Ugyanakkor nem felejt, hogy ellenünk is vétkeznek, „mert Isten úgy rendelte, hogy mások megkárosítsák vagyónunkat vagy becsületünket, vagy más módon ártsanak nekünk, hogy ezzel alkalmunk legyen a bűnhődésre és a megbocsátásra” (uo.).

A hatodik kérdés, amelynek kulcsszava a kísértés, és hogy Isten ne vigyen bele, már a 16. századi hívőknek is gondot okozott. A *Kis káté*ban Luther rövidre zárja a problémát: „Isten senkit sem kísért, mégis azt kérjük ebben az imádságban, hogy Isten őrizzen és tartson meg minket...” (*Kis káté* III, 18. KK 1957, 2: 63.) Luther szerint könnyebben értenénk, ha így mondhatnánk: És ne vígy próbatételekbe minket! Vagyis így imádkozunk: „Védj és segíts meg engem, kedves Atyám, ne hagyj engem elbukni és a rosszat cselekedni!” (*A Miatyánk német magyarázata*, LVM 5: 143; WA 2: 123) A kísértés egyrészt balfelől (LVM 5: 143; WA 2: 123), vagyis kívülről támad, másrészt jobbfelől érkezik, mintegy bensőnkől, „különösen akkor, amikor mások nem akadályozzák akaratumat, dicsérik szavainkat, tanácsunkat, tetteinket, valamint tisztelnek és becsülnek minket” (LVM 5: 144–145; WA 2: 124). Amikor Isten megengedi, hogy az ilyesmi ne kerüljön el bennünket, az azért van, „hogy az ember megismerje önmagát és Istent. Önmagát azáltal, hogy rájön arra, hogy csak vétkezni tud, és gonoszt cselekedni. Istent pedig úgy, hogy rájön, Isten kegyelme erősebb minden teremtménynél, és megtanulja megvetni saját magát, Isten kegyelmét pedig magasztalni és dicsérni.” (LVM 5: 145; WA 2: 125) Ehhez még hozzátesszi: „...a kísértések éberré tesznek minket, és tökéletessé az alázatban és a türelemben, valamint alkalmassá tesznek minket arra, hogy Isten legkedvesebb gyermekei legyünk. Áldottak azok, akik ezt szívükön viselik, mert sajnós manapság mindenki nyugalmat, békét, örömet és kényelmet keres egész életén át.” (LVM 5: 146; WA 2: 125–126)

Amit Luther itt kísértésről és próbatételről mond, az távol van a mai ember, még a mai keresztyének többségének életérzésétől is.

Végül a *hetedik kérést* mindenféle rossz dologra vonatkoztatja Luther, amely az ördög uralma alatt érheti az embert (*Nagy káté* III, 115. KK 1957, 2: 181; BSLK 689; BSELK 1108). Még ha azt kérjük is, hogy ezektől megszabaduljunk, megfelelő módon és legutoljára kell ezt tennünk.” (*A Miatyánk német magyarázata*, LVM 5: 146; WA 2: 126) Nem másról van itt sem szó, mint arról, „hogy imádkozzunk, ha bármiféle testi baj tör ránk, és ne kérjünk és ne várjunk segítséget soha máshonnan, csak tőle.” (*Nagy káté* III, 117. KK 1957, 2: 181; BSLK 689–690; BSELK 1108)

Közösségi imádság

Nagy jelentőséget tulajdonít Luther is annak, hogy a megszólítás többes számban hangzik el: „Az ima közös lelki kincsünk, ezért senki sem sajátíthatja ki, még az ellenségünktől sem tagadhatjuk meg. Mert ő mindnyájunk Atyja, és azt akarja, hogy egymás testvérei legyünk, és teljes szívünkkel szeressük egymást, és úgy imádkozzunk egymásért, mint saját magunkért.” (*A Miatyánk német magyarázata*, LVM 5: 105; WA 2: 86) A Miatyánk imádkozásának tehát nincs feltétele.

A prédikációk címzettje a templomi gyülekezet. A *Kis kátét* a családfők és házuk népe használatára írta, a lelkészeknek és tanítóknak a *Nagy kátét*. A Miatyánk német magyarázatát kifejezetten az egyszerű népnek, nem a tudósoknak. Sajátos helyet foglal el a magyarázatok között az, amelyet Péter mesternek írt, akit a címben jó barátoknak nevez. Az irat hangvételében és tartalmában nem enged bizalmaskodó viszonyra következtetni a borbélymester és a Szentírás professzora között. Mégis a megszólítottak szól abban az értelemben, hogy azt, aki sok emberrel beszél, és akihez sokféle igaz és hamis hír, pletyka és megszólás jut el, emlékezteti, hogy imádságába mindenféle embert bele kell értenie. Csaknem minden kérésnél, összesen ötször, azzal a fordulattal foglalja egybe az imádkozót a többi emberrel, akik nem is feltétlenül hívők és imádkozók: „ők velünk és mi is velük együtt” (*Így imádkozzál!* LVM 5: 659–661; WA 38: 360–362).

Evangélikus spiritualitás

A *Miatyánk német magyarázatáról* mondták György hercegnek – írta Luther a lipcsei vitáról beszámolva Georg Spalatinnak –, hogy „négy nap alatt egy Miatyánkot nem volnának képesek elimádkozni, ha reám hallgatnának” (1519. július 20. LVM 7: 155). A hét magyarul olvasható Miatyánk-magyarázat minden fontos részletre kiterjedő is-

mertetése is lehetetlen vállalkozás. Csak ízelítőt kaphatott belőle az olvasó néhány kevéssé ismert, de mélyen evangélikumi és krisztusi gondolat felvillantásával. Abban bízom, hogy számosan lesznek, akik maguk is kezükbe veszik őket magányosan vagy gyülekezeti közösségekben. Aki előveszi és olvasgatja Luthernek ezeket az iratait, a hét bűnbánati zsoltárt, a Magnificat magyarázatát vagy a válogatott kiadás ötödik kötetének többi darabját, nem fogja hiányolni az evangélikus spiritualitást, mert megtalálta az evangélikumi lelkiségnek az ige tiszta forrása által táplált, éltető patakját.

Bibliográfia

Rövidítések

- BSLK = *Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche*. 13. kiad. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2010.
- BSELK = DINGEL, Irene (szerk.) 2014. *Die Bekenntnisschriften der Evangelisch-Lutherischen Kirche: Vollständige Neuedition*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- KK = *Konkordiakönyv. Az evangélikus egyház hitvallási iratai*. 1–2. köt. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1957.
- LVM 5 = LUTHER Márton 2011. *Bibliafordítás, vigasztalás, imádság*. Szerk. Csepregi Zoltán. Luther Kiadó, Budapest. (Luther Válogatott Művei 5.)
- LVM 7 = LUTHER Márton 2013. *Levelek*. Szerk. Csepregi Zoltán. Luther Kiadó, Budapest. (Luther Válogatott Művei 7.)
- ÓI 12 = TERTULLIANUS 1986. *Tertullianus művei*. Ford. Vanyó László. Szent István Társulat, Budapest. (Ókeresztény Írók 12.)
- ÓI 14 = ÓRIGENÉSZ 1997. *Az imádságról és a vértanúságról*. Szerk. Vanyó László. Szent István Társulat, Budapest. (Ókeresztény Írók 14.)
- ÓI 15 = CYPRIANUS, Szent 1999. *Szent Cyprianus művei*. Szerk. Vanyó László. Szent István Társulat, Budapest. (Ókeresztény Írók 15.)
- ÓÖ 6 = MAXIMOSZ, Szent 2002. *Isten a szeretet. Válogatás Szent Maximosz hitvalló műveiből*. Jel Kiadó, Budapest. (Ókeresztény Örökségünk 6.)

Hivatkozott művek

- AQUINÓI Tamás 1994. *Előadások a Hiszekegyről, a Miatyánkról és a Tízparancsolatról*. Ford. Gecse Gusztáv. Seneca, Budapest.
- CLEMEN, Otto 1919. *Das lateinische Original von Luthers „Vater-Unser vorwärts und rückwärts” vom Jahre 1516. Zeitschrift für Kirchengeschichte*, 48. évf. 198–207. o.
- HUSZÁR Gál – KÁLMÁNCSEHI Márton 1983. *A keresztyéni gyülekezetben való isteni dicséret [1560]. / Reggeli éneklések [1561]*. Szerk. Varjas Béla. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- A keresztyéni gyülekezetben való isteni dicséret*. Várad, 1566. Reprint: Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.
- ZÁVODSZKY Levente 1904. *A Szent István, Szent László és Kálmán korabeli törvények és zsinati határozatok forrásai*. Budapest. Reprint: Pápa, 2002.

Jézus Krisztus kereszttje

*Bibliatanulmány Gal 6,11–18 alapján**

■ FABINY TAMÁS

Bevezetés

Pál apostol általában tartja magát a kor levélírói szokásaihoz: a címzésben többnyire az úgynevezett keleti változatot használja szemben a görög címzéssel, bár lényeges bővítéssel. Leveleit rövid üdvözléssel, áldással és személyes üzenetekkel szokta zárni, szinten a kor szokásai szerint.

A köszöntéseken túl a legtöbb esetben pusztá formulának tűnnek ezek a befejező sorok: mintha csak a levél keregetése miatt tartaná magát Pál az ilyen záráshoz. Ezért szokás ezeken könnyen átsiklani – legfeljebb a levél keletkezési körülményeit vagy a címzettek kilétét kideríteni akaró kutatóknak mond lényegeset a befejezés, tartja a közfelfogás. Valószínűleg az összes levélben nagyobb a jelentősége ennél a zárásnak, de a Galata levél saját kezű befejezését különösen is figyelmesen kell vizsgálnunk.

1. Először is formai okokból; itt *elmarad a más levelek személyes jellege*. Ez korántsem jelenti azt, hogy hangja nem szenvedélyes – nagyon is az –, csupán a személyes üzenetek, köszöntések hiányoznak.

2. *Maga a levél miatt*. A Galata levélben sorra megtalálhatók Pál teológiájának leglényegesebb pontjai. A Római levélhez való előtanulmánynak is szokták mondani – tudatos készüléstről talán nincs szó, de gondolkodásának egységessége feltétlenül kitűnik a két levél alapján.

3. Pál *megigazulástanának* kifejtését e két levélben találjuk meg legtisztábban. (Némi különbség a Római levélhez képest, hogy ez a Galata levélben egyfajta Krisztus-misztikával jár együtt: „én Krisztusban – Krisztus bennem”).

4. A levél, minden dramatizálás nélkül, *egzisztenciális jelentőségű a fiatal kereszténység számára*: léte vagy nemléte forog kockán. Csak a Pál által hirdetett radikális kegyelemfelfogás értelmében állhat meg saját lábán, és nem süllyed vissza zsidó szektává. Ez oly mértékben létkérdés volt, hogy Krisztus kereszttalozata is fölöslegessé, értelmetlenné válik, ha visszaesnek a törvény talajára (2,21). Ezért a zsidóság és a kereszténység harcának is dokumentuma ez a levél, amint az a zárásból is kitűnik.

5. Az elzsidósodás veszélye miatt utal Pál olyan határozottan a *keresztre*: az ott végbement esemény lehet a hívők egyetlen menedéke. Jézus halálának középpontba állítása így semmiképpen sem csupán „illusztráció” egy elvont megigazulástanhoz, hanem éppen ellenkezőleg: ennek az

eseménynek a kibontása, amit megigazulástannak nevezzük. Látni fogjuk, hogy Jézus halálának ez a tényszerűsége jut kifejezésre a zárásban. Ráadásul korántsem csak azokban a mondatokban, ahol *expressis verbis* erre az eseményre történik utalás, hanem a zárószakasz szinte valamennyi mondatában, még a legsemlegesebbnek tűnő két befejező sorban is!

6. 6,11-ben Pál feltehetően átveszi titkárától az íróveszszőt, és – gyakori szokása szerint – *ő maga írja a befejező sorokat*. Azonban nem csupán az aláírás vagy a hitelesítés, és különösképpen nem a személyes üdvözlések miatt teszi ezt, hanem – újrakezdi a levelet! Amit oldalakon keresztül diktált – írt? –, azt most néhány sorban summarázza. Itt, a formailag záradéknak tűnő befejezésben a súlyos témákat tárgyaló levél szinte valamennyi gondolatát újra előveszi, csak éppen már összevonva, csoportosítva. Ez adja a zárósorok hallatlan koncentráltóságát. Rövid összefoglalása azért is különösen jó, mert nemcsak visszatekint, hanem az összefüggések ilyen megajzolásával új megvilágításba is helyezi a tárgyalt kérdéseket, ezáltal előre is mutatva. Olyan ez, mint amikor egy adott történelmi kort pontosan, tényszerűen ismertetünk, s ezután néhány mondattal, mintegy összefoglalóan megismételjük a fő összefüggéseket. Azáltal pedig, hogy az összefüggések erővonalai egy irányba visznek, egy gondolat csak még inkább megerősödik. Levelünkben ez a gondolat Jézus kereszthalála.

Elemzés

Formailag nyilvánvaló: Pál saját kezű írása ez. 1Kor 16,21-ben és Kol 4,18-ban emeli még ki külön, hogy ő maga tartja az íróveszszőt. De ott nyilvánvalóan csak a személyes aláírásra – és esetleg az azt követő két mondatra – vonatkozik ez. 2Thessz befejezése (3,17) pedig egyértelművé teszi, miért is annyira fontos a saját kezű aláírás. Ez a hitelesítő jel a levelein! Vélelmezhetjük, hogy előfordultak visszaélések: egyesek Pál neve mögé rejtőzve írtak leveleket, valószínűleg ártó szándékkal.

A sok hamis prófétától, álnok tévtanítótól szétzilált galáciai gyülekezetnek írja most Pál: ez most nem szédítés, ez valóban az én tanításom. Az enyém, aki összekovácsoltalak titeket, aki először hirdettem nektek annak a Krisztusnak értetek is végbement kereszthalálát, akihez gyáva,

* Elhangzott a Luther-konferencián 2019. február 1-jén Révfülöpön.

szenvedés elől menekülő vagy éppen sunyin számító magatartásokkal most méltatlanok lettek. Én, Pál, aki saját kezűleg írom ezt a levelet, még mindig azt szeretném, ha egyedül a keresztet tekintenék menekülések kizárólagos lehetőségének.

Egyébiránt nem ismeretlen az ókorban, hogy a szerző csak aláírja a más által írt levelet. A szó szerinti diktálás időigényessége miatt az is előfordulhatott, hogy a szerző csak néhány támpontot, alapvető gondolatot adott meg a témában, s a levelet a titkár egyedül fogalmazta meg. Az így leírt szöveget hitelesítette aztán saját kezű aláírásával a levél feladója. Az érdekesség kedvéért jegyzem meg: a császári levelek hitelesítésére ez a három latin szó szolgált: *et divina manu*.

Pál leveleinél azonban még másra is kell gondolnunk. Egyetlen kézirat sem áll rendelkezésünkre, így természetesen nem lehet külső jele az írásváltásnak. Feltűnő azonban, hogy az apostol ezt írja: „Nézzétek, mekkora betűkkel írok nektek a saját kezemmél!” (6,11) Ezek a nagy betűk bizonyára elütöttek a titkár írásától. Azért jelentette be külön Pál, hogy ez saját kezű zárás, mert ezáltal növelte annak jelentőségét. Továbbá talán arra is gondolt, hogy a címzettek többsége nem olvassa, hanem hallgatja a levelet, ami természetesen megfelel annak a kériugmatikus szituációnak, amelyben az első gyülekezetek voltak. A korábban említett szempontok figyelembevételével mondhatjuk: Pál nem csupán a személyesség vagy a hitelesítés kedvéért ír így saját kezével, hanem hogy összefoglalja, koncentrálja a levélben már részletesen kifejtett gondolatokat. Így lehet ez a rövid „levél a levélben” különösen is nagy jelentőségű.

6,11: „Nézzétek, mekkora betűkkel írok nektek a saját kezemmél!”

Hármas hangsúlyozás ez: Pál saját kezűleg ír; ezt be is jelenti; s a mondatot a sürgető Ἰδετε imperatívusszal kezdi. Több írásmagyarozónak problémát okoz az ἔγραψα aoristos alakja: miért használ Pál múlt időt? Az egész levélre érti, vagyis azt az elejétől kezdve ő maga írta, esetleg 5,2-nél vette át az íróvesszőt? Valószínűbb, hogy az aoristos arra vonatkozik, amikor a levelet felolvassák: az olvasó szemszögéből ez már valóban múlt idő. A γράμματα esetleg jelenthet nemcsak betűket, hanem levelet is, ez esetben „nagy”, vagyis hosszú levélről lenne szó. Raffay Sándor így fordítja a szöveget: „mekkora levelet írtam nektek”. Pál szóhasználatában itt azonban az ἐπιστολή kíváncszna. A nagy betűk esetében gondolni lehet egy íráshoz nem szokott ember kevésbé megformált betűire, de annak ellenkezőjére is: szépen kerekített betűivel, mint gyermekeknek szinte szájba akarja rágni a tanítást. Egyebek mellett a British Museumban őriznek olyan dokumentumokat, amelyeken az aláírás betűi nagyobb-

bak, mint a levél szövege. Némelyek az itt említett nagy betűkre utalva beszélnek Pál esetleges szembetegségéről. Mindezekén túl arra is lehet gondolni, hogy a sürgősség, sietség következtében egyszerűen hevenyészett írásról van szó. Minden nézetnek lehet létjogosultsága, egy azonban kétségtelen: Pál különösen is fontosnak tartja, amit most ír! Felhívja a figyelmet arra, hogy itt egzisztenciális jelentőségű kérdésekről van szó. Az apostol szenvedélyesen személyes ügyének tekinti a galáciai gyülekezet sorsát, amely nem is csupán egy gyülekezet a sok közül, hanem talán az egész, még serdülőkorban lévő kereszténységet jelenti. Ennek még fejlődő szervezetét veszedelmes kór, alattomos betegség támadta meg, ezért Pál doktor sürgősen, nagybetűkkel írja alá a „receptet”.

6,12: „Akik testi értelemben akarnak tetszést aratni, azok kényszerítenek titeket arra, hogy körülmetélkedjétek, csak azért, hogy Krisztus keresztyéért ne üldözzék őket.”

A levél egyik kulcsfontosságú mondata, amely messze túlmutat önmagán. Rég nem a körülmetélkedés itt a kérdés. Ha az csak külsőség, szokás lenne, akkor a gyülekezet minden tagja nagyvonalúan túltehetné magát azon. Itt azonban egyrészt kényszerítésről, másrészt tetszésaratásról van szó. Ezek szerint a körülmetélkedést némelyek kikényszerítették a keresztény gyülekezethez csatlakozóktól. A tetszésaratásra használt kifejezés (εὐπροσωπος) a Septuagintában Sára szépségének jellemzésére szolgál, tehát kifelé mutatott feltűnésről van szó. Még ennél is fontosabb a szó teátrális értelme. A πρόσωπον maszkot, szerepet is jelent. Drámaíróknál – például Arisztophanészénél – a kifejezés a σεμνοπροσωπέω (komoly arcot vág) összetételben is szerepel. Vagyis: merő színjáték az egész. Színház az egész világ. A körülmetélkedés immár nem a hit alapja és hitvallásos meggyőződés, mint eredetileg a zsidóságban volt, hanem a tetszésaratás eszköze. Mindez ráadásul ἐν σαρκί (testi értelemben), amiben ott érezzük az ἐν πνεύματι antipólusát. Hitvány, bűnösen rosszul értelmezett diplomatikus megoldás ez. Aki ugyanis tetszésaratás céljából metélteti magát körül, az egyszerre két támadást is ki akar védeni: egy vallási és egy politikai jellegűt. Az első, a vallási támadás a zsinagóga részéről érheti, és ebben az esetben azt próbálja bizonygatni, hogy ő a zsidósághoz tartozik, és a kereszténységgel igazából nem is hoz semmi radikálisan újat. Pál azonban egyértelművé teszi: Krisztus halálának helyes értelmezése egyszerűen nem fér össze, nem vehető a törvénykegyességgel. Vagy a törvény megtartásával akar valaki érdemeket szerezni az Isten előtt, vagy egyedül Krisztus érdemére hagyatkozik. Ez a „diplomatikus” magatartás oda vezet, hogy valaki megszűnik kereszténynek lenni, hiszen feladja Krisztus keresztyének kizárólagosságát.

gát. Az egyik támadás tehát vallási megfontolásból érthető ezeket az embereket; számolniuk kellett azonban más jellegű, és pedig politikai tartalmú támadásokkal is, amelyek a pogány Római Birodalom felől jöhettek. Ebben az esetben ezek a „diplomatikus” emberek azt próbálták bizonygatni, hogy ők a megtúrt zsidósághoz tartoznak, nem pedig egy politikai, vallási perben elítélt lázadó messiás követői. Így akartak a *religio licita* jogi védelme alá bújni. Itt is egyértelmű a kompromisszum hamissága. Ezek az emberek azt akarják összebékíteni, ami nem fér össze. Mert kétségtelenül nem akartak mindenestül a zsidóságra visszaesni. Ők a megfeszített Jézust mint Messiást akarták tisztelni – de úgy, hogy a zsidók üldözését elkerüljék. Nem vállalták azt, hogy Krisztus keresztre valójában totális támadás a Tóra ellen is! S a *religio licita* kérdése: micsoda ellentmondás: úgy akarják vállalni Krisztust és az ő keresztségét, hogy az azzal járó üldözést el akarják kerülni. Mindezt ráadásul Krisztust megtagadó eszközökkel. Ezzel szemben az első keresztény vértanúk azt vallották, hogy az üldözés egyenesen bizonyossága az általuk hirdetett evangélium valódiságának.

Pál szerint az üldöztetés „Krisztus keresztségéért” történik (τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, dativus causae). Krisztus keresztre és annak megváltásként való tekintése már önmagában ok, indok lehet az üldöztetésre. A „kereszt” itt természetesen rövidítése minden vele kapcsolatos keresztény tanításnak, vagyis így is mondhatnánk: „a keresztől” szóló prédikáció miatt.

Itt is hangsúlyozni kell, hogy ez a gondolat már megszólalt a levél korábbi szakaszában, hiszen Pál már 5,11-ben föltesztette a költői kérdést: „Ha még mindig a körülmetélkedést hirdetem, miért üldöznek?”

6,13: *„Mert akik körülmetélkednek, maguk sem tartják meg a törvényt, hanem azért akarják a ti körülmetélkedéseket, hogy a ti testetekkel dicsekedhessenek.”*

Két részből álló mondat. Az első fele kétágú: nem tartják meg a törvényt, mert csak színleg, szerepjátszásból és csak félelemből vállalták a körülmetélést, illetve – s ez a másik ág – nem is tudják megtartani. A körülmetélkedés aktusával még nem jár együtt az a képesség, hogy a törvénynek megfelelően tudjanak élni. Csak Krisztusban lehetséges a törvény betöltése: „Nem azért jöttem, hogy érvénytelené tegyem, hanem hogy betöltsen...” (Mt 5,17). A mondat második fele leleplezi a tévhitet harmadik motivációját (az első a tetszésaratás, a második a félelem volt). E harmadik motiváció az, hogy emberek előtt akarnak sikeresnek tűnni: „hogy testetekkel dicsekedhessenek...” Pál ezzel szemben hangsúlyozza, hogy csak az Úrban volna szabad dicsekedni. A dicsekvési szándék e harmadik motivációjával Pál leleplezi az egyház missziójának gyakori hamisságát. Némelyek az újonnan megtérteket nem Istenhez,

hanem önmagukhoz akarják kötni, velük akarnak dicsekedni. A mozgatórugó gyakran az egymással való versengés és a dicsvágy.

6,14: *„Én azonban nem kívánok mással dicsekedni, mint a mi Urunk Jézus Krisztus keresztségével, aki által keresztre feszítettett számomra a világ, és én is a világ számára.”*

Az eddigi negatívumok után Pál pozitívan fogalmaz: „Én azonban nem kívánok mással dicsekedni, mint a mi Urunk Jézus Krisztus keresztségével.” A tévhitetelenséggel ellentétben Pál nem önmagával dicsekszik, nem is a misszióban elért eredményekkel, hanem Krisztus keresztségével. Az egész Galata levél kulcsmondata ez a vers. Krisztus uralma minden látszat ellenére nem szűnik meg a kereszten, sőt ott vált igazán teljessé. Pál azonosul Krisztussal, amikor így folytatja: általa keresztre feszítettett számára a világ, és ő is a világ számára. A „világ” jelentésébe tartozik mindaz, ami a törvénnyel függ össze: így Pál számára a megfeszített Jézusnak mint a világ Urának ismerete a világtól és a törvénytől való szabadságot jelenti.

Van olyan vélekedés, hogy Pál Krisztusban önmagát látja a kereszten függeni. Ebben a gondolatban kétségtelenül benne rejlik a Galata levélre jellemző Krisztus-misztika, de összefüggést találhatunk ezzel a mondattal is: „...többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él bennem...” (2,20) Ezen a ponton is láthatjuk, hogy a levél saját kezű záradéka tulajdonképpen megismétli és összefoglalja (ezáltal pedig felerősíti) a korábban már leírtakat. Hiszen 2,20 első fele így hangzik: „Krisztussal együtt én is keresztre vagyok feszítve...”

Krisztus halála óta a kereszt lett Pál életének és a világhoz való viszonyának mértéke, már mindent csak a kereszt perspektívájából tud szemlélni. Bizonyos abban, hogy ő Jézus oldalán van – egyúttal pedig a megvetettek és kitaszítottak oldalán is. Ezért ő nem vár dicsőséget a világtól: persze a világ nem is tudna rajta segíteni, hiszen azt már megítélte a kereszt. Ugyanakkor a világ számára – akár csak Pál számára – csak egy reménység maradt: éppen a kereszt. Egyetlen megoldás, ha a világ is a kereszthez tér.

6,15: *„Mert Krisztus Jézusban sem a körülmetélkedés nem számít, sem a körülmetéletlenség; hanem csak az új teremtés.”*

Ez a mondat nem játszható ki azzal a korábbi mondattal szemben, ahol Pál szinte megtiltotta a körülmetélést. Nem a mindent egy kalap alá vevés mozzanata ez, hanem a mondatból az derül ki, hogy a hangsúly az ember cselekvéséről az isteni teremtő akaratra tevődik. Immár nem az emberi aktus a perdöntő (körülmetélkedés vagy annak hiánya), hanem Isten cselekvése, új teremtése. Mindez összhangban

van 2Kor 5,17-tel: „Ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme, új jött létre.” Emögött pedig az áll, hogy Isten megbékéltette a világot önmagával Krisztusban, Krisztus által.

Érdeemes ezt az igeverset összevetni Gal 5,6-tal: ott az új teremtés helyén „a szeretet által munkálkodó hit” szerepel. Pál számára a keresztség és a hit elválaszthatatlanul összetartozik. Istennek a keresztsen megnyilvánult új teremtő aktusa igényli a hitet, az ő váltságművét hittel lehet megragadni. Ez a hit aztán a felebaráti szeretetben kell hogy kifejezésre jusson. Pál keresztszociológiája tehát nem elvont, életidegen. Az „új teremtés” arra is emlékeztet, ahogyan Jézus újraértékelte a parancsolatokat: „Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást...” (Jn 13,34)

Az „új teremtés” által Pál az egész törvényt – a Galata levél egyik fő problémáját – újraértékeli. 5,14 szerint az egész törvény a „szeresd felebarátodat, mint magadat” igében teljeseedik be. Emiatt válik anakronisztikussá a „körülmetélttség vagy körülmetéletlenség” kérdésfelvetése: az „új teremtésben” immár új dimenziók nyílnak ki.

6,16: „Békesség és irgalmasság mindazoknak, akik e szabály szerint élnek, és Isten Izraelének!”

κανών (lat. regula): ami szerint élni kell, ez vonatkozik Pál egész levelére, az abban kifejtettekre, illetve azok végző tanulására. Ez a szabály pedig nem más, mint Krisztus keresztségének kizárólagossága. Az előző vershez visszacsatolva azt mondhatjuk: Istennek Krisztusban végrehajtott, hitben megszerzett és a szeretetben megmutatkozó új teremtésében testesül meg ez a szabály. Ez az a norma, az a kánon, az a regula, amelyhez hitünket és életünket napról napra viszonyítani és hozzámérni kell. Napról napra ehhez kell igazodnunk.

A ὅσοι 'mindazok' tartalmilag egyszerre tágitás és szűkítés. Aki ennek a szabálynak megfelel – bárki legyen is az, zsidó vagy pogány stb. –, az részesül ebben az áldásban; de egyidejűleg szűkítés is: *csak azok* részesülnek benne.

Az εἰρήνη 'békesség' és ἔλεος 'irgalmasság' kapcsolat máshol is előfordul az Újszövetségben: 1Tim 2; 2Tim 1,2; Jud 1,2; 2Jn 3 ige helyeken szerepel így egymás mellé állítva a két fogalom, vagyis mindegyik esetben a levélkezdő köszöntésben. Ezzel rokon a levélzárásbeli használat, mint ezen a helyen, azaz joggal feltételezhetjük, hogy kötött formulával, liturgikus elemmel van dolgunk. A híres tizenhét kérdéses imádságban is egymáshoz közel szerepel e két fogalom: „Adj békét, boldogságot és áldást, jó indulatot és szeretetet, irgalmat nekünk és népednek, egész Izraelnek.”

A „békesség és irgalmasság” áldását olvasva eszünkbe juthat a levélkezdő átok (1,8): amit ott élesen, negatív módon fogalmazott meg Pál, azt egészíti most ki a pozitív meg-

közelítéssel. Bármilyen kemény levelet is ír a galatáknak, nemcsak „gyomlál és irt”, hanem „épít és plántál” (Jer 1,10).

6,17: „Ezentúl senki se okozzon neked fájdalmat, mert én Jézus bélyegeit hordozom a testemen!”

Ezzel az áldással akár véget is érhetne a levél. Pál azonban folytatja, mégpedig fájdalomairól és szenvedéséről szól. A κόποι παρέχειν értelmezése egyszerűnek látszik: az apostol számára valóságos fájdalom az általa alapított gyülekezet tévelygése. Annál több fejtörést okozhat a τὰ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ kifejezés. A magam részéről vállalhatatlannak tartom azokat az értelmezéseket, amelyek itt a „stigmatizáció” eredetét látják, vagyis a kétes hírű legendák gyökerét vélik itt fölfedezni, amelyek szerint ha valaki nagyon átéli lelkileg Krisztus szenvedését, annak testén is, főleg a kezén, megjelennek Krisztus sebei. A στίγμα jelenthet kelést, fekélyt, heget, forradást, tetoválást, égetést, a bőrbe belekarcolt vagy belefestett jelet. Pál szavait érthetjük képletesen: arra a széles körben elterjedt szokásra célozhat, hogy a rabszolgákat megkülönböztető, beégetett jelekkel jelölték meg (mindmáig szokásban van a haszonállatok, például juhok ilyen módon történő megjelölése). Ez a megbélyegzés nem csak negatív tartalmú volt: az illető rabszolga számára védeltséget is jelentett. A különböző vallások hívei ennek mintájára jelölték meg magukat istenük jelképével: ez azt jelentette, hogy annak az istennek a tulajdonai. Ez az isten ugyanakkor felelős is értük, védi őket (vö. amulet). Így mondja Pál is magát Jézus rabszolgájának. Csak hozzá tartozik, egyúttal az ő védelme alatt áll. Ezért ne okozzanak neki többé fájdalmat, hiszen ezáltal magát Jézust bántanák meg.

De ennél még gazdagabb tartalmú ez a mondat. Az Apostolok cselekedeteinek könyvéből is tudjuk, hogy Pálnak mennyi bántalmazást, megbélyegzést kellett elszenvednie Jézusért. 2Kor 11,23–27 különösen is részletesen szól erről: sok verést szenvedett el, ötször volt része egy híján negyven botütésben, háromszor megvesszőzték, egyszer megkövezték, gyakran volt veszedelemben rablók között. Vagyis Krisztus evangéliumának terjesztése során fizikai sérüléseket is szenvedett, bizonyára maradó nyomokkal. De azokat vállalta, mert csak így lehetett méltó Jézushoz.

Gal 1,10-ben Pál önmagát Krisztus szolgájának mondja. A Krisztussal való teljes közösségvállalás minden tekintetben a keresztség vállalását is kellett hogy jelentse.

A versnek még egy rejtett összefüggése kell utalnunk. Ahogy a körülmetélkedés volt a jele, a bélyege a törvényhez tartozásnak, úgy lesz most „Jézus bélyege” az új közösség jele. Eszünkbe juthat Ézs 44,5 is: „Kezébe írja: az Úr vagyok.” Ehhez képest is újat mutat fel Pál, hiszen ő az Újszövetség jeléről beszél.

6,18: „A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme legyen a ti lelketekkel, testvéreim. Ámen.”

Pál az ő mindvégig izzó mondatai után immár lehiggadva áldást kíván. Az utolsó szó mégiscsak a χάρις, a kegyelem kell hogy legyen. Ez az egész levél alap gondolata, az ember egyetlen éltetője. Feltűnő, hogy Pál nem azt írja: „kegyelem veletek”, hanem „kegyelem a ti lelketekkel”. Ez finom utalás lehet az ezzel ellentétes fogalomra, a σάρξ-ra, a testre. Az ἄδελφοί ’testvérek’ kitétel nem szokott szerepelni az áldásokban – ez itt emlékeztetés a közösségre és a testvéri felelősségre egymás, de legfőképpen Krisztus ügyei iránt. A levél utolsó szakasza az ámen: ez utalás lehet a gyülekezeti használatra.

Bibliotréning

■ GOMBOS ÁGNES – ZSÓRI-MENTS ORSOLYA

- Idén is lesz olyan reformáció? Ja, nem! Reflexió, vagy mi.
- A rekollekcióra gondolsz?
- Igen! – válaszolja a diák boldog arccal.

A Kőszegi Evangélikus Szakgimnázium, Szakközépiskola és Kollégiumban az elmúlt tanévtől kezdve rendszeressé tettük a tanulók számára saját fejlesztésű biblikus osztályfoglalkozásainkat. Osztályonként félévente két alkalommal három-négy órára visszavonultunk egy erre alkalmas terembe, hogy különleges, a fiatalokat érintő és néha hűsbavágó témákat körbejárjuk. Célunk egyrészt az volt, hogy a Szentírás tanítását közelebb vigyük a fiatalokhoz, másrészt az, hogy megvilágítsuk számukra: az őket érintő problémákra a Szentírás mai napig érvényes válaszokat ad. Olyan tartalommal töltöttük meg a foglalkozásokat, amely a diákok hétköznapjaiban akár kimondatlanul is jelen levő kérdéseket hozza felszínre és dolgozza fel. *Befogadás – elfogadás* címmel az iskolába érkező kilencedikes osztályoknak tartottunk közösségépítő, a beilleszkedést megkönnyítő, egymás elfogadását segítő foglalkozást. Egy-egy osztályban megjelenő problémák miatt és preventív jelleggel a zaklatás és a kirekesztés, illetve a konfliktuskezelés témáját jártuk körbe. Némely foglalkozás kiindulópontját az egyházi esztendő adott időszaka vagy az egyház közösségi életének aktualitása adta.

Az általunk használt foglalkozási forma az évek során kristályosodott ki, a klasszikus bibliaóráktól, csendesnapoktól, csendeshétvégéktől hosszú út vezetett a jelenlegi gyakorlatig.

Lelkészként, illetve hittanárként megszerzett teológiai ismereteink mellett elvégeztünk többféle önismereti, illet-

Befejezés

Krisztus keresztje nem véletlenül áll a Galata levél és általában Pál apostol teológiájának középpontjában. Jézus halála olyan üdvesemény, amely egyedül teremt meg az Istennel való közösséget. Pál apostol egyértelművé teszi, hogy az Isten előtti megigazulás egyedül ebben a keresztben lehetséges. Nincs értelme, de nem is szabad ahhoz különféle törvények betartását rendelni. Krisztus halála semmi máséhoz nem hasonlítható, unikális esemény. A keresztből nem lehet elvenni semmit. Ugyanakkor a keresztnek nincs mit hozzátenni sem. Aki elfogadja a kereszt tényét, az lesz az új teremtés részese.

ve lelkigondozói, mentálhigiénés posztgraduális képzést, mert fontosnak tartottuk saját szakmai fejlődésünket, majd a megszerzett tudást és gyakorlatot hasznosítottuk munkánk során. Emellett rendszeres lelkigyakorlatokkal fordítunk figyelmet istenkapcsolatunk és belső elköteleződésünk ápolására. Ennek a két irányznak a gyümölcseként nyerte el mai formáját a biblikus osztályrekollekció, valamint a bibliotréning.

A bibliotréning életkérdéseinket, emberi kapcsolatainkat, hétköznapi problémáinkat érintő nehézségeink körbejárása, a világi válaszlehetőségek mellett biblikus válasz keresése, többek között önismereti módszerek, élménypedagógia és drámapedagógia segítségével. Ennek rövidített változata a biblikus osztályrekollekció, amely az osztályközösségben a bibliai alapokon nyugvó időnkénti visszavonulást szolgálja a lelki összeszedettség megtalálásának érdekében.

Biblia

Foglalkozásaink fő célja Isten üzenetének, a Szentírás szavának, Jézus Krisztus tanításának közvetítése diákjaink felé. A hittan tananyag átadása mellett nagy szükség van a biblikus-keresztény életfelfogás bensővé tételére, amihez időnként új módszereket, élmény alapú feldolgozást kell alkalmaznunk a fiatal generációk megszólíthatósága érdekében.

Hisszük, hogy a létünk kérdéseit érintő témák, problémák feldolgozásához a legjobb útmutatást a Szentírás adhatja.

Helyszín, eszköz, létszám, életkor

A bibliotréning ideális helyszínén szállás, valamint csoportfoglalkozások megtartására alkalmas terek találhatóak. Eszköztárunkban a csoportfoglalkozások, tréningek szokásos eszközei (tábla, papír, filc, toll stb.) mellett IKT-módszereket is szívesen használunk. A tartalomhoz és célhoz igazodva, a foglalkozás színesítésére és az élmények fokozására szokatlan, meglepő tárgyakat is igénybe veszünk, mint OH-kártya,¹ gyerekjáték, locsolócső, fáklya.

A biblikus osztályrekollekció ideális helyszíne egy tágas terem, amelyben a bútorzat könnyen mozgatható, eszköztára szinte megegyezik a bibliotréningével.

A bibliotréningek résztvevői önként, anyagi áldozatot is vállalva jelentkeznek a kettő-négy napos programra. Ezeken a tréningeken két vezető és legalább egy segítő tanár részvételével húsz-huszonnégy fővel tudunk foglalkozni. Az osztályrekollekciókat osztályonként, az egész iskola részvételével szervezzük.

A bibliotréning középiskolai körülmények között születt, de felnőtt csoportokkal való munkára is alkalmas.

A módszer

Tapasztalati tanulás kettős vezetéssel, védett környezetben, amely megszólítja az egyént aktuális helyzetében, majd együtt gondolkodik a bibliai tanítás relevanciájáról. A vezetőknek egyenként teológiai és legalább lelkigondozói vagy mentálhigiénés végzettséggel kell rendelkezniük. A teológiai ismeretek a Biblia üzenetének hiteles közvetítéséhez, a pszichológiai ismeretek a foglalkozás összeállítása mellett a csoport és az egyén érintődéseinek kezeléséhez, csoportdinamikai hatások tudatos alkalmazásához szükségesek.

A bibliotréning tapasztalati tanulásához a David Kolb és Ron Fry által a hetvenes években kidolgozott, reflexióra épülő, négy lépésből álló folyamat (1. konkrét tapasztalat, 2. megfigyelés és reflexió, 3. absztrakció és fogalomalkotás, 4. aktív kísérletezés) áll a legközelebb. A tapasztalati tanulás általában változtat a résztvevő viselkedésén: amennyiben őt érintő vagy megérintő problémahelyzettel találkozik, akkor szükségét érzi a probléma átgondolásának, megoldás keresésének, kísérletezésnek. Ebbe a folyamatba vonjuk be a Bibliát az aktuális témának és célnak megfelelően.

A bibliotréning célja néhány esetben nem pusztán a változás elősegítése, hanem a fiatalok meglévő jó tapasztalatainak összegzése és kihangsúlyozása. Ennek megvalósításához pedagógiai, pszichológiai, önismereti, élménypedagógiai, dramatikus, csoportdinamikai ismereteinket és tapasztalatainkat is használjuk, ezért minden programunkat módszertani sokszínűség jellemzi. Az alkalmak tema-

tikusan felépítettek. A témák feldolgozásával az általunk meghatározott célhoz kívánunk eljutni, hogy a tapasztalati tanulás a diákok számára bensővé váljon, és egyéni megoldások átgondolására, megvalósítására igyekszünk motiválni őket. A témához és célhoz rendelve fontosnak tartjuk a játékok, feladatok sorrendjének tudatos összeállítását, ugyanakkor nagy hangsúlyt kap a csoport aktuális reakcióinak, dinamikájának figyelembevétele, emiatt készek vagyunk az eredeti célt megtartva a foglalkozást ehhez igazítani és átformálni.

Ha módszerünket összetvjük a pszichodrámaival és a bibliodrámaival, hasonlóságokat és jelentős eltéréseket találunk. A pszichodráma, amely egy pszichoterápiás módszer, elsősorban önmagunk jobb megismerését tűzi ki célul. A bibliotréningnek is lehet önismereti hozadéka, de nem ez az elsődleges célja.

„A bibliodráma meghatározható úgy is, mint bibliai szövegeknek a csoport keretei között történő folyamat-orientált, ugyanakkor vezetett megjelenítése (színrevitele, dramatizálása, jelenetté alakítása) azzal a céllal, hogy a szöveg és a résztvevők élettörténete kölcsönösen föltárja egymást a teljességre törekvő, azaz egészséges találkozássok során.”² A bibliodrámat minden esetben a Biblia szövege ihleti, korrigálja és provokálja. A bibliotréning során a Szentírásból általunk megértett és megélt üzenetet rendeljük egy-egy témához; a bibliai szöveg a tudás forrása-ként jelenik meg, hétköznapi tapasztalatokkal vagy akár világi szövegekkel összevetve, üzenete által emelkedik ki a világi válaszlehetőségek közül. Tapasztalataink szerint ennek átélése átütő erejű felismeréseket hoz. Megtapasztalják, hogy Isten üzenete, tanítása ma is aktuális, élő és ható, irányt mutató, felszabadító, megerősítő erőforrás.

A bibliotréning és annak rövid változata, a biblikus osztályrekollekció tréningformában és -módszerekkel felépített, célorientált folyamat. „A tréning olyan, alapvetően készségfejlesztésre irányuló, csoportos fejlesztő módszer, amelyen a résztvevők személyes tapasztalatokat szereznek, a tapasztalati tanulás révén új ismeretekhez jutnak önmagukról, másokról, különböző helyzetekhez való viszonyulásaikról. Ehhez eszközként különféle játékokat, szituációs és szerepgyakorlatokat alkalmaznak a tréningek vezetői, amelyeket feldolgoznak, a résztvevők egymásnak visszajelzéseket adnak, működnek a csoportdinamika törvényszerűségei, és ezáltal fejlődnek a résztvevők szociális és interperszonális készségei.” (LÉGRÁDINÉ LAKNER 2006, 61. o.)

A bibliotréning tehát irányított tapasztalati tanulás, komplex képzési módszer, amely csoportdinamikai hatásokra, saját élményekre épít, és a folyamat során megszerzett, átélt tudással éri el célját. A tréning során a résztvevők kockázatmentes körülmények között próbálhatják ki a megtalált

¹ <https://www.oh-kartya.hu/>.

² <http://www.bibliodrama.hu/content/ek-mitolbd.pdf>. (Megtekintés: 2019. március 21.)

bibliai üzenet gondolkodásukra, viselkedésükre és másokra gyakorolt hatását, az alkalmazás módjait, annak határait.

Amire vállalkozunk: probléma felvetése, téma és cél meghatározása, határok kijelölése, az érzelmi és fizikai biztonság megteremtése, a résztvevők támogatása, a tanulási folyamat ösztönzése. A bibliotréningen a Szentírással való találkozás tapasztalatainak reflexióján keresztül logikai hivatást építünk a saját élmények, a tréning folyamán megszerzett élmények és a hétköznapi helyzetek között.

A bibliotréninget és osztályrekollektiót minden esetben ketten vezetjük, lelkes-lelkigondozó és hittanár-mentálhigiénés szaktudással. A teológiai ismereteink alapvetően szükségesek a bibliai szövegek hiteles felhasználásához, a mentálhigiénés-lelkigondozói ismereteink és készségeink a pszichológiai, csoportdinamikai, önismereti kérdéseknek és az életesemények lelki reflexióinak a kezeléséhez elengedhetetlenek. A kettős vezetés előnyeiről Rudas János pszichológus csoportvezetésről szóló módszertani könyvében az alábbiakat írja: „A csoporttagok egyéni szintjének, kezelésének és fejlődésének megítélésében egészséges a folyamatos konzultáció a két vezető között. Ez a »több szem többet lát« elvén kívül segít elkerülni a viszont-indulatáttételes tévedéseket. A szakember-vezetőtárs védelmet tud adni a csoporttagok agresszióival, manipulációival szemben. Az egyik vezető hiányzása esetén a csoportfolyamat megszakítatlan marad. Ha egyikük valamilyen sikertelen akciót csinál, a társa azonnal továbbblendítheti a munkát. A két vezető csoportdinamikai nézőpontja és értékelése különböző, ez gyümölcsöző lehet... A kettős vezetés mintaadás útján képes felerősíteni a tanulást mint célt és mint változási tényezőt.” (RUDAS 1990, 145–146. o.)

A foglalkozásokon több alkalommal tapasztaltuk a kettős vezetés fontosságát; volt, hogy egy diák részéről jelent meg személyes érintettség és indulatáttétel az egyik vezető felé, ebben az esetben egy vezetőváltással a helyzet kezelhetővé vált, és a csoportmunka érdemben tudott folytatódni.

Közösen végzett munkánk során komolyan vesszük Jézus ígértét: „... ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.” (Mt 18,20) Hiszünk abban és tapasztaljuk, hogy együttműködésünket ez az ige hatja át, és kimondatlanul is ezt közvetítjük a ránk bízottak felé.

A szőlőmunkások példázata (Mt 20,1–16) alapján megtartott biblikus osztályrekollektió ismertetése

Ezt a négy óra időtartamú biblikus osztályrekollektiót a bejövő kilencedikes osztályok számára állítottuk össze, amelynek célja az ismerkedés és a közösségépítés, témája a csoportfejlesztés, ezen belül egymás elfogadásának elősegítése a bibliai üzenet aktualizálásával.

Az itt közölt program egy megvalósított, lehetséges változat, mivel minden alkalommal az osztályok összetételének, létszámának és az aktualitásnak megfelelően változtatunk rajta.

Az ismerkedés, közösségépítés más iskolákban, osztályokban is bevett szokás, a bibliotréning módszere azonban egészen mást kínál. A foglalkozás nem titkolt célja, hogy krisztusi látásmódot közvetítsen, és próbálja elérni, hogy ez a diákok sajátjává váljon, szemléletük ebbe az irányba formálódjon. A szőlőmunkásokról szóló szentírási szakasz alapján ezen az alkalmon arra irányítjuk a figyelmet, hogy a diákok különböző adottságaik ellenére egyformán értékes egyének. Hozzáállásunkat és a foglalkozás egészét áthatja az a szemlélet, amely alapján a bibliai szöveg üzenete a feldolgozás és a megtapasztalás által mély, ugyanakkor könnyen előhívható tudássá válik.

Bevezető gyakorlatok

A bevezető gyakorlatok általánosan ismertek is lehetnek, a céljuk éppúgy az előkészítés, mint más csoportmunka esetén. Ezeket minden esetben tudatosan, a foglalkozás céljához és témájához válogatjuk és állítjuk össze. Egyik kedvenc gyakorlatunk az iskolába belépő tanulók helyzetének megismerése mozgásos feladaton keresztül. Például az adott térben különböző helyre, csoportba álljanak, akik egy-, két-, három- vagy többgyermekes családból jöttek. Kérdéseink és a választott hely alapján lehetőségünk nyílik rálátni a résztvevők családi helyzetére, iskolaválasztására, szakmai irányultságára, érdeklődési köreire, terveire.

Kiscsoportban, párban különböző ismerkedési játékokon keresztül a diákok jobban megismerhetik egymást. Például páronként kereshetnek három közös találkozási pontot az életükben, és egy olyan pontot, amelyben teljesen különböznek. Az általunk megadott szempontok alapján rácsodálkozhatnak hasonlóságaikra és különbözőségeikre.

A bibliai történetre ráhangoló gyakorlat

A bibliai történetet hétköznapi kérdések felvetésével és átgondolásával készítjük elő. Ehhez mozgásos, zenés gyakorlatot alkalmazunk. Nagy népszerűségnek örvend az a változat, amelyben a zene leállításakor a diákok kérdéseket kapnak, amelyeket párban beszélnek meg egy-egy percben. Például:

– Dolgoztál már valamit? Szeretted ezt a munkát? Mi volt veled a célod?

– Tudsz várakozni? Mesélj egy számodra fontos eseményről, amire várnod kellett! Milyen volt a várakozás? (Például várni a hétvégi bulira, a nyaralásra, egy fontos SMS-re.)

– Fontos számodra az igazságosság? (Például hogy ugyanannyi ajándékot kapj, mint a testvéred, vagy hogy igazságos, megérdemelt osztályzatokat kapj.)

A kérdések megbeszélésével előhívják a saját élményeiket, amelyek elősegítik a bibliai történetbe való behelyezkedésüket.

A bibliai történet feldolgozása

A szakasz felolvasása előtt a diákokat csoportokra osztjuk a bibliai történetben megjelenő munkára várakozók és különböző időpontokban munkát kapó emberek szerint. Ezekből a nézőpontokból hallgatják meg a szöveget és dolgozzák fel az előre megadott kérdéseket, majd megosztják az egész osztállyal saját válaszaikat és látásmódjukat. Az előre megadott kérdések: Hogy élted meg a napot? Hogyan érintett a kiválasztás? Hogy élted meg a munkát? Hogy élted meg az elszámolást? Az azonos kérdések különböző kiscsoportokban való feldolgozása és a nagycsoportban való beszámolás után mindenki betekintést nyer a másik által megélt helyzetekbe. Például: Milyen érzés azonnal sorra kerülni, kitartoan vagy reménytelenül várni? Miért fontos számodra, hogy igazságosak legyenek veled?

A diákok által behozott saját élményeket a várakozásról, igazságosságról vagy az őket ért igazságtalanságokról összekötjük a történet szereplőiként megélt tapasztalataikkal és felismeréseikkel.

Ezek után a Gazda személyére irányítjuk a figyelmet: Miért kezeli a Gazda egyformán őket? Milyen ez a Gazda? A kérdéseinkre adott válaszokon, valamint disputa-módszerrel ütköztetett nézőpontjaikon (igazságos – igazságtalan) keresztül lassan formálódik számukra a bibliai Gazda szemléletmódja. Ebből a folyamatból néhány szempont és felismerés:

- Ugyanannyit akar adni a teljesen különbözőeknek.
- Egyenlően bánik mindenkivel.
- Jóságos.
- Mindenkire egyformán tekint.
- Isteni igazságosság.

A foglalkozás egyik vezetőjének irányításával a diákok összefoglalják a felismeréseket hasonlóságaikról és különbözőségeikről (ki honnan jött, milyen családból, milyen adottságai vannak), majd megvilágítja és kihangosítja a diákok által már megfogalmazott „gazdai szemléletet”: különbözőek vagyunk, emberként mégis ugyanannyit érünk!

Rádöbbenek, hogy a bibliai történetben megélt élmény a hétköznapok tapasztalása is lehet, ami saját élethelyzetükben, akár osztályközösségükben is segítséget és irányítást jelenthet.

Rögzítés, értékelés

Ennél a példánál a felismerés elmélyítésére a diákok mottó formájában rögzítik a közösen megfogalmazott üzenetet, majd csoportokban plakátot készítenek, miközben újragondolják személyes életükre és közösségükre nézve a Szentírás aktuális mondanivalóját. Az egyik csoportban

például ez a mottó született: „Különbözőek vagyunk, mégis ugyanolyan értékesek.” Ennek plakátszerű ábrázolásaként körberajzolták a kezüket, beleírták a nevüket és egy-két rájuk jellemző tulajdonságot.

A foglalkozás zárásaként körben ülünk, és a diákok még egyszer megfogalmazhatják, mit visznek magukkal a programból. Néhány válasz: „Érek annyit, mint mások.” „Ne nézzünk le senkit!” „Isten szemében egyenlőek vagyunk!” Majd visszajelzést kérünk a diákoktól, hogyan érezték magukat a foglalkozás során.

A foglalkozás végén megjelenő hangulatfelmérés – hogyan érezték magukat – és visszajelzés minden esetben pozitív kicsengésű. Többségük először vesz részt hasonló alkalmon, tetszik nekik, hasznosnak és elgondolkodtatónak találják azt. Rácsodálkoznak a Biblia nekik szóló üzenetére, amelyet későbbi hittanórai megnyilvánulásaik során többször hallunk tőlük. Például: „Ne szakáld, ő is ér annyit, mint te.”

Az osztályfőnökökkel való konzultációk és visszajelzések alapján ez az osztályrekollekció segíti a közösség kialakulását, formálódását, egymás elfogadását, preventív hatással van az osztályon belüli klikkesedésre, az esetleges kirekesztésekre. Tapasztalatunk szerint megalapozza a diákokkal való későbbi foglalkozásokat, elősegíti a nyitott, bizalmi légkör kialakulását, a tanulók pozitív hozzáállását az áhítatokhoz, csendesnapokhoz és egyházi programokhoz.

Élő Ige

„Ezt tényleg Jézus mondta?” – Ezzel a rácsodálkozással sokszor találkozunk azon az úton, amelyen együtt gondolkodunk, amelyen lehetőség nyílik az aktivitásra, elmélyülésre, saját élményeink felidézésére, önmagunk jobb megismerésére, közösségünk épülésére.

Mi hisszük, hogy Jézus a legjobb közösségépítő, vezető, tanácsadó, terapeuta. Ha a Szentírásra támaszkodva a megfelelő módszerek segítségével ez láthatóvá válik, akkor ilyen felismerésekhez juthatnak a résztvevők. „*Isten igéje élő és ható, élesebb minden kétélű kardnál...*” (Zsid 4,12) Mélyre hatoló, szemléletet, akár életet is formáló változást adhat a megnyíló szíveknek.

Hivatkozott művek

LÉGRÁDINÉ LAKNER Szilvia 2006. Tréningmódszer a felsőoktatásban. *Tudásmenedzsment*, 7. évf. 1. sz. 60–66. o. http://epa.oszk.hu/02700/02750/00013/pdf/EPA02750_tudasmenedzsment_2006_01_060-066.pdf.

RUDAS János 1990. *Delfi örökösei*. Kairosz Kiadó, Budapest.

Mindenkinek jár?

Gondolatok a gyászról

■ BÖRÖNTE MÁRTA

Az élet különleges része jelenik meg előttem, képzeletemben, rózsakerti séták. Látom, ahogy tavasszal nyitogatja a virág a szirmait. Öröm nézni. Későbbi sétámon teljes díszben pompázik a mályvaszínű rózsza. Boldogságos pillanat meg tapasztalni a teljességet. Ősszel lehullanak a virág levelei. Szomorú, mégis felemelő érzés. Végig láttam a folyamatot, az élet lüktetését, majd az elmúlást, mert időt szántam rá.

Lelkileg gazdag lettem, hiszen szívemben megéltém és kimondtam az érzéseket. Hirtelen csak a sárguló leveleket látva a virág szépsége nélkül, tavaszi, nyári édes emlékezés hiányában a látvány rémítő lehet.

Így van ez az ember gyászában megtett lépéseivel is. Csak a végét meglátni a történéseknek, tehetetlenül szenvedni nagyon nehéz. Járhatom az utam lefelé néző tekintettel, bénító fájdalommal, „utánahalásra” gondolva vagy az Úr ölelését megérezve, könnyes szemmel, de bízva, égi kegyelmet elfogadva, a lélek benső mosolyával.

Az életszakomból néhány ajándékot kívánok adni harmincéves lelkigondozói tapasztalatomból, hogy segítsék és bátorítsák, hogy a mélységben is merjünk megélni Jézus Krisztus tanítását: *„Ahogyan engem szeretett az Atya, úgy szeretlek én is titeket: maradjatok meg az én szeretetemben. Ha parancsolataimat megtartjátok, megmaradtok a szeretetemben, ahogyan én mindig megtartottam az én Atyám parancsolatait, és megmaradok az ő szeretetében. Ezeket azért mondom nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek, és örömtök teljessé legyen.”* (Jn 15,9–11)

Az öröm teljessége mélységben és magasságban csak a Mindenhatóval lehet. Minden embernek jár Isten szeretete.

A gyász meghatározásai

Az első ajándék egy iránytű. Segítség, ha tudom, mi a gyász fogalma, tudok tájékozódni, tisztánlátást ad.

NÉMETH László *Gyász* című művében (1935) arról olvas-

hatunk, „[h]ogyan vesz magára egy fiatal nő az erejénél nagyobb fájdalmat, hogyan fojtja meg a kétségbe ejtett dac az életkedvet, az életet” (ILLYÉS 1936). Kurátor Zsófi még szinte gyermekfővel elveszti az urát. Elveszti életének irányát, mielőtt tudta volna, hogy valóban az volt-e az életének iránya. Tudni csak azt tudja, hogy most gyászolnia illik, a céltalanságban csak ezt az irányt látja. Több benne az erkölcsiség, mint az életakarát? Erősebb a lelke, mint a teste? A lélekre, az erkölcsre hallgat, csak arra, s ezen billen föl az élete. „Büntetlenül a testet sem lehet büntetni” – írja Illyés Gyula az utószóban.

Németh László nagyon emberi; nagyon szépen ábrázolja művében a gyászoló lelket. Egy-egy mondatot idézek belőle: „...rászakadt az emlékezés, kínos érzése támadt, mintha megoldhatatlan feladat elé állították volna.” „Zsófi visszaereszkedett a napi munka hullámverésére: az emlékezés pillanatai pedig mind ritkábban vették elő őt, mintha öntudatlanul is védekezett volna a velük járó szorongás ellen.” „Mondják, úgy viselkedett, mint az eszeveszett, le akarta szaggatni magáról a ruhát, s le kellett fogni, mert indult, hogy megöli Sömjént, akit az ura haláláért okolt.” „...magát a balsorsot akarta megfojtani, amellyel most találkozott először szemtől szemben.” „...egyszeribe beborult a kedve, a Sanyikát kellett csiklandoznia, hogy a gyerekek kacagása verje fel a szívére ülő ködöt.”

Mi a gyász? Németh László számára az ember szívére ülő köd. Sigmund Freud szerint a gyász „rendszerint egy szeretett személy elvesztésére történő reakció”. Valaki egyszer azt mondta a gyászra: üressé lettem...

A gyászról Yorick Spiegel német gyakorlati teológus írt kimerítőbben. Ezt írja: „Mivel az emberi identitás a másokkal való kapcsolatban képződik, egy szeretett ember elvesztése nemcsak a világot törli darabokra, hanem az érintett személyt is összeomlással fenyegeti. A gyászoló meghal a világnak, s meghal önmagának. Halott számára a világ, s ő is a világnak. Énje mintha kiürülne. Halott, mintha jelen sem lenne...” A gyászoló „attól fél, hogy a másik halálába

belezuhan ő is, összehúzza magát. A klinikai tapasztalatok igazolják is, hogy a valaki után halás egyáltalán nem ritka.” (BÖRÖNTE 2010, 137. o.)

Verena KAST *A gyász* című könyvét (2002) Juan Ramón Jiménez versével kezdi:

Minden szívvel

Minden ma már halott szívvel,
amely szeretett volt engem,
hideg, sötét vacogásban
nyuszom én is elföldeltem.

Minden ma már győztes szívvel,
amely szeretett volna engem,
gyúló arany lobogásban
élek újjászületetten.

Harminc éve működik világszerte a gyászfeldolgozási módszer (Grief Recovery Method). Központok jöttek létre, hogy segítsék a veszteségeket feldolgozni a gyászolóknak. Végigkísérik a gyászolót a megbocsátás útján konkrét feladatsorozat elvégzésével. Itt található a módszer a keresztény ember életútjával. Megkeresik a szív érzéseit. Régi, berögzött családi mintákról beszélgetnek, amelyek akadályozzák a szeretetben való növekedést. Tudatosan megkeresik, milyen átmeneti energiafelszabadítókat használ a gyászoló (düh, alkohol, elszigetelődés, fantázia, túlzott vásárlás, munkaalkoholizmus, túlzott ételfogyasztás). Életvesztés-diagrammot készítenek: a gyászoló felrajzolja egy számegegyenesen, milyen veszteségek érték születésétől fogva. A módszer legvégső része egy beteljesítő levél megírása és hangos felolvasása másik embertárs előtt.

Gyógyulás a gyászból című könyvükben John W. James és Russell Friedman a következőt írják: „A gyász a normális és természetes reakciónk, amikor veszteség ér bennünket, ezért a gyással kapcsolatos mindenféle érzelmünk is normális és természetes. A probléma csak az, hogy arra neveltek bennünket, hogy ez nem így van. Azonkívül, hogy a gyász normális és természetes, az egyik legerősebb érzelmi reakciónk. Ugyanakkor a legelhanyagoltabb és legfélreértettebb élményünk gyászolóként, de a gyászoló hozzátartozójaként is.” (JAMES–FRIEDMAN 2011, 24. o.)

Megragadó őszinteséggel írják: „Mivel olvasod ezt a könyvet, nagy a valószínűsége, hogy össze van törve a szíved. Lehet, hogy egy nemrég vagy akár nagyon is régen történt halálesettől. Lehet, hogy egy válás az oka, vagy egy szerelmi kapcsolat vége. Lehet akármi az oka abból a több mint negyvenféle veszteségből, ami érhet egy embert élete során. Attól a tudattól is lehet, hogy életed nem úgy sikerült, ahogy szeretted volna. Attól függetlenül, hogy mi törte össze a szívedet, valószínűleg rosszul érzed magad. Nem fogjuk megmagyarázni, hogy hogyan is érzed magad. Hiszen ezt már tudod. Azt sem fogjuk mondani, hogy tudjuk, hogy érzed

magad, mert ez nem igaz, nem tudjuk. Senki más sem tudja. A legjobb esetben is csak emlékezhetünk, hogy mi hogyan éreztük magunkat, mikor minket ért valamilyen veszteség.

Azt viszont el fogjuk tudni mondani, mit is kell tenned, hogy visszaszerezd nyugalmadat és életörömedet, akármilyen fájdalmas változások is történtek eddigi életedben.” (Uo. 22. o.)

Minden embernek jár, hogy megfogalmazza saját veszteségeit, hiszen minden ember gyásza egyedi.

A gyász feldolgozásának elengedhetetlen lépése az érzelmek kimondása

Második ajándék az életrészekből egy kincsesdoboz tele érzelmekkel.

Egy fiatal nő beszélt kettőtört életéről. Szíve alatt hordta gyermekét, amikor párja külföldi utazás során gyilkosság áldozata lett. Egyik pillanatban dühös, fájdalommal teli, bánattól sújtott, gyötrődő, magába roskadt, reményvesztett, megrémült, vigasztalan volt. A másik pillanatban édes emlékezéssel gondolt az erdei sétákra párjával. Amerre a szem ellátott, ibolyákat láttak, és érezték a virág illatát. Boldogok voltak. Nagyon nehéz csapongó érzésekkel, a hirtelenség erejével megküzdeni. Judit megengedte, hogy történetét megírhassam. Beszélgetéseinkben megerősödött bennem, hogy a gyászolót segíti a kedves emlékek felidézése, ez enyhíti a bénító üresség érzését.

A gyászfolyamat elakadását jelenti, amennyiben nem mondjuk ki az érzéseinket. Nagyon megérintett, amikor egy gyászolóval beszélgettem, és másfél év után tudta csak kimondani: „Tehetetlen vagyok, és igazságtalannak érzem a férjem halálát. Isten miért a jókat viszi el először?” Az emberi kapcsolatokban a szeretet áramlását is akadályozza, amennyiben nem ismerjük fel érzéseinket magunkban. A másik kimondatlanul is megéri, és benne is feszültséget szül a tisztázatlan érzés.

Komoly önismereti utat jelent: tanulni az érzéseket kifejező szavakat. Érdemes egy kis lapra felírni: Boldog vagyok. Lelkes, együttérző, elvárásolt, szerelmes, túlradóan boldog, vidám, zavartalan, segítőkész, csillogó, szikrázó, ragyogó, telve gyengédséggel, örvendező, örömmámorban úszó, hálás, életteli, békés, nyugodt, meglepett, szabad, telve lendülettel, meghatódott, harmonikus.

Utána megtanulni a szavakat, mintha idegen nyelvet tanulnánk. Hiszem, hogy Isten gyermekének lelki gazdagságát jelzi az érzések választékos kifejezése.

Hány érzést ismerünk, amelyet néhány perces gondolkodás folyamán papírra tudunk vetni? Mennyi pozitív és hány negatív érzést tartalmazhat a listánk? Vajon miért ismer az ember több negatív érzést? Bibliaórák, női-férfi körök, csendesnapok témája lehet az érzések kifejezésének világa.

Wunibald MÜLLER a *Gyász idején* című könyvében (1983) felhívja a figyelmet a zsoltárok gyógyító hatására, amelyet a gyászban lehet gyümölcsöztetni.

„...reggel, délben, este gondban vagyok és sóhajtozom...”
(Zsolt 55,18)

„Nem tudok aludni a bánat miatt...” (Zsolt 119,28)

„...Elcsüggedtem... Kimerültem, végképp összetörtem, szívem gyötrelmében kiáltozom.” (Zsolt 38,7–9)

A Mindenható magához ölelő válasza: „Jó az Úr mindenkihez, irgalmas minden teremtményéhez. Támogat az Úr minden elesettet...” (Zsolt 145,9–14)

Minden embernek jár, hogy az érzések kifejezését tanulhassa és kimondhassa.

A gyász mélypontjait az életöröm tánclépései követhetik

Az ételszakomból harmadik ajándékként egy különleges keresztet húzok elő. A középkorban a hívő emberek még gyakran láthatták ezt a jelképet. A kereszt vízszintes vonala fölé további vízszintes vonalakat tett az alkotó. Lépcsőfokoknak látta a hívő ember, Istenhez tartva. Nagypéntek üzenete nem ér véget, húsvét örömevel folytatódik. A Mindenható boldogságra teremtette az embert. „Teljes öröm van tenélad, örökké tart a gyönyörűség jobboldon.” (Zsolt 16,11)

„A feldolgozatlan gyász egy életre szólóan megakadályozhatja a boldog élet lehetőségét” – írja dr. Sarungi Emőke felnőtt- és gyermekpszichiáter, aki Magyarországra hozta a gyászfeldolgozási módszert, és létrehozta a Gyógyulás a Gyászból Magyar Központot (JAMES–FRIEDMAN 2011, 5. o.).

Úgy vélem, jelenleg ez a leghatékonyabb módszer a világon a gyász feldolgozására, és egyre több lelkész végzi el az alapképzést, majd a gyászfeloldozási specialista nemzetközi trénerképzést.

John W. James, a módszer elindítója elveszítette kisfiát, és nem tudta feldolgozni halálát. Később a Mindenható különös úton vezette gyászában, és Russell Friedman barátjával elindították világszerte a gyászoló kísérését a békítő fájdalomtól a boldogságra.

A gyással kapcsolatban nincsenek kőbe vésett tények. Nincs egyetlen gyászreakció sem, amely annyira általános, hogy mindenkire vagy akár a legtöbbszörre is érvényes lenne. Csak egyetlen megcáfolhatatlan igazság létezik a gyással kapcsolatban: „Minden gyász egyedi, mert minden ember egyedi” – vallja a két szerző harmincéves tapasztalata alapján.

Elvégeztem a két képzést, megtanulva a gyászfeldolgozási módszert, és örömmel adom hírül, sok gyászfolyamaton végigmenve: „Erőm és pajzsom a Úr, benne bízik a szívem. Ő megsegített, ezért vidám a szívem, és énekelve adok neki hálát.” (Zsolt 28,6–7)

Minden embernek jár, hogy gyászában valaki fogja a kezét, és rámutasson, hogy minden mélypontból felemel a Mindenható.

A gyászban kísérő segítő feladatai

„Egy szív vagyok két füllel.” (John W. James – Russell Friedman) Fontos a hallgatni tudás, újra meghallgatás képessége. „A világítótorony nem keresgéli a hajót, amelyet megmenthet. Egyszerűen csak áll és világít.” (Anna Lamott) A lelkész a segítő beszélgetésben gyertyaként világít, hogy a gyászoló a sötétnek megélt világban meglássa a fényt, a kiutat. A gyászoló elakad a beszélgetés folyamán, amennyiben belekérdezőnk, tanácsot adunk, saját történetünket mondjuk, logikusan érvelünk, elemzünk. Segítsük a gyászolót érzéseinek megtalálásában, kimondásában! Támogassuk őszinteségében! A feladatunk jelen lenni szeretettel a másik számára. Hisszük-e, hogy a Szentlélek Isten végigvezeti a gyászolót a folyamaton, vagy úgy gondoljuk, majd mi adjuk a megoldást számára?

A *Csendes percek* on-line áhítatgyűjteményben írja Lenore Warton (2019. január 20.): „Az özvegység fájdalomával küszködve sok olyan napot éltem meg, amikor még a ruhám érintését is kényelmetlennek találtam, és azon gondolkodtam, hogyan mehet tovább az élet egyedül. Amikor így érzek, Jézus szavaira emlékezem: »Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve, és én megnyugvást adok nektek.« (Mt 11,28)” (WARTON 2019)

A veszteséget átélt ember akkor tudja befogadni Isten ígését, ha érzi és elfogadja a történeket. Csodálatos példa a fenti bizonyágtétel. Honnan tudja a lelkész, mikor nyílt meg a szíve a gyászolónak? Adja a Mindenható, hogy bölcsen tudjunk ezekben a pillanatokban látni! Ha a gyászoló kérdez, valóban a megfelelő választ tudjuk adni.

Az úton apró döntések, apró lépések segítenek végigmenni. „A gyász rituáléjának tánca ez. Egy lépés a gyásznak. Egy lépés az örök életnek. Egy lépés a fájdalomnak. Kis lépés az új életnek. Ide, oda, előre, hátra.” (BÖRÖNTE 2015)

A gyászolónak segítség az elfogadó szeretetünk, így könnyebben tudja meghozni ezeket az apró döntéseket. Megérzi, hogy fogják a kezét. Nincs egyedül.

Minden embernek jár a gyász rituáléjának tánca, és hogy fogják a kezét!

Gyászoló vagyok. . .

Negyedik ajándékként egy személyes levelet adok, hiszen minden ember gyászol.

Meghitt, őszinte levélben szeretnék búcsúzni tőled, hívogatva az új életbe. Minden búcsúzás a gyászfolyamat része. Jöhet a búcsúzás hirtelen, földre verő erővel egy baleset után. Egy párkapcsolatban akár évekig is tarthat, az elválásig.

A gyász természetes válasz a veszteségre. Minden ember egyedi. Minden érzés egyedi. Minden veszteség egyedi. Minden ember gyásza egyedi, saját utat bejáró.

A tisztelet ösvényén szabad az időt megadni magadnak is, másoknak is a búcsúzásra. Elengedni egy nyomasztó emléket,

befejezni negatív családi játszmákat, betegágyból felállni, beteljesületlen álmokat elengedni, költözni, munkahelyet váltani, lezárni aktív éveket, telefonban elköszönni, elbúcsúzni egy naptól este, integetni a szerelmesnek... Ezek mind-mind a gyászról szólnak pozitív-negatív élethelyzetben. A ki nem mondott érzések a feldolgozatlan gyász elindítói.

A következő kérdések segítenek a tisztánlátásban. Tudatosul bennem, hogy a gyász folyamatát élem? Ki merem beszélni fájdalmaimat? El tudom mondani valakinek, hogy kétségbeestem? Hol akadtam el? Vannak a szívem mélyén elrejtett érzések? Végigmegyek az elengedés útján?

Az élet legnagyobb feladatának tartom szeretetben végigmenni az úton, elengedni mindent a halál pillanatában, azzal a bizonyossággal, hogy átlépünk a Fénybe.

A mindennapok apró gyásza, a lényünket megrázó nagy búcsúzások egyaránt felkészítenek az elengedés tudományára. Megéltem, hogy a szeretet forrása kegyelmesen kísér, magához ölel, hordoz, és megoldásokat küld.

Áldott megoldásra talált egy kreatív embertársunk. Vásárolt egy felfújtt léggömböt. Maga elé tett egy üres lapot, felírta rá az érzéseit, imádságos szavait. Rákötötte levelét a lufira, aztán keresett egy csendes helyet, és felengedte a Teremtőnek. Így tette bele gyászát, életét Isten kezébe. Választ kapott!

Személyes utamon a gyászban az őszinte imádság, a gyógyító meditáció, az erőszakmentes kommunikáció nyelvén hangosan kimondott érzéseim, álmokban kapott válaszok, a meghallgató jelenlét, spirituális barátaim támogatása, Isten hordozó ölése segített. Megismertem és használtam dr. Edward Bach virágterápiáját. Ezek is segítettek gyászomban.

A földre sújtó, életet eldobni akaró gyász helyett megéltem nagyokat sóhajtozó, őszinte szívvel »végigtáncolt« gyászomat, könnyek között.

Adja a Mindenható, hogy gyermekeinket úgy tudjuk nevelni a világ minden táján, hogy kezükbe adjuk a gyász feldolgozásának jogosítványát. Miközben ezt írom, újabb kegyelem érkezik a gondviselés jegyében: szerettem hozza váratlanul a *Lábnymok* történetét. Így került a levélbe a vers. Édes emlékezéssel eszembe jut egy telefonhívás. Ki volt rakva ez az írás az utcán, a templomunk hirdetőtábláján. „Köszönöm, hogy elolvashattam – mondta a telefonban a hívó –, ezért nem dobtam el az életemet. Tele volt az életem koporsók mellett állással. Bele akartam halni. Most jött a felismerés: közben hordozott a Mindenható.”

Szeretettel ajánlom az ismeretlen szerző versét Túrmezei Erzsébet fordításában:

Lábnymok

Álmomban Mesteremmel
tengerparton jártam, s az életem
nyomai rajzolódta ki mögöttünk:

két pár lábnym a parti homokon,
ahogy ő mondta, ott járt énelem.

De ahogy az út végén visszanéztem,
itt-amott csak egy pár láb nyoma
látszott, éppen ahol az életem
próbás, nehéz volt, sorsom mostoha.
Riadt kérdéssel fordultam az Úrhoz:
„Amikor életem kezembe tettem,
s követődnek szegődtem, Mesterem,
azt ígérted, soha nem hagysz el engem,
mindennap ott leszel velem.

S most visszanézve, a legnehezebb
úton, legkínosabb napokon át
mégsem látom szent lábad nyomát!
Csak egy pár láb nyoma
látszik ott az ösvényen.
Elhagytál a legnagyobb ínségben?”

Az Úr kézen fogott, s szemembe nézett:
„Gyermekem, sose hagytalak el téged!
Azokon a nehéz napokon át
azért látod csak egy pár láb nyomát,
Mert a legsúlyosabb próbák alatt
Téged vállamon hordoztalak!”

Örömmel a szívedben kérlek: haladj előre, embertársam,
mindig megérkezik a segítség! Időnként két pár lábnym
van életed útján, máskor csak egy pár. Most már tudom,
mit jelent. „Áldott az Úr, mert meghallgatta esedező hango-
mat!” (Zsolt 28,6) „Hallgasson meg téged az Úr... Teljesítse
az Úr minden kérdéset!” (Zsolt 20,2.6)

Örömet, hálaadó szavaidat zsoltárok szavaival eltán-
colhatod a Mindenségnek!

Zárszó

Egy történettel zárom. Egy férfi elveszítette feleségét, ami-
kor gyerekük született. Az édesanya behalt a szülésbe.
A gyászoló nem volt képes bemenni a szobába, ahol a kis-
ágy volt. Nagyszülők nevelték az unokát. Hiába az erkölcsi
„papolás”, felelős irányítás, érvelés.

Megérkezett a család barátja, átölelte a férfit, együtt sír-
tak, szavak nélkül. Az édesapa ekkor ment be először a gyer-
mekéhez a szobába, és ezután szeretettel felnevelte kislányát.

„Isten kezei végtelenek, még ha nehéznek, veszélyesnek
tűnik is valami. Istened számára semmi sem lehetetlen.
Amikor eljön az ideje, megadja segítségét hatalmasan, és
eltűnik minden kétség.” (Johann Daniel Herrnschmidt)

Minden embernek jár a Szeretet keringője.

Hivatkozott művek

- BÖRÖNTE Márta 2010. *Csillaggyertyafény. Szívet nyitogató írások*. Budapest.
- BÖRÖNTE Márta 2015. *Veled vagyok, fogom a kezed! Csendes percek gyászolóknak*. Csillaggyertyafény Alapítvány, Budapest.
- WARTON, Lenore 2019. Egyszerre csak egy nap. *Csendes percek*, január 20. <http://www.csendespercek.hu/ahitatok/7473-egyszerre-csak-egy-nap-2019-01-20?month=1&year=2019>.

- ILLYÉS Gyula 1936. Gyász. Németh László regénye. *Nyugat*, XXIX. évf. 5. sz. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/00604/19121.htm>.
- JAMES, John W. – FRIEDMAN, Russell 2011. *Gyógyulás a gyászból. Hogyan dolgozzuk fel szeretteink halálát, a válást és más fájdalmas veszteségeket?* Zaffir Press, Budapest.
- KAST, Verena 2002. A gyász. Egy lelki folyamat stádiumai és esélyei. Park, Budapest.
- MÜLLER, Wunibald 1983. *Gyász idején. Sír a lelkem*. Bencés, Pannonhalma.
- NÉMETH László 1935. *Gyász*. Franklin-társulat, Budapest.

ELŐADÁS ◀

Az egyházi felsőoktatás, nemzetközi kitekintéssel*

■ KARASSZON ISTVÁN

Főtisztelendő Püspök Urak, kedves Testvérek!
 Úgy vélem, egy vasárnap délutáni családi beszélgetés talán alkalmasabb lenne e gondolatok megismerésére, viszont ha nemzetközi kitekintéssel élünk, úgy bizonyos ő is idézné az Ulrich Gäbler¹ által tett, híressé vált megállapítást: „Az egyetem világa most leginkább egy építkezési területre hasonlít.” Mit érthetett ezen Gäbler? Nyilván azt, hogy jelentős változásokon megy át Nyugat-Európában és Észak-Amerikában az egyetemi élet, s nem is biztos, hogy mindig pozitív értelemben. Megindult a tömegképzés, a mennyiség számít, s azonnali eredményeket követelnek kutatóintézetektől és tudósoktól – magára a személyes oktatásra kevés idő jut. S hogy egy másik hangot is halljunk: a nyugalomba vonult Gunther Wanke² írta, hogy fiataloként részt vett az autokratikus egyetem demokratikus intézménnyé alakításában. Most, pályája végén hálás azért, hogy nem kell részt vennie az oligarchia-rendszer kialakulásában. Ennek persze mi Magyarországon is részesei vagyunk; ugyanezt mi is érezzük, de ezen túl most is elmondhatjuk azt a régi viccet: ha Nyugat-Európa egy lépésre van a szakadéktól, akkor nekünk már van egy lépésnyi előnyünk vele szemben. Az egyetemek annyival vannak rosszabb helyzetben nálunk, mint tőlünk nyugatra, hogy voltaképpen nem történt meg a rendszerváltás az egyetemeken: ugyanaz a szovjet típusú szervezet működik,

mint korábban, csak most nemzetközi konkurenciában kell megállnia. Ilyen szempontból talán elmondhatjuk, hogy a mi hagyományos teológiai képzésünk bizonyos előnyöket is jelentett, sőt ma is jelent számunkra.

Amikor a Püspök Urak fiatalok voltak, akkor a teológiai akadémia mint egyházi intézmény szoros kapcsolatban állt az egyházi főhatósággal (remélem, ez azért nem változott), s főként pedig a gyülekezetekkel, hiszen számukra képezte a lelkészeket – és csakis lelkészeket, merthogy a társadalom többi részén ezek az emberek nem nyertek alkalmazást. Persze ehhez járult még az is, hogy kitűnő tanárok tanítottak, akik azonban maguk is gyakorló lelkészek voltak – ezért aztán az a dilemma, amely német területen jól ismert, s amely miatt a lelkészi szolgálatra egyáltalán fel nem készített végzős teológusokat *Predigerseminarok* próbálják alkalmassá tenni, teljesen ismeretlen volt. Az amerikai típusú képzésben ugyan a *seminary* hasonlít a teológiai akadémiára, de a probléma ott is jelen volt és van: az egyetemek és a szemináriumok munkájában jelentkezik a feszültség, amelyet jól példáz egy Childs–Brueggemann-vita.³

Ugyanakkor ne áltassuk magunkat: a teológiai akadémiáknak megvolt a maguk nyomorúsága, s nem véletlen, hogy sok kitűnő embert úgyszólván elhasználtak ezek az intézmények. Egyrészt a teljes izoláció a magyar felsőoktatás többi részétől nem tett jót nekünk, másrészt a nyugat-európai testvérintézményektől való elszakítás óriási deficitet hozott, s ennek megfelelően a tudományos teljesítmény nehezebben volt elérhető. Annál inkább elismeréssel

* Elhangzott az Evangélikus Hittudományi Egyetem Dies Academicus konferenciáján 2019. április 10-én.

¹ Ulrich Gäbler (szül. 1941) osztrák származású tudós, a zürichi egyháztörténeti kutatóintézet munkatársa, majd az amszterdami Vrije Universiteit, 1989-től pedig a Baseli Egyetem egyháztörténésze volt. Zwingliről írt könyve magyarul is megjelent.

² Gunther Wanke (szül. 1939) születését tekintve osztrák római katolikus, de evangélikus hitre áttért teológus, az Erlangeni Egyetem nyugalmazott ösztövezése.

³ Brevard S. Childs (1923–2007) a Yale University professzora volt, s a „kanonikus megközelítés” szószólója a bibliai teológia kutatásában. Walter Brueggemann (szül. 1933) a Columbia Theological Seminary nyugalmazott professzora, aki inkább a megértett üzenet iránti engedelmeséget hangsúlyozza teológiai magyarázatában.

adózunk az előző generáció tagjainak, hiszen ennek hátterén tudjuk igazán értékelni mindazt, amit véghezvittek.

Ma úgy tűnik, mindezt a hátunk mögött hagytuk. Örülhetünk. Viszont nem lehet letagadni, hogy az egyetemi integráció egy sor olyan problémát hozott magával, amelyek megoldását én még nem látom. Például az egyetemi rendszeren belül sok olyan mozzanat van, amely akadályoz minket a munkában. Én úgy gondolom, általánosságban is hiba volt az egyetemeket úgy kezelni, mint átlag munkahelyeket, s olyan irányítást tenni kötelezővé számukra, mint bármely más intézmény esetében. Az már abszurd, s itt talán elő sem fordul, de számos egyetemet perli a hallgatója... A kötelezően felállítandó bizottságok terhe számunkra sokszor értelmetlen, s szerintem óriási hiba volt egy elég gyengén teljesítő államigazgatási apparátust rászabadítani az egyetemekre, mindezt ráadásul egy eléggé oktatásidegen elektronikus rendszer gépies alkalmazásával satuba fogni. A legtöbb egyetemen, úgy látom, oktató és hallgató egyaránt a „kipipálom” gyakorlatot követi, ami (mondanom sem kell) a tartalom csorbulását vonja maga után. Az üresjáratok óriási terhet jelentenek mindenki számára, s diákjaim mintegy egyötöde nem fér bele a gépies rendszerbe. S vajon mi, az egyetemi dolgozók különbek vagyunk? Nem úgy látszik... Egy nevét elhallgatni óhajtó kollégám elkeseredetten mondta: a mai magyar teológiai irodalomban iszonyú tempóban folyik a szemétermelés. Ez ismét nem magyar sajátosság; más nyelvterületeken is láthatunk ilyet, csak például németül vagy angolul mindezt elkendőzi a kiváló minőségű munkák nagy száma...

A végkicsengés mindazáltal nem negatív, sőt éppen séggel pozitív és reményt keltő – csupán nem akartuk azt a látszatot kelteni, hogy nem látjuk a buktatókat és problémákat. Ezzel együtt intézményesen, de tartalmilag is összehasonlíthatatlanul jobban állunk, mint harminc évvel ezelőtt. Viszont két szót hangsúlyoznék, amely az ígéretes jövő valóra váltását lehetővé teszi.

Az egyik ez: *egyedül*. Értem ezen, hogy az önálló kutatómunkát fokozni kell, a dolgozószoba csendességében való felkészülést fokozni kell. Hál' Istennek sok alkalmunk van: konferenciák, találkozók, közös alkalmak; oly sok, hogy néha már úgy tűnik: az ezekre való felkészülésben van inkább hiány. Ezen túlmenve azonban értem azt is, hogy bármennyire gazdag a teológiai szakirányok felhozatala (ami jó és üdvözlendő), arról a teológiai oktatás semmiként nem mondhat le, hogy minden evangélikus lelkész önálló teológiai arculattal rendelkezzen, s önmaga meg tudja határozni, hogy az egyik vagy másik kérdés kapcsán mi a helyes hitbeli döntés. Röviden: nekünk a futószalagos felsőoktatási szakember képzése nem elég! Ugyanolyan kreatív teológusoknak kell lennünk, mint eleink voltak!

A másik kulcsszó: *együtt*. Ezen azt értem elsősorban, hogy együtt azokkal, akik hitünket osztották a múltban;

borzasztó lenne, ha a hagyományfelejtés éppen a megnyíló új lehetőségek kapcsán indulna meg! Az „együtt” persze vonatkozik a felekezeti közötti együttműködésre, amelynek református lévén én magam is sokszor haszonélvezője voltam és vagyok. Hálásan dokumentálom, hogy Szebik püspök úrral sok alkalommal találkozáskor láthattam, hogy ennek a tudatnak az evangélikus egyház nincs híján, sőt az ilyen alkalmakkor a bölcsesség és nagyvonalúság is evangélikus részről nyilvánult meg leginkább. Vonatkozik az „együtt” a más egyetemekkel való együttműködésre is, hiszen teológiai tudományunk sok más egyetemi diszciplínával is érintkezik. Remélem, hogy nyitott kapukat döntögetek a nemzetközi együttműködés említésével, hiszen ez mindig nagyon erős volt az evangélikus testvéreinknél – ez a világon mindenütt egyre hangsúlyosabb lesz. Az együtt azonban leginkább az egyház és a teológia kapcsán fontos, ne mondjuk: elengedhetetlen. Csupán felhívom a figyelmet, hogy az intézményeknek megvan a hajlamuk arra, hogy önálló életet éljenek, s mintegy elszakadjanak attól a grémiumtól, amely létrehozta őket – ez tragikus lenne teológiai kérdésekben, hiszen már Luther megmondta, hogy a spekulatív teológia a pokolba való. A teológiai intézmény egyébként sem tud mást tenni, mint hogy reprodukálja azt a teológiai reflexiót, amelyet az egyház végez, s erre készíti fel a jövő lelkészeit; s fordítva: ha az egyházban nem használják a teológiában megtanultakat, akkor hiába a legmagasabb szintű tudás, akkor is elássák a héber Bibliát a nagy diófa tövében. „Együtt” – ugyanazt az ügyet szolgáljuk, ha más és más fórumon is. Ebben az esetben lehet a teológia az egyházi hit elmélyítő eszköze, az új kihívások kapcsán az eligazodás vonatkozási pontja, az önreflexió eszköze – és a felsőoktatás szintjén minősített missziói fórum is.

Főtisztelendő Püspök Urak, ismertem olyan fiatalembert, aki a nyolcvanas években tüntetően nem folytatta tudós teológus elődei útját, hanem az akkor oly fontos ifjúsági munkában merült el. Csak nagy unszólásra (atyai ráhatásra, belső meggyőződésből?) doktorált, majd aztán az egyházvezetés rögös útjára tévedt. Ismertem olyan lelkészt, aki gyülekezeti munkája mellett vállalta az egyházvezető szép, de hálásnak ritkán nevezhető terhét, s az egyházak és vallások közötti párbeszéd, a különböző hitű emberek közötti megértés robotosa lett. Bármennyire eltérőnek látszik a két életút, református részről nem látok a kettő között különbséget, hiszen mindkettő közös nevezője a hit megváltó Urunkban és a hűség hozzá és egyházához. Hatvan vagy nyolcvan esztendő – bizonyos mindketten elmondhatják, hogy „*akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a sasok, futnak, és nem lankadnak meg, járnak, és nem fáradnak el*” (Ézs 40,31). S bizonyos nem vagyok egyedül, ha e két hit által ifjú férfúnak 1Móz 6,3 értelmében kívánom, hogy Isten áldása kísérje további életében *'ad mé'á we'szrim sáná – bis hundert und zwanzig!*

Dialóguspartnerként

■ PÁNGYÁNSZKY ÁGNES

SIBA Balázs: *Pasztorálteológia*. L'Harmattan, Budapest, 2018.

A *Pasztorálteológia* című könyv a lelkészi hivatás ma aktuális kérdéseit körüljáró, reális helyzetet ábrázoló és feladat-kijelölő gyakorlati teológiai mű, amely reményteljes, ugyanakkor konfrontatív kérdéseket vet fel a személyes elhívásról, a lelkészi hivatásról és a lelkészi életpályáról. Huszonnégy év aktív gyülekezeti lelkészi szolgálat után és a most lelkészi szolgálatukra készülő teológushallgatók kísérésének a szolgálatában nagy lehetőségnek látom, hogy Siba Balázs könyve gazdagító tartalmat és új szempontokat tud adni a lelkészi szolgálatra való teológiai, lelki és gyakorlati felkészülésben. A pasztorálteológia, a lelkészi hivatásra való teológiai reflexió segíteni tud a lelkészi szolgálatban állók számára életre szóló folyamatok megismerésében, az azokra való felkészülésben és folyamatos reflexiók feladatokat elsajátításában. Mire egy lelkészjelölt az ordinációhoz eljut, a teológiai évek alatt már sokféle lelkészi életpályát maga előtt lát – „sikerese” életutakat, rutinná és közömbössé váló szolgálati helyzeteket vagy éppen kiszakadásokat, mélységes kudarckokat lelkészek életében.

Ha ezek a fragmentált tapasztalatok reflexió nélkül maradnak, és megrekednek a bulvárhírek szintjén, akkor súlyos teológiai károkat is okozhatunk a lelkészi szolgálat értelmezésében. Ezért nagyon hangsúlyos a könyv célkitűzése: a lelkészi identitás és a lelkészi szerep teológiai reflexiója kíván lenni a biblikusan megalapozott református (protestáns) lelkészkép és a személyes lelkészkép kialakításában (14. o.).

A 21. században már egészen kézzelfogható tapasztalattunk, hogy tradícióvesztésben és egy erősen szekularizált világkép hatása alatt formálódik az életünk. Még a hitünk is sokszor új színtereken formálódik, ami azt is jelzi, hogy az elhívások sem biztos, hogy mindig klasszikus gyülekezeti közegben történnek. Gondoljunk csak arra az egyébként örvendetes jelenségre, hogy egyházi iskoláinkból egyre többen jelentkeznek teológus-lelkész szakra hittudományi egyetemeken. Ma már szembe kell néznünk azzal a jelenséggel, hogy sokféle helyzetből érkeznek lelkészjelöltjeink, és a lehetőségeinkhez mérten kell értelmeznünk ezt a lelkészi szolgálat szempontjából: nem lebegnek már mindenki szeme előtt a jól bejáratott, tekintélyre és tiszteletra

alapozott „tiszteendőúr- és tiszteendőasszony-helyzetek”. A ma lelkészi szolgálatba kerülőkön érezhető, hogy küzdenek a lelkészi szolgálat tradicionális értelmezésével. Egzisztenciális helyzetük, elvárásaik és a lelkészi szolgálat teológiai értelmezésének halmozai nem mindig tudnak közös nevezőt alkotni. Olyan helyzetben vannak egyházaink, amelyben fontos, hogy folyamatosan reflektáljanak erre a helyzetre. Legyen dialógus a teológushallgatókkal, a lelkészekkel, a gyülekezetekkel, találjuk meg az igazán fontos szempontokat, az égető kérdéseket, a legmélyebben megbújó bizonytalanságokat, és legyen lehetőségünk beszélgetni ezekről! Az az életinterjú-kutatás, amelyet Siba Balázs és Hámori Ádám harminchárom református lelkész között végzett és feldolgozott, olyan összefüggéseket tár fel, amelyek rámutatnak ennek a dialógushelyzetnek a szükségességére.

Gyakorlati teológiai szempontból és a gyakorlati teológia 21. századi hazai irodalmának szempontjából meghatározó állomás ez a könyv, hiszen tudományos reflexió kíséri a lelkészi életutak alapján kibontakozó emberi élethelyzeteket. Nekünk, evangélikusoknak is mérőföldkő ez, hiszen a most bevezetésre került lelkészi életpályamodell nagy kihívást jelent a még

sokszor klasszikus lelkészképben és klasszikus népegyházi keretekben gondolkodó egyházunk számára. Az életinterjúk mint empirikus narratívák végigvezetik az olvasót azokon a helyzeteken és tapasztalatokon, amelyek a lelkészi életpályát meghatározzák. A gyakorlati teológiai értelmezés szoros interdiszciplináris közegben történik, hiszen a valláspszichológia és a vallásszociológia interpretációs segítséget adnak a hitfejlődés jobb megértéséhez, a szocializációs beágyazottságunk megismeréséhez és feltárásához. Az Osmer-féle hermeneutikai kör egy másik állomása, a normatív megközelítés is fontos szerepet kap, hiszen a lelkészi szolgálat bibliai és etikai keretrendszerét elválaszthatatlannak tartja attól az alapvető lelkészi identitástól, amely alapvetően definiálja a lelkészi hivatás lényegét. Siba Balázs a gyakorlati megközelítésben lelkigondozói és mentori szempontból látja fontosnak azt, hogy valódi dialógushelyzetek születhessenek a gyakorlati teológia pasztorálteológiai szakterületén (34–35. o.).

A lelkészi hivatást ezek az életinterjúk emberi oldalról, a keresztyén antropológia szempontjából nagyon őszintén,

jó értelemben véve feltárulkozóan mutatják be. Az, akinek a könyv alapján rálátása lesz a lelkészi hivatás minden szépségére és nehézségére, bátrabban tud majd szembesülni a mindennapok megküzdésre váró feladataival, és reméljük, hogy az örömkéért érzett hála kifejeződése is erősebben lesz majd jelen lelki életében. Mindehhez valóban fontos egységben látni a lelkészi elhívást, az egész életutat, ahogyan azt Siba Balázs az interjúk alapján egy fonalra felfűzte: a szülői ház szerepétől elindulva, a hitfejlődés kérdésein át a megtérésélményekig, majd az elhívás, a teológiai képzés kérdésein keresztül a hivatás és a magánélet kapcsolatában, a megélhetés problematikájában, a hatalmi dimenziók szövevényes kihívásain át egészen a lelkiség, a spiritualitás témaköréig. A lelkészi szolgálat személyes dimenziójának fontossága azonban nem minden teológiai értelmezésben kap egyforma hangsúlyt, és ma is többféleképpen ítélik meg ezt a szerepet. A lelkész számára nem könnyű minden elvárásnak megfelelni, hogy jó lelkész lehessen, ezért a személyes dimenzió súlya a szolgálatban különösen is érzékeny terület. Mindemellett érdemes elgondolkodnunk azon, amit a szerző ezzel kapcsolatban megállapít: a lelkészi hivatás mai jellegzetessége a tradicionális szerepelvárásoktól való eltávolodás, a speciális szolgálati területek megjelenése és a tekintély kérdésében egy hatalmas változás: a hangsúly a lelkész státuszáról átkerült a lelkész személyiségének kérdésére. Az egyház relevanciáját a személyhez, a lelkészhez vagy az egyházi szolgálattevőhöz való kapcsolódáson keresztül éli meg az ember (22. o.).

Ebben a kontextusban tartom fontosnak azt a harmadik szempontot, amely most már nem a küldött, hanem a Küldő felől tekint a lelkészi hivatás mai értelmezésére. A bibliai elhívástörténetek valahogyan mindig meghökkenítő, úgy is mondhatjuk, „sarkos” történetek, soha nem egyszerű és kényelmes helyzetekben esnek meg. Még az egyetemes papság elvét valló egyházak is úgy értelmezik a lelkészi szolgálatra való elhívást mint speciális elhívást, amely az evangélium hirdetésére, a szentségek kiszolgáltatására és az egyház jó rendjének a biztosítására szól (MIGLIORE 2004, 296. o.). Lelkésznek lenni nem alkalmi és spontán megnyilvánulást jelent az egyház és az egyháztagok lételeményei között, hanem olyan felkészült és felelősségteljes pásztorok szolgálatát, akik belső és külső elhivatottságuk nyomán Isten hívó és küldő hangját hallják a missziói parancs buzdításában. Itt kerül izgalmas feszültségbe a lelkésszé avatásnak, az ordinációnak a missziológiai és ontológiai értelmezése. Az evangélium hirdetésére, Istentől távoliak és Istenhez közeliek lelki kísérésére, tanításra, vigasztalásra, vezetésre, mély elköteleződésre és a Krisztus szolgálatára kaptunk elhívást, de mindezt olyan esendő és bűnös emberekként, akik az isteni kegyelem inkluzív és nem exkluzív ajándékának tudják tekinteni életük Isten iránti elkötelezettségét.

Siba Balázs *Pasztorálteológia* című könyvének recenziójához három idézetet szeretnék kapcsolni, amelyek egymás

mellé helyezik a tradíciót, a tudományos reflexiót és egy interjúalany személyes vallomását. Ez a három terület – tradíció, tudományos reflexió és élettörténet – meghatározza a könyvet. Ezzel a három idézettel szeretném megmutatni, miért nagy áldás az, hogy a lelkészi életpályáról ilyen friss szakirodalmat tarthatunk a kezünkben. Szeretném, ha kihallanánk ezekből az idézetekből azt is, miért szükséges a kontextuális pasztorálteológia kérdéseivel bekopogtatni parókiák és emberi szívek ajtaján.

„Az embernek előbb magát kell megtisztítania, mielőtt másokat tisztítana; előbb magának kell bölccsé válnia, mielőtt másokat bölcsességre vezetne; világtania kell, és a fényt kell továbbadnia; Isten közelébe kell kerülnie, és úgy vezetni másokat oda; megmentettnek kell lennie, és úgy munkálkodni mások üdvéért.” (199. o.)

„A lelkipásztor nem egy olyan eszköz Isten kezében, aki objektív módon közvetíthetné Isten üzenetét, hanem Isten az emberi szubjektivitást, az emberi személyiséget is formálva, felhasználva, hús-vér emberek által, dialóguspartnerként viszi végbe akaratát életünkben.” (19. o.)

„Aki egyszer átéli azt, hogy milyen az, amikor két karja között sírva megtér valaki egy igehirdetést vagy egy lelki beszélgetést követően, az rögtön megérti, hogy miért. Úgy gondolom, hogy nem kaphat ennél nagyobb lelki ajándékot Isten szolgálója. Örök néhány nagyon felemelő, messze rajtam túlmutató pillanatot, amikor a kis nyábjól – az ifisekre gondolok – újjászült valakit Isten Lelke. Nincs nagyobb kincse az embernek annál, mint amit az »örökkévalóságba gyűjt«. Ez olyan ajándék, amely túlmutat a földi időn. Jézus azt mondta nekünk, hogy olyan kincset gyűjtünk, ami nem múlik el, tehát ami az Ő országa értékrendje szerint múlhatatlan érték. Úgy gondolom, hogy egy-egy megtérő ilyen kincs. Az pedig a kegyelem nagyságát mutatja, hogy engem ebben a csodában részletetett. Amikor elcsüggedek, elesek, csalódom magamban sokadjára is, olykor eszembe juttatja ezeket a csodákat az Uram, erősítve, hogy volt és van értelme mindannak, amire egyszer Neki mondtam igent. Valamelyest hasonló a prédikálás is, hiszen ez a lélekmentés hangsúlyos eszköze. Szeretek ígét hirdetni, ugyanakkor érzem a rám nehezedő súlyát is. Meg kell harcolnom minden prédikációírást és -elmondást is. Különös, de a múlt évekkkel nem azt tapasztalom, hogy egyre könnyebb feladat lenne ígét hirdetni, éppen az ellenkezője jár át minden alkalommal. Nagy felelősség kiállni emberek elé és azt mondani, hogy »így szól az Úr«. Megdöbbenő, hogy úgy bízunk bennünk és annyira szeret minket Urunk, hogy ezt a nehéz szép feladatot ránk bizza.” (179. o.)

Hivatkozott mű

MIGLIORE, Daniel L. 2004. *Faith Seeking Understanding. An Introduction to Christian Theology*. Eerdmans, Grand Rapids.

Pünkösöd 2. napja

► Ézs 44,1–5

Igehirdetési előkészítő

Lélek és áldás

Az ünnep második napja

Pünkösöd ünnepét úgy tartjuk számon, mint a harmadik legfontosabb ünnepünket, hiszen általában az emberek gondolkodásában húsvét és a karácsony is megelőzi; ez talán a Krisztus személyéhez való kötődés hiánya, a Szentlélek látszólagos megfoghatatlansága miatt van így. Ráadásul pünkösddel is az a helyzet, mint a legtöbb kétnapos ünnepünkkel, hogy az első nap látogatottság szempontjából kiemelkedő, a második inkább átlag alatti. Általában a leglelkesebb gyülekezeti tagjaink ülnek ott a padokban, vagy azok, akik az első napon a családi program miatt nem tudnak eljönni. Szórványgyülekezetekben ma már az a helyzet, hogy a sok kis gyülekezet közül vannak olyanok, amelyekbe csak a második napon jut el a lelkész, így nagyon is kérdéses, hogy mennyire tudunk ezeken a helyeken a pünkösöd első napjától eltérő vagy az első nap üzenetét továbbépítő örömhírt megszólaltatni.

*Evangelikus énekeskönyv*ünkől is a kevésbé ismert, „másodvonalszerű” korálok kerülnek erre a napra (231, 234), amelyekre még csak azt sem mondják az éneket vezető gyülekezeti tagjaink, hogy „ezt nem ismerjük”, hanem csak az ismerős szövegre énekelt, alig vagy kevéssé ismert dallam felcsendülése után csodálkoznak, vagy hal el a hangjuk.

A napra jellemző igékben a teremtő Szentlélek kiáradásának öröme helyett a hangsúly ma már eltolódik a „fordított” Babel vagy a mózesi törvényadás felé; a Pröhle-féle

Agenda az ünnep első napján a Szentlélek ajándékát, a második napon pedig a Lélek gyümölcseit helyezi fókuszpontba.

Pünkösöd az Ószövetség népe számára aratási hálaadó ünnep vagy az első zsenge ünnepe, illetve még fontosabb, hogy a mózesi törvény emléknapja; ilyenkor arra emlékeznek, hogy Isten szövetségre lépett népével – ezen a napon lettek néppé.¹ Az ünnepet sávuótnak, askenáz kiejtéssel sovúajsznak, a hetek ünnepének nevezik, mert hétszer hét nappal pészah után ünneplik, és egyben az ünnepsorozat lezárása, valamint a zsidó új kenyér ünnepe is.

Bevezetés, kontextus

Ézsaiás próféta könyve az írópróféták között az első, kiemelt helyen áll, elsősorban azért, mert nemcsak a babiloni fogságot és annak végét jövendöli meg, hanem az idők végezetét is, amikor az Úr felemeli Jeruzsálemet és összegyűjti szétszóratott népét, a Messiás pedig elhozza a paradicsomi békét és boldogságot. Az újszövetségi iratok 346-szor hivatkoznak a könyvre, vagy idézik azt szó szerint. Ugyanakkor az is egyértelműnek látszik, hogy Ézsaiás 40–55-öt (40–48-ig egyértelműen) ugyanaz a személy, a fogság idején író névtelen próféta jegyezte le, és ezeket a közös témák alapján tudatos szerkesztő munkával kapcsolták össze a harmadik szakasszal, amely a fogság utáni gyülekezet szituációját vázolja (PECSUK 2016, 243–244. o.).

Deutero-Ézsaiás az örömhírt hirdeti, hogy letelt a bűntetés ideje, Isten már elindította a perzsa királyt, Círus, hogy megdöntse a babiloni birodalmat. Ezek a sorok a történészek szerint Kr. e. 546 és 539 között íródhattak, mivel említik Círus első katonai sikereit, de Babilon még nem ke-

¹ Naftali Kraus blogja: <http://judaizmus.blogspot.com/2013/05/savuot-ezen-napon-lettel-neppe-chaszid.html>.

rült a perzsa király kezére. Deutero-Ézsaiás írásának textusunkat tartalmazó első felében (40–48. fejezet) a nőnemű Jeruzsálemhez vagy az asszonyként megszemélyesített Sionhoz szól (uo. 253–254., 257. o.).

Deutero-Ézsaiás korában Isten hatalmát híveinek boldogulása és sikerei igazolták, viszont igazolnia kellett azt is, hogy az ország pusztulását nem az Úr kudarc okozta, hanem ez éppen az idegen népek feletti hatalmának a bizonyítéka: ő az igazi Isten, mert képes a történelem menetét alakítani. Nincs semmilyen hatalom, amely megakadályozhatná ígéreteinek valóra válását. Ez a teremtő és világot igazgató Isten, akinek a népéhez fűződő viszonya különleges; nem hagyja magára népét, szabadulást ad a legnehezebb helyzetből is. Sőt a próféta a teremtés és a megváltás szavakat egyenesen egymás szinonimájaként használja (RAD 2001, 2: 207. o.).

Közelebb a textushoz

Annak okát, hogy a teremtési hagyomány bekerült a prófétai ígértetésbe, Izrael újonnan kialakult helyzetében kell keresnünk. A Babilonnal való szembekerülés magával hozta, hogy az Úr hatalmára való hivatkozások gyakoribbá váltak, mint akkor, amikor Izrael független volt. A próféta használja először ezeket a jellegzetes kifejezéseket: „ne félj”, „megváltalak, megerősítelek, megsegítelek, veled vagyok”, „enyém vagy” (Ézs 41,10.13kk; 43,1.5; 44,2 és többször) – ez kultikus beszédforma, amelyen keresztül az Istenhez imádkozó ember ígéretet kapott az isteni segítségre. Gyakran felmerül annak lehetősége, hogy Izrael akkori helyzetében Deutero-Ézsaiás esetleg csupán közvetetten, „íróként” működött; lehetett magas rangú vallásos ember, de mégsem nyilvánosan működő próféta. Egész ígértetése az Ige valóságának ismerete körül forog. A könyvből kitűnik, hogy fontos volt számára, hogy a korábbi próféták sorában lássa magát. Szónoki kérdése: ki a világtörténelem igazi ura? A válasz furcsának tűnhet: az az ura a világtörténelemnek, aki mások számára keresztül meg tudja jósolni a jövőt (uo. 208–209. o.).

Exegézis

Az ige olvasását kezdve rögvest iskolai intelm jut az eszembe: „de”-vel nem kezdünk mondatot. Hála Istennek, volt egy igazán jó magyartanárom a középiskolában, aki ezzel szemben azt tanította, hogy olyan szóval kezdünk mondatot, amilyennel csak akarunk, de csak akkor, ha megvan rá az alapos okunk. A próféta is ezért kezdheti „de”-vel a mondandóját, mert Izrael gondolatait a saját gondjai felől Isten felé akarja fordítani.² Hatalmas az ugrás az előző fe-

jezetben taglalt hűtlenségtől a 44. fejezetben tapasztalt áldásig. A nép hűtlensége mellett nagyon kontrasztosan jelenik meg az Úr hűsége.

Három nevet használ a próféta Isten népének megnevezésére, e három közül kettő, a Jákób és Izrael ismert, a harmadik, a Jesurun csak itt és a Deuteronomiumban fordul elő. Ezt a nevet a Biblia négy helyen említi (UJVÁRI 1929, 413. o.). Izrael nevének költői formája, ritkán használt szimbolikus neve lehetséges, hogy mesterséges szóalkotás, amelynek jelentése ezek szerint 'egyenes', 'igaz'.³

A megszólítással az ósatyákra is emlékezteti a próféta a népet, de a Jákób név az Istennel kialakult konfliktusra vonatkozik, a Jesurun pedig arra emlékezteti a népet, hogy most már az igazságban kell járnia.⁴

A harmadik versben (41,17) és a következőkben már említett lelki kiszáradás és a Lélek tiszta vizének ellentéte jelenik meg, itt azonban a Lélek a fizikai és az erkölcsi megújulást adja. A Lélek és az áldás közül az első az oka a megújulásnak, a második pedig a hatása. A sarjak és utódok Izrael népének tagjai.⁵

Az ószövetségi könyvekhez írt bevezetőket vizsgálva nagyon érdekes leírásokat találni a Szentföld növényzetéről, különböző fákról, növényekről. Az eredeti héber szövegben nem pontosan a fűzfa található, hanem a tuskés *garab* nevű fa. Ennek a fának a levelei nagyon közel állnak a szárhoz, mint a szíriai tölgy esetében, és ez utóbbinak a leveleihez hasonlóan kis tövisei is vannak, és akárcsak a fűzfa, ez is a vízparton él. Csokorban fejlődő ernyős virágzata a karcsú ágak végpontján helyezkedik el. Mit is szimbolizálhat ez a szép növény és a víz táplálta élőhely? Az a nép, amelynek tagjai eddig a száraz talajban sínylő növényekre hasonlítottak, immár újra ifjan virágzik a Lélek és Isten áldásától növekedve. A fű az étellel teli földet, az ígért földjét szimbolizálja; a patakok az Istentől származó élő vizet jelképezik, amely elősegíti a föld és lakói jólétét.⁶

A kommentárok közül több egyetért abban, hogy az ötödik vers arról szól, hogy az Izrael helyreállításában megnyilvánuló isteni áldás eredménye az lesz, hogy az idegen népek Isten népéhez csatlakoznak, amely ugyan logikailag következik a korábbiakból – hiszen az Úr az egyedül igaz Isten, és az ő kiáradó kegyelme eljut mindenkihez –, mégsem egyértelmű mindenki számára: emberi gondolkodással sokszor nem Istent helyezük középpontba, hanem a vallást.

A kijelölt ige felolvasását kibővíthetjük a 6–8. versekkel is, hiszen talán így lesz igazán szép kiteljesedése az igeszakaszunknak, ünnepélyes befejezéssel: a Szentlélek ajándéka nagy áldás, bőséggel adja Isten a népének. Ahol Isten ki-

³ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-hag-lexikon-C8B18/j-C9064/jesurun-C90BA/>.

⁴ <https://biblehub.com/commentaries/maclaren/isaiah/44.htm>.

⁵ <https://biblehub.com/commentaries/cambridge/isaiah/44.htm>.

⁶ <https://biblehub.com/commentaries/kad/isaiah/44.htm>.

² <https://biblehub.com/commentaries/elicott/isaiah/44.htm>.

árasztja a Lelkét, minden áldássá válik. Ezáltal növekedik a gyülekezet; ez ad erőt az apró gyülekezetekben is. A fordított Bábel így valósul meg: a különböző nyelveket beszélő, más gondolkodású, eltérő háttérrel érkező emberek egy közös nyelvet találnak az Úr közelében, amely arra ösztönzi őket, hogy építsenek. Nem tornyot, hogy az Isten helyére juttassák magukat, hanem lelki házat, amelyben közösen imádkozhatnak, énekelhetnek és hallgathatják a teremtő Igét. Ez nemcsak egyfajta hurraóptimizmus, ez táplálja az elhaló gyülekezeteket. Van-e más szikla, erős vár vagy védelmező, mint az Isten Igéje?

Igehirdetési vázlat

- Az ünnep második napja – lélek és áldás a gyülekezetben
- Az ószövetségi ige kevésbé érthető részleteinek kifejtése
- Miért fontos, milyen gyümölcsei vannak a Szentléleknek az életünkben, gyülekezetünkben, családjunkban?
- Hogyan és mi táplálja a gyülekezeti életünket, istenkapcsolatunkat? A számvetés lehetősége!
- Áldás az ember életében – az ároni áldás (lekció) összekapcsolása az alapigével
- Krisztus tanúságtétele Nikodémus előtt az igazságról az ároni áldást követő versekben (esetleg összehasonlítva Pilátus nagyönteki kérdésével)

Illusztráció

TÖRTÉNET

Igéje által...

A Kobryni egyik haszidja közmunkán dolgozott. Egy reggel valami gond kezdte gyötörni, és mivel tanácstalan volt, otthagyt mindent, bement a városba, és még csak útba sem ejtette otthonát, egyenesen a caddik házához ment. Ott éppen a reggeli árpakását szolgálták föl, és a rabbi áldást mondott rá:
– ...igéje által lett minden. – Belépő hívére nem pillantott, s kezet sem nyújtott neki. A haszid félrehúzódva várt, hogy előadhassa gondját. Végül a rabbi így szólt:

– Zalmán, azt gondoltam, hasonlítasz az apádra, de most látom, hogy nem. Egyszer ugyanis beállított hozzá, és elhozta tőmerdek gondját is; amikor belépett, éppen ugyanazt az áldást mondtam, mint ma: „...akinek igéje által minden lett.” Amikor beszédbe elegyedtem vele, feltűnt, hogy máris menni akar. „Ávrahám, nincs semmi kívánságod?”, kérdeztem tőle. Azt válaszolta, hogy nincs, és már el is köszönt. Érted? Ha egy zsidóban tudatosul, hogy minden Isten igéje által lett, ugyan mi kérdeznivalója le-

het még? Minden gondjára-bajára megkapta a választ! – És Móse rabbi üdvözlésre nyújtotta a kezét. A haszid hallgatott egy darabig, majd megvigasztalódva visszatért a munkájához. (BUBER 1995, 2: 166. o.)

Martin Buber (1878–1965) izraeli–osztrák vallásfilozófus: *Haszid történetek*

A száműzetés ünnepe

Jichák Ejzik rabbi a Szentföldre akart utazni, hogy letelepedjen. Sem fiainak, sem barátainak nem sikerült lebeszélniük erről a tervről. Akkor azonban valami különös dolog történt.

A peszáz első napját követő estén a caddik, miután magára öltötte a hétköznapi tallitját, az imaházba ment. A Tizennyolc áldás imájának elmondása után ott maradt állva, de nem kezdte el a zsoltárokat, a gyülekezet pedig csodálkozva és türelmesen várakozott, hiszen soha ilyesmi eddig nem történt. Csak kis idő elteltével fogott bele a zsoltárba, és mint mindig, most is nagyon átszellemült volt. Éttekezés közben aztán a következőt mesélte:

– A mai esti imánál teljesen elhagyott a lelkierőm, ráadásul a hétköznapi tallitomat vettem föl. Nem tudtam elképzelni, mit tett velem Isten. Végül aztán megvilágosodott előttem: minthogy Izrael országába szándékozom menni, elvesztettem a kapcsolatot a második ünnepnap szentségével, amely a száműzetés országaiban létezik, és így továbbra is a hétköznapi maradtam. Akkor elmémbe mindent mérlegre tettem, és úgy határoztam, hogy nem mondok le erről a szentségről, hanem föladom a Szentföldre költözés gondolatát. És akkor megint visszanyertem a lelkierőmet.

És bár Jichák lemondott Izrael országáról, lelki szemei és szíve mindig arra járt. Cfat (Safed) szent városában imaházat építtetett, amelyet róla neveztek el. Azóta szokta mondani, hogy imája ezen az úton jut föl az égbe. Azt is mesélte, hogy a reggeli ima előtt mindennap kirándulást tesz a Szentföldre. És ha a Zóhár könyvében valamelyik passzus értelmébe rejtve maradt előtte, csak arra a perelyre hajtotta a fejét, amelybe a csodatevő Méir rabbi nevében gyűjtött adományokat tettek a Szentföld számára, és amely mindig ott volt az asztalán, felidézte a bölcsek mondatát, mely szerint: „Bölcscs tesz Izrael országának levegője”, és már meg is nyíltak számára a fény kapui.

Martin Buber: *Haszid történetek*

Felhasznált irodalom

BUBER, Martin 1995. *Haszid történetek*. 1–2. köt. Atlantisz, Budapest.

HAAG, Herbert 1989. *Bibliai lexikon*. Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-haag-lexikon-C8B18/>.

PECSUK Ottó (szerk.) 2016. *Bibliaismereti kézikönyv. Bevezetés és magyarázatok a Szentírás könyveihez*. 2. kiad. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó, Budapest.

RAD, Gerhard von 2001. *Az Ószövetség teológiája*. 2. köt. *Izrael prófétai hagyományainak teológiája*. Osiris Kiadó, Budapest.
 UJVÁRI Péter (szerk.) 1929. *Magyar zsidó lexikon*. Budapest, 1929.
<http://mek.niif.hu/04000/04093/html/index.htm>.

■ GERLAI PÁL

Szentháromság ünnepe

► Préd 8,16–17

Igehirdetési előkészítő

Isteni abszurd vezet az örök élet realitása felé

A vasárnap jellege

Szentháromság ünnepe nagyünnepeink sorában az egyik legkésőbbi. Jóllehet már a 8. században ismertek azok a liturgiai elemek, amelyek ehhez az ünnephez kapcsolódnak, mégis csak a későbbi századokban vált kötelező nagyünneppé. A római misekönyvbe például véglegesen csak 1570-ben került be.

A Szentháromságról szóló tanítás fejlődése és az ezen a téren jelentkező tévtanítások megjelenése megerősítette az ünnep szükségességét, ugyanakkor éppen ezek a dogmatikus alapok meg is különböztetik ezt az ünnepet az üdvtörténet eseményeire épülő más ünnepeinktől. Végeredményben a protestáns hagyományban nagyobb jelentőségre tett szert úgy is, mint a hitvallások ünnepe (HAFENSCHER 2010, 332. o.).

Az adventtől pünkösdig kibontakozó üdvösségtéológiai ünnepek zárókövének tekinthető ez a vasárnap. A megváltás isteni művének betetőzése után a teljes Szentháromság dicséretének alkalma. Egyben kapcsolópont az isteni – objektív – tettek és azoknak az ember egyéni életében megvalósuló – szubjektív – hatása között. A Szentháromság titka az emberi ész számára felfoghatatlan titok. Éppen ezért nem annyira az ünnep tartalmának megértésére, mint annak hittel való elfogadására eshet a hangsúly: átélni a találkozás misztériumát, imádatlással Isten jelenlétében lenni.

Amit a textusról tudni kell

A Prédikátor könyvéből származó textusok kifejezetten ritkán szerepelnek igehirdetési alapigeként. Ennek okaként említhető, hogy a könyv, ahogy SOGGIN írja, „a zsidó Biblia egészen egyedi gondolatiságú műve; nem véletlenül ejti újra meg újra zavarba a tudósokat” (1999, 417. o.). Mint a szukót ünnepi tekerése, a zsidó liturgiában talán gyakrabban előfordul, hogy istentiszteleti keretben felolvassanak belőle.

A Kohelet olyan korban született, amely a bölcsélet válságát hozta magával. A Prédikátor „a kételkedő ember, aki (...) a bölcsességet kudarcként aposztrofálja: ez a jellegzetessége ellentmond a zsidó Biblia szellemiségének, amely általában derűlátó” (uo.). A könyv gondolatrendszere öt jellegzetes kifejezésének pilléreire építve így foglalható össze: *minden* emberi tapasztalat *abszurd* – azaz felfoghatatlan, sőt értelmetlen. Az élet csupa *vesződség*. A *bölcsesség* segítségével valaki talán boldogságot találhat a sok vesződség közepe, de csakis akkor, ha közben teljesen reálisan látja a halál sorsszerű *végzetét* (TOWNER 2007). Ez az alapállás kihúzza a talajt minden bizonytalan alpra felépített kegyesség alól, ugyanakkor megteremtheti annak lehetőségét, hogy a bölcsélet válságából végül igazi hit bontakozhasson ki (uo.).

A Kohelet több mint ötven alkalommal használja a bölcsesség szót. Az Ószövetség fővonalától eltérően azonban a bölcsesség itt elsősorban az élet és a világ törvényeinek tapasztalati úton megszerzett gyakorlatias ismeretét jelenti. Intellektuális készséget az igazság felfedezésére, vagy legalábbis annak megállapítására, hogy az igazság megfejthetetlen. Bölcs emberek mentális adottsága, akiknek a tanácsait érdemes követni, illetve a tudomány gazdag korpusza, amely a legbecselesebb nyereség, jóllehet a megszerzéséhez szenvedéssel teli út vezet. A bölcsesség, amelyet ez a könyv kutat és ajánl, kihívást jelent az átlagos gondolkodás számára, de végső soron Isten ajándékára ismerhetünk rá benne.

A perikópa eltérő fejezet és versszám alatt található meg a különböző fordításokban. A RÚF beosztása szerint a megelőző szakasz záróversei a 16–17. vers. A Károli-bibliában viszont ezek a versek a 9. fejezet 1–2. versének felelnek meg, ami inkább a folytatáshoz köti őket. Mindehhez fordításbeli különbség is társul, amely elbizonytalaníthat minket, de ki is szélesítheti a jelentéstartalmat. Összességében az az érzésünk támadhat, hogy a fejezethatár, bárhová is tesszük, itt mesterségesen kettéválaszt egy gondolatfolyamot, amely egyébként egybetartozik.

A perikópa megértése, teológiai összefüggések feltárása

A perikópa első látásra megáll önmagában is. Az ünnep kontextusából kiindulva egyszerűen megtalálható a létjogosultsága: a párhuzam a Szentháromság felfoghatatlan titka és Isten tetteinek kiismerhetetlensége között. Ugyanakkor éppen a szövegkörnyezet és a fordítási lehetőségek által keltett „bonyodalmas” felvállalva léphetünk tovább a túlságosan kézenfekvő, leegyszerűsítő üzenetektől.

A teológiai oldalról indított gondolatmenetünket Robert Jenson kérdésfelvetése inspirálhatja, aki a Szentháromság tanítása kapcsán Isten azonosíthatóságára hívta fel a figyelmet. Egy politeista környezetben szükséges volt név szerint azonosítani Istent. „Melyik Isten?” Az Ószövetségben Istent a történelemben megnyilvánuló cseleke-

detei alapján azonosították. Ha az Atya, Fiú, Szentlélekre mint a minket megszólító Istent azonosító személynévre gondolunk, akkor a kérdésre ez a válaszunk: Isten, aki feltámasztotta Jézus Krisztust a halálból (McGRATH 2002, 242. o.). Hozzátehetjük: erre az azonosításra nemcsak az ókor nyíltan politeista világában volt szükség, hanem ma is.

Igehirdetési vázlat

Realitás és abszurditás. Ezek a szavak keretezhetik igehirdetésünket.

Az élet realitásai az abszurditás világába vezetnek

Az élet realitásai közül érkezőnk meg az istentiszteletre, ezekkel küzdünk egész életünk során. Ma is realitás az éjt nappallá tévő munka, az élet természetes rendjének felborulása, ritmusának elvesztése. Az élet realitásai sokszor kegyetlenek, próbára tesznek, erősítik a hiábavalóságot, a felesleges veszélyt, az értelmetlenség érzését. Ez pedig maga is álmatlanságot okoz. Nem is olyan nehéz ezen az úton haladva megérkezni az abszurditás világába, ami a Prédikátor könyvének tükrében is meglevenedik. Világkorszakok és egyéni életünk léptékében is újra és újra végigjárjuk ezt az utat. A Prédikátor sokszor hangot kapó kiábrándultsága is tükrözi ezt a fajta életérzést. Nincs igazság a földön. „Minden érhet mindenkit. Ugyanaz történhet az igazzal és a bűnössel...” (Préd 9,2) Az elfogadható, elhordozható, elviselhető körülmények közül megérkezőnk a teljes hiábavalóság érzéséhez: az abszurditásba (Préd 8,9–14).

„Az isteni abszurd” az örök élet realitásába vezet

Van persze ennek a vasárnapnak egy ezzel ellentétes irányú gondolatszála is, amely az abszurd felől vezet a realitás felé. Még pontosabban az isteni abszurd felől az örök élet realitásába. Befogadhatatlan számunkra a Szentháromság összefüggésrendszere. Képeket, modelleket, analógiákat gyártunk, hogy megragadjuk egy-egy szeletkáját. Valóban kikutathatatlanok Isten útjai, amelyek járhatatlan(nak tűnő) terepeken át visznek. Nikodémusként próbáljuk emberi módon megragadni Isten országának és Krisztus halálának és feltámadásának titkát, és mindez abszurdnak tűnik, mint visszamenni anyánk méhébe.

Mégis ez az az út, amely az örök életre visz. A Lélektől születés titka, amely nem magyarázható, nem vezényelhető, de átélhető. Még akkor is, amikor az abszurditás tűnik úrnak. Mert ez is a titok része: hogy aki az Isten kezében van, azt érheti bármi, mégis az örök élet realitása lesz számára a meghatározó.

Az örök élet realitása a Szentháromság Isten dicséretére indít. Véget ér a tudomány, és marad az Isten jelenlétének átélése. Ahogy Pál hosszú Római levélbeli érvelésében végső soron

nem tud máshová megérkezni, mint Isten nagyságának dicséretéig. Ahogy a Miatyánkban maga az Úr tanít minket arra, hogy fontosak az élet meghatározó realitásai, de el lehet és el kell jutni tőlük Isten jelenlétéig, és az ő jelenlétében magasztalására kell hogy megnyíljon az ajkunk. Sokszor távol áll tőlünk mindez, hiszen éppen azért vagyunk protestánsok, hogy az irracionális lelkesültségek el ne hajlítsanak minket a tiszta tanítástól. Talán félünk ettől, mert úgy érezzük, nem tudjuk kézben tartani a történéseket. Talán nem merünk ilyenbe kezdeni, mert ez túlságosan karizmatikus lenne, mert soha nem tettük, mert esetlennék érezzük magunkat ezen a téren, mert az egész olyan abszurd. Pedig egyszerűen csak arról van szó, hogy meg kell próbálnunk szabadon átélni Isten jelenlétének különlegességét. Amely nem felemészteni és megsemmisíteni akar minket, hanem felemelni és új élettel megajándékozni. Övé, az Atya, Fiú, Szentlélek Szentháromság Istené a dicsőség mindezért.

További javaslatok

Az ünnep és az ószövetségi textus üzenetének gazdagabb kibontásához érdemes segédtextusként figyelembe venni a kötelező és fakultatív lekcioikat: Jn 3,1–11(12–15), illetve Róm 11,33–36.

Isten dicsőítésének közös átélésében leginkább énekeink segítenek. Érdemes az istentiszteletre olyan énekeket választani, amelyek egyrészt kifejezetten a Szentháromság Isten dicsőítéséről szólnak, másrészt ismert, szeretett, lelkesítő énekek. Ha új éneket tanítunk, akkor is ezeket fontos szem előtt tartani, hogy a gyülekezet közös átélhető tapasztalata legyen Isten dicséretének felemelő mivolta.

Az *Evangelikus énekeskönyv* énekein túli énekjavaslatok:

- Tied a dicsőség és imádás – *Dicsérem Neved* 1: 196
- Nagy Istenem, ha nézem a világot – *Halleluja!* 145
- Szent vagy, szent vagy... – *Dicsérem Neved* 2: 192

Illusztráció

GONDOLATOK

Egy klasszikus hasonlat szerint a tudomány olyan, mint egy világos gömb, amely sötét térben lebeg. A gömb belsejében vannak a tudományos ismeretek, körülötte pedig egy háttér, ismeretlen birodalom található. Minél nagyobb a tudásunk, annál nagyobb a világos gömb. A nagyobb gömb egyre nagyobb felületen érintkezik a külső sötét térrel, és ezért egyre több a megválaszolatlan kérdés. Ezek a megválaszolatlan kérdések a gömb felszínét borítják, a külső térben pedig csupa olyan kérdés lapul, amelyekről azt sem tudjuk, hogy ilyen kérdés egyáltalán létezhet.

Napi bölcsesség az internetről: „Az ember időnként belebotlik az igazságba, de legtöbbször feltápászkodik és továbbmegy...”

„Az idő rövid történetének záró mondataiban, arra a remélt jövőbeli pillanatra utalva, amikor végre megszületik a mindenség ékesszóló és egyesített elmélete, Stephen Hawking – aki általában nem rajongott a metafizikai eszmefuttatásokért – azt írja: »Akkor majd mindannyian, filozófusok, tudósok és az összes egyszerű ember képesek leszünk részt venni a létünk, illetve az univerzum létezésének okáról szóló beszélgetésben. Ha megtaláljuk az egyesített elméletet, az lesz az emberi gondolkodás végső győzelme. Akkortól kezdve ismerni fogjuk Isten gondolatait.« (...) Annyi bizonyos, hogy a matematika elvezette a tudósokat a leglényegesebb kérdések küszöbéig. Az első közülük pedig így hangzik: hogyan kezdődött mindez?»

„A csodálat, amelyet ezek a felfedezések váltottak ki, nem kevés agnosztikus tudóst indított arra, hogy kifejezetten teologikus hangvételben szólaljanak meg. Robert Jastrow asztrofizikus *Isten és a csillagászok* című művének utolsó bekezdésében így ír: »Ebben a pillanatban úgy tűnik, hogy a tudomány sosem lesz képes fellebbenteni a fátylat a teremtés misztériumáról. Egy tudós számára, aki a gondolkodás és az érvelés hatalmába vetett hitben élte le az életét, ez a történet úgy végződik, akár egy rémálom. Legyőztük a tudatlanság hegyét, már éppen a legmagasabb csúcs felé törünk, felkapaszkodnánk a legmagasabb sziklára, amikor megpillantunk egy csapat teológust, akik már évszázadok óta ott ülnek a csúcson.«»

Francis Collins (1950–) amerikai orvos-genetikus: *Isten ábécéje*

TÖRTÉNET

A világ legokosabb tinédzsere

Egy szép napon négy ember utazott egy kicsi, négyszemélyes repülőben: a pilóta, egy lelkész és két tinédzser, akik közül az egyik éppen elnyerte A világ legokosabb tinédzsere díjat.

Repülés közben egyszer csak hátrafordult a pilóta, és így szólt:

– Van egy rossz hírem és egy még rosszabb! A rossz hír az, hogy elfogyott az üzemanyagunk, és a gép le fog zuhanni. A még rosszabb, hogy csak három ejtőernyőnk van. – Majd így folytatta: – Nekem feleségem és gyerekeim vannak, sajnálom, de az egyik ernyővel nekem kell leszállnom. – Azzal megragadva az egyik ejtőernyőt, kiugrott.

A világ legokosabb tinédzsere szólalt meg következőnek:

– Én vagyok a világ legokosabb tinédzsere. Talán én leszek az, aki feltalálja az AIDS vagy a rák ellenszerét, vagy megoldja a világ gazdasági problémáit. Mindenki számít rám! – Azzal bebújva a második ernyőbe, kiugrott.

Akkor így szólt a lelkész a másik fiatalhoz:

– Fiam, vedd el az utolsó ejtőernyőt. Én megbékéltem Istennel, kész vagyok lezuhanni a géppel.

– Nyugalom, tiszteletes úr! – mondta a másik tini. – A világ legokosabb tinédzsere a hátizsákkal ugrott ki.

Wayne Rice (1945–) amerikai lelkész, író: *Fején a szöveget!*

Felhasznált és ajánlott irodalom

COLLINS, Francis 2018. *Isten ábécéje. Egy tudós érvei a hit mellett.* Akadémiai Kiadó, Budapest.

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgia. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben.* Luther Kiadó – LFZE Egyházzene Tanszék, Budapest.

JÁNOSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása.* 2. kiad. Fraternitás, Veszprém.

MCGRATH, Alister E. 2002. *Bevezetés a keresztény teológiába.* Osiris, Budapest.

SOGGIN, J. Alberto 1999. *Bevezetés az Ószövetségbe.* Budapest.

TOWNER, W. Sibley 2007. *The Book of Ecclesiastes. Introduction, Commentary and Reflections.* In: *The New Interpreter's Bible.* 5. köt. Abingdon, Nashville. 267–360. o.

■ GYÖRI GÁBOR DÁVID

Szentháromság ünnepe után 1. vasárnap

▶ 1Kor 1,18–25

Igehirdetési előkészítő

Bolondság vagy boldogság?!

Bevezetés

Húsvétvasárnap reggelén bombamerényletekről adott hírt a média. Sri Lanka keresztényei, miközben templomba igyekeztek, hogy a megfeszített, értük is meghalt, ámde feltámadott Urukról halljanak, saját bőrükön tapasztalták meg, hogy milyen az, amikor Isten elhordozhatatlan keresztet rak a vállukra. Akár azért, mert megsérültek, akár azért, mert istentisztelet, ünneplés helyett szeretteiket siratták. A nyolc robbantásban kétszázkilencvenen haltak meg, és több mint ötszázan megsebesültek. Mi itt, a Kárpát-medencében békességben élhetjük át vasárnapról vasárnapra a feltámadott Úrral való találkozás örömét. Tudjuk-e értékelni ezt?

A vasárnap jellege

Szentháromság ünnepe utáni első vasárnap ószövetségi kijelölt igéje (5Móz 6,4–9) a jól ismert „Sömá Jisráél”, azaz

„Halld, Izrael” kezdetű ima, ami máris rávilágít a vasárnap jellegére, arra a tényre, hogy a hívő embernek állandóan szem előtt kell tartani az Úrnak ama rendelkezését, amelylyel felszólítja az embert az ő komolyanvételére, imádatára. A zsidók mind a mai napig ezzel az igével fekszenek le és kelnek fel, ezt suttogják az újonnan érkező és földi életéből távozó fülébe. Az újszövetségi ige Lk 24,13–35, a gazdag és Lázár története, amely szintén arra figyelmezteti az olvasót, hogy addig van ideje a megtérésre, az Istenhez való odafordulásra, amíg tart a földi élete. Utána már az Úristen jóindulatára vagyunk bízva. Agendánk vezérgondolata erre a vasárnapra így szól: „Figyelj a hívó szóra!”

Amit a textusról tudni kell

Pál apostol a Korinthusiaknak írott első levelét Efezusban írta Kr. u. 54 táján. Az Apostolok cselekedeteiről írott könyv beszámol arról, hogy az apostol második missziói útján másfél évig tartózkodott Korinthusban, és fáradozott az ottani gyülekezet megalapításán. A város speciális helyzetét jól ismerjük; nem lehetett könnyű a sokféle népcsoportból, kegyességből, kulturális háttérből érkező embereket Krisztus zászlaja alá gyűjteni. Nem sokkal a városból való távozás után Klóe (1Kor 1,11) embereitől megtudja, hogy a gyülekezetben szakadások, azaz egymással szembenálló csoportosulások jöttek létre. Pál szándéka feltehetően az volt, hogy a problémát nevének nevezve helyre tegye az „okoskodókat”, de aztán rá kellett jönnie, hogy sokkal többről van itt szó. Nemcsak a széthúzás, hanem bizonyos teológiai fogalmak, nézetek tisztázására is sort kell kerítenie. Ezért levelében a hozzá eljutott hírek közül öt témában kiemelten is kifejti tanítását. Így foglalkozik a gyülekezet megosztottságával, egy vérfertőzési ügygel, a hívők közötti pereskedés kérdésével, a keresztény szabadság megsértésével, valamint az úrvacsora körül kialakult nézeteltérésekkel.

A korinthusiakat megfertőzte a közeli Athén szellemisége. Gondolkodókként bölcsnek képelték magukat, és nagyra tartották intellektuális képességeiket. Pál azonban rámutat érvelésük, ítéleteik helytelenségére. Hibás nézeteik a világias gondolkodásmód megköztözöttségét tükrözik. Tanításra szorulnak. Figyelmezteti őket arra, hogy a világi okoskodás távol áll Isten bölcsességétől. Nem a világ bölcsességét hirdető emberek látják meg Isten bölcsességét, élik át Krisztus kereszthalálának megváltást hozó erejét, hanem a lelkileg bölcsnek. Ez a fajta bölcsesség, valamint az igazi értékelismerés és a valódi ítélőképesség Isten adománya a Szentlélek által. Az embernek úgymond oktalanná kell lennie a világ szemében, hogy igazán bölcs legyen, Isten szerinti bölcsesség járja át életét. Ahogy Jézus intette egykor övéit: „Ha olyanok nem lesztok, mint a kisgyermekek...” (Mt 18,3)

Exegézis

A keresztről szóló beszéd – Pál mondanivalójának lényege. Nemcsak Krisztusról, a Megváltóról szól az ő tanúságtétele, hanem a *megfeszített Krisztusról*. Az akkori világ jól ismerte, hogy mit jelent valakit megfeszíteni. A Római Birodalomban különösen kegyetlen kivégzési módnak számított, ismert volt sokak előtt. Jézus sem véletlenül mondja az őt követőknek: „...ha valaki énutánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét, és kövessen engem” (Lk 9,23). Könnyen elképzelhető, hogy a Mester és tanítványai is láthattak elítélteket, amint cipelik keresztjüket a kivégzőhely felé.

Az akkori keresztények vallották Jézus halálának üdvösséget szerző voltát, ám az a körülmény, hogy keresztre feszítve halt meg, elsőként Pálnál kap hangsúlyt, ezáltal alakul ki későbbi *keresztheológiája*. A Tóra tanítása szerint átkozottnak számít, aki fán függ (5Móz 21,23); Pál még ebben a felfogásban nőtt fel, most mégis makacsul ragaszkodik a tényhez, tudván azt, hogy kivételes volt az, aki a kereszthalált elszenvedte.

μωρία – ostobaság, értetlenség, tudatlanság, a σοφία ellentéte, főképp az evangélium tartalma iránti értetlenségre utal. Aki visszautasítja a keresztről szóló beszédet, az nemcsak ostoba, de elveszett lélek is. A pártoskodó korinthusiaknak meg kell érteniük, hogy őket Krisztus drága véren megváltotta, és így oltotta be őket a maga testébe, ahol nincs helye szakadásnak.

Néhány fontosabb kifejezés a textusból:

ἀπόλλυμι – 'elpusztulni', 'megsemmisülni'; σώζω – 'megtartani', 'megszabadulni', 'üdvözülni'; δύναμις – 'erő', 'képesség', 'isteni erő'. Amikor a hívő hallgatja a Krisztus keresztségéről szóló igehirdetést, nem tartja azt bolondságnak, miként a magát bölcsnek tartó ember, hanem Isten megnyilvánulásának és sajátos bölcsességének. Megtapasztalja, hogy Isten belenyúl az életébe, s megváltoztatja azt, más irányba tereli. Ez nem bolondság, hanem boldogság. Ezt élte át Pál is a damaszkuszi úton, ezért tud hitéről biznyságot tenni. A σοφία-t, a bölcsességet az akkori görög világ igencsak túlértékelte. Pál vitatkozik, és idézi Ézsaiás prófétát (Ézs 19,12): Hol van az a bölcs, aki bölcsességével meg tudná magyarázni a keresztről szóló beszédet?! Nincs az a bölcs, aki bölcsességével megváltást tudna ajándékozni. Az ember lehet bölcs a mindennapi életvitelében, de ha a keresztről van szó, Isten elveszi a bölcsességet. Nem arról van szó, hogy valaki elvesztené a fejét, hanem arról, hogy emberi ésszel, „bölcsességgel” nem lehet erre szavakat találni, megszűnik a józan ész elmélkedése. Isten nem engedi, hogy az értelmesek betekintsenek a keresztről szóló beszéd titkaiba. Isten megmutatja, hogy ő uralkodik az ész és értelem felett, és annak nyilvánítja ki magát, akinek akarja, aki hittel keresi.

A világhoz tartozók Pál szerint azok a zsidók és görögök, akik hitetlenségükben Isten akaratát semmibe veszik, s a keresztről szóló ígéhirdetést visszautasítják. Az ő *bölcsességüket* Isten *bolondsággá* tette.

Mivel az ember nem képes az önmegváltásra, Istennek *tetszett*, hogy ő váltsa meg az elveszett embert. A megváltás eszköze pedig az *ígéhirdetés bolondsága*. Amit a magukat bölcsnek tartók kigúnyolnak és *kikacagnak*, Isten éppen azzal fogja meg az embert, állítja választás elé.

A fejedelmi többes Pálnál arra utal, hogy mindenkinek, aki Krisztusról tesz bizonyosságot, hasonlóan nem önmagáról, hanem a kereszten történekről kell szólnia. Elgondolkoztató, hogy manapság milyen sok prédikátor önmagáról beszél, azzal kezdve ígéhirdetését, hogy ő mit hogyan tesz, él meg, végez el és gondol. Több olyan „ígéhirdetést” is hallani, ahol Jézus Krisztus neve el sem hangzik, magunkat prédikáljuk.

Megfelelünk-e a páli örökségnek? Reformátorunk, Luther már a *Heidelbergi disputáció* (1518) 21. tételében így vall: „A dicsőség teológusa a kereszt teológusa által vélt rosszat jónak, a jót pedig rossznak mondja, mert a kereszt teológusa azt mondja, ami a valóság. Ez nyilvánvaló, mert míg nem ismeri a Krisztust, nem ismeri a szenvedéseiben elrejtőzködő Istent sem. Ezért többre becsüli a cselekedeteket a szenvedéseknél, a dicsőséget a keresztnél, az erőt az erőtlenségnél, az emberi bölcsességet a bolondságnál és általában a kellemeset a kellemetlennél.”

Gondolatok az ígéhirdetéshez

A kereszt – botrány! Mindig is az volt. Az volt a zsidóknak, akik keresztre feszítették a Legszentebbet. Az volt a közép-korban, mert Jézus nevében ezeket vontak kínpadra. Az volt az ateista diktatúrában, mert annak vezetői attól sem riadtak vissza, hogy halálra verjenek, alázzanak olyanokat, akik hittek a Megfeszítettben. És a kereszt még mindig botrány. Vannak helyek, ahol még mindig halál vár azokra, akik hittel vallják: Jézus Krisztus a feltámadás és az élet! És vannak helyek, ahol leszedik nemcsak otthonok, intézmények, iskolák faláról, de már templomok tetejéről is a keresztet. Nehogy bántson valakit, még véletlenül se emlékeztessen senkit Isten önfeláldozó szeretetére.

Igen, a kereszt botrány! Mert nem akarunk szembenézni azzal a ténnyel, hogy Isten miattam, érettem és helyettem tette Fiát botrányra! Nekem kellene elviselni a kereszt gyötrelmét, kínjait, nekem, aki naponként megtagadom őt, megbántom őt, szégyent hozok rá.

De *tetszett Istennek*, hogy az ígéhirdetésen keresztül sok embert elindítson a hit útján. Éppen ezért nagy a felelősség azon, aki annak szenteli életét, hogy a kereszt bolondságáról szóljon. De akinek a kereszt nem bolondság, hanem boldogság, az megtapasztalhatja, hogy ma is eb-

ben van az erő, a győzelem. Tegyük mi is úgy, ahogyan az apostol is tette egy életen át: *mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak megütközés, a pogányoknak pedig bolondság, de maguknak az elhívottaknak, zsidóknak és görögöknek egyaránt, az Isten hatalma és az Isten bölcsessége.*

Illusztráció

VERS

Ady Endre: *Hiszek hitetlenül Istenben*

Hiszek hitetlenül Istenben
Mert hinni akarok,
Mert sohse volt úgy rászorulva
Sem élő, sem halott.

Szinte ömölnek tört szivemből
A keserű igék,
Melyek tavaly még holtak voltak,
Cifrázott semmiség.

Most minden-minden imává vált,
Most minden egy husáng,
Mely veri szívem, testem, lelkem
S mely kegyes szomjuság.

Szépség, tisztaság és igazság,
Lekacagott szavak,
Óh, bár haltam volna meg akkor,
Ha lekacagtalak.

Szüzesség, jóság, bölcs derékség,
Óh, jaj, be kelletek.
Hiszek Krisztusban, Krisztust várok,
Beteg vagyok, beteg.

Meg-megálllok, mint alvajáró
S eszmélni akarok
S szent káprázatokban előttem
Száz titok kavargó.

Minden titok e nagy világon
S az Isten is, ha van
És én vagyok a titkok titka,
Szegény, hajszott magam.

Isten, Krisztus, Erény és sorban
Minden, mit áhitok
S mért áhitok? S ez magamnál is,
Ó jaj, nagyobb titok.

Henry Francis Lyte: *Már keresztet vállra vettem*

Már keresztet vállra vettem
S érted mindent elhagyok.
Mindenem vagy, árva lettem,
Honjavesztett szív vagyok.
Vágyat, célt a múltnak adtam,
Nincs már bennem vak remény,
Mégis gazdag úr maradtam:
Isten és a menny enyém.

Ember bánthat és zavarhat:
Szíved áldott menedék;
Sorsom próbál és sanyargat:
Édes csenddel vár az ég.
Nincsen bűm, mely könnyet adjon,
Míg szerelmed van velem,
Nincs öröm, mely elragadjon,
Hogyha nem benned lelem.

Lelkem, teljes üdv a részed,
Hagyd a bűt s a gondot el;
Légy vidám, ha meg-megérezed:
Tenni kell még s túrni kell.
Gondold el: ki Lelke éltet,
Milyen Atya mosolya;
Meváltótd meghalt teérted:
Mit bánkódnál, menny-fia?

Kegyelemből dicsőségbe
Szállj, hited majd szárnyat ad,
S az örök menny fénykörébe
Bévezet majd szent Urad.
Véget ér itt küldetésed,
Elszáll vándoréleted,
Üdvösséggé lesz reményed,
Égi látássá hited.
(Ford. Áprily Lajos)

Felhasznált irodalom

- BARTHA Tibor (szerk.) 1981. *Jubileumi kommentár. A Szentírás magyarázata*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.
- CSERHÁTI Sándor 2008. *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele*. Luther Kiadó, Budapest.
- FASCHER, Erich 1988. *Der erste Brief des Paulus an die Korinther*. Evangelische Verlagsanstalt, Berlin.
- GETTY, Mary Ann 1994. *1. és 2. Korintusi levél*. Korda Könyvkiadó – Bencés Kiadó, Kecskemét–Pannonhalma.
- LUTHER Márton 1999. *Heidelbergi disputáció*. Magyarországi Luther Szövetség, Budapest. (Magyar Luther Füzetek 8.)
- VARGA Zsigmond 1992. *Görög–magyar szótár az Újszövetség irataihoz*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.

■ BLÁZY ÁRPÁDNÉ

Szentháromság ünnepe után 2. vasárnap

►► 1Kor 15,32–43

Igehirdetési előkészítő

Életminőség-változás

A vasárnap jellege

Adventtől pünkösdig az egyházi esztendő Isten megváltó tervének megvalósulását ünnepli, míg a Szentháromság ünnepe utáni vasárnapok jellegében az egyházi élet és a hívó ember személyes élete és feladatai kerülnek reflektorfénybe. A húsvét ünnepének időpontjától függően összesen 23-27 ezeknek a vasárnapoknak a száma. A Szentháromság ünnepe utáni második vasárnap ezek első csoportjába esik, amelyek igeszakaszai az egyház növekedése, a misszió és a megtérés témakörébe tartoznak. A vasárnap témája: Isten hív minket (*Agenda*). A heti ige (Mt 11,28) a megfáradtakat és megterhelteket hívja Jézus Krisztushoz, és megnyugvást ígér a számukra. Lk 14,15–24 a nagy vacsorára való meghívásról szól. Ézs 55,1–5 a szomjazókat és a nincsteleneket hívja, megelégtetést ígérve számukra. Ef 2,11–22-ben Isten hívja az egykor „távoliakat” és a „közelvalókat”, hogy háza népének a tagjaivá legyenek. Zsolt 105,24–45 arról beszél, hogy Isten kihívta/kihozta népét Egyiptomból, és bevitte Kánaán földjére.

Amit a textusról tudni kell

A 15. fejezet Jézus Krisztus és a benne hívó keresztény ember feltámadásáról szól. A fejezetnek különböző felosztásai léteznek, azonban bármelyiket is nézzük, a számunkra kijelölt igehirdetési igeszakasz két témakört is érint.

Az első kérdéskör a feltámadás tagadásával foglalkozik. Pál két példával is él, amikor amellet érvel, hogy van feltámadás. Az egyik a „halottakért való megkeresztelkedés”, a másik pedig utalás arra, hogy Efezusban vadállatokkal kellett küzdenie. Érvként pedig az erkölcsiség megromlását hozza fel.

A halottakért való megkeresztelkedés szokásban volt Korinthusban. Hogy mi lehetett ez, arra többféle elmélet is létezik. Ezt a szokást vagy gyakorlatot (Gaebelein szerint babonát), bármi lehetett is, Pál csak példaként említi, de nem mondja, hogy egyetért vele. Akik ezt a keresztiséget gyakorolták, azt a halottakért tették, az ő feltámadásuk érdekében. Mire való tehát ez a gyakorlat, ha nincs halottak feltámadása? És mi végre vállalunk szenvedéseket Krisztus nevéért, ha nincs feltámadás? Pál 1Kor 11,26–27-ben beszámol arról, hogy mennyi szenvedést, üldöztest, nehézséget kellett kiállnia Krisztus nevéért. Itt pedig

efezusi küzdelmére utal. Lukács számol be erről ApCsel 19-ben. Pál mint római polgár valószínűleg nem került szó szerint vadállatok elé, hanem azt az élményét fejezi ki ezzel a képpel, amikor Efezusban okkult erőkket találkozt, és az Artemisz iránt lelkesedő csöcselék majdnem meglincselte.

Ráadásul ha nem hisszük, hogy van feltámadás, annak egyenes következménye, hogy ajtót nyitunk a laza erkölcsöknél. Hiszen akkor a „mennyország” csak abból a jóból és élvezetesből állna, ami ebben a földi életben érhető el: étel, öltözködés, szórakozás. Tehát az embernek minden alkalmat meg kellene ragadnia arra, hogy kiélvezze a földi életet és elkerülje a szenvedést. Ebben az esetben pedig lesüllyednénk a materializmus szintjére. Az „együnk és igyunk, holnap úgyis meghalunk” idézet Ézs 22,13-ból, a „jó erkölcsöket megrontanak gonosz társaságok” viszont a görög irodalomból való, Menander komédiájának, a *Thais*nak világi, gyakorlati bölcsessége. A „gonosz társaság” utalás a hamis tanítókra, akik megjelentek a gyülekezetben.

A görög filozófusok számára elképzelhetetlen volt a test feltámadása, mert az eredeti visszaállításában gondolkodtak. Pál azonban azzal érvel, hogy a feltámadást nem egy nagy helyreállítási munkálatnak kell tekinteni, amely pontos rekonstrukciója az eredetinek. Mondanivalóját különböző képekkel szemlélteti: a mag, amelyet elvetnek, és kikel; a testek különbözősége; az égitestek dicsősége (fénye).

Igeszakaszunk második fele tehát azt boncolgatja, hogy mi a különbség a $\sigma\omega\mu\alpha$ ψυχικόν és a $\sigma\omega\mu\alpha$ πνευματικόν között. A 42–49. versekben ezt ellentétpárookra építve mutatja be. Ezek végén (45–49.) rátér az Ádám és Jézus – mint második Ádám – közötti ellentétre.

A két test között folytonossági kapcsolat van, de az érzéki test romlandóság alá van rekesztve, és mint ilyen nem alkalmas az Isten országára, a megdicsőült test viszont Krisztushoz válik hasonlónak. A továbbiakban a még élő hívők testének átváltozásáról beszél, amikor Krisztus megjelenik, és a hívő örökké él Krisztussal.

A perikópa megértése

A keresztény élet, vagyis a Krisztus-követés áldások mellett keresztthorodozással (Mt 16,24), önmegtagadással és a hústest tagjainak folyamatos megöklésével jár (Kol 3,5). Jézus gyakran figyelmeztet arra is, hogy ne földi kincsek összegyűjtésén fáradozzunk, hanem gyűjtsünk kincset a mennyben. Ne pusztán a testi eledelért fáradozzunk, hanem vágyódjunk a lelki eledel után. Mindez a feltámadás élő reménysége nélkül értelmetlen lenne, és semmit sem használna az embernek, csupán mazochista mutatvány maradna.

A keresztények naponta kegyelemből és bűnbocsánatból élnek. Ha Krisztus nem támadt volna fel, nem létezne bűnbocsánat és kegyelem. Reménységünk hiú ábránd lenne. Lehetetlen lenne a bűnökből megtisztulni.

Igehirdetési vázlat

A feltámadásban rejlő erő

a) Nemhiába tűnök vagy szenvedek. Különbség van a „jó ember” igazságért való küzdelme és a hívő ember küzdelme között. Mindkettő egy jó cél érdekében veti be magát, de az egyik Isten nélkül, a saját emberi erejéből tesz meg mindent, ami tőle telhető, míg a hívő Isten erejére támaszkodik, nem földi célokért küzd, hanem mennyei célokért. Sokszor látjuk például a magyar történelemben is, hogy a jószándékú emberek elbuknak, mert megölik őket, a céljaik pedig nem teljesülnek. Ezért sokan azt mondják, hogy nem érdemes föláldoznom magam egy jó ügy érdekében, ráadásul mi hasznom nekem abból? Pál nem azért „viaszkodott a vadállatokkal”, hogy elérjen egy földi jó célt, hanem azért, hogy minél több ember hitre jusson, örök életet nyerjen, és mindeközben földi jó célok is teljesülnek. A hívő embert is megölhetik ugyan, de Isten munkáját ezzel nem semmisíthetik meg. Amit hitből megtettünk ebben a földi életben, az nem vész el, és több generációra (akár ezer ízig) is kiáradhat az áldása.

b) Erkölcsi tartás. Van, akit az tart vissza valami rossz elkövetésétől, hogy tudatában van annak, hogy előbb-utóbb elérkezik a számonkérés. Ez még csak félelem az Istentől, de nem istenfélelem. Ha eljutottunk a megtérésre, és szeretjük Istent, ott a bizalom a szívünkben, és tudjuk, hogy helyünk van nála, mert ő helyet készített nekünk, akkor úgy szeretnénk élni, ahogyan Isten parancsolja, és fáj az, amikor ez nem sikerül, és megszorítjuk őt. Isten kegyelme és az ő ajándékai, benne a feltámadás ígérete arra ösztönöz, hogy megtartsuk parancsolatait.

c) Józan gondolkodás. Rengeteg reklámmal, ajánlással és programmal bombáznak bennünket. Azonkívül elárasztanak a nagyvilág hírei is. Könnyen belemerülhet ezekbe az ember, és elkezd rettegni a környezeti katasztrófáktól, a háborúk lehetőségétől, vagy éppen beleveti magát a világ dolgaiba, és semmi ideje nem marad arra, hogy józanul elgondolkodjék az élete fölött, hogy megvizsgálja istenképét, hogy az az isten, akit elképzel magának, a valóságos Isten-e, és az az út, amelyen jár, az az örök életre visz-e, vagy máshová.

A feltámadás dicsősége

a) Életminőség-változás: romlandóból romolhatatlan. Az elvetett magnak szükségszerűen el kell hálnia ahhoz, hogy kihajthasson belőle az új növény. Így van a feltámadással is: ennek a romlandó testnek porrá kell lennie, hogy ami-

ként az új növény kikel, amely szebb, mint a mag, úgy a feltámadásban is egy csodálatos testet nyerhessünk, amely mentes minden bűntől és romlandóságtól, és alkalmas az Isten országára. Amiként köze van a magnak az új növényhez, ugyanígy folytonosság áll fenn régi testünk és az új testünk között. Tehát nincs szó lélekvándorlásról vagy arról, hogy ne ismernénk meg egymást feltámadásunk után. Isten képére teremtettünk a személyiségünket illetően, de Ádám képét hordozzuk a testünket tekintve. Egy napon viszont a Megváltó képét fogjuk hordozni, amikor osztozunk vele dicsőségében.

b) A helyünkre kerülünk. A földi életben gyakran keressük a helyünket, sokszor érezzük azt, hogy „nem vagyok a helyemen”. A feltámadáskor tökéletesen a helyünkre kerülünk, a tökéletes megelégedettség, siker és boldogság állapotába. Amiként Isten a különböző élőlényeknek különböző testet adott, és testük tökéletesen megfelel azoknak az életkörülményeknek, amelyekben vannak, feltámadott testünk ugyanígy különbözni fog a földitől. A földi csupán a földi életre alkalmas, a mennyei pedig a mennyei életre. Az égitestek dicsősége más, mint a földieké, sőt ezek is különböznek fényességben egymástól. Így lesz a mennyben a mennyei testünkkel is, különbözni fogunk dicsőségben (Dán 12,3).

c) Gyengéből erőssé. Testünkben gyakran tapasztaljuk a gyengeség jeleit. Akár azáltal, hogy elégedetlenek vagyunk a külsőnkkel, akár pedig azzal, hogy bizonyos dolgok megoldásához kevésnek érezzük magunkat. Isten most bátorít, hogy amikor gyenge vagyok, akkor válok erőssé, mert az ő isteni ereje éppen akkor tud láthatóvá válni az életemben. Viszont eljön az a nap, amikor ennek a gyengeségnek vége, amikor majd teljessé válik megváltatásunk.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Lk 14,15–24; Ézs 55,1–5

Énekek

EÉ 438; 519; 213; 223

Imádság

Uram, köszönöm neked a feltámadás reménységét. Köszönöm, hogy a te feltámadásodban erő rejlik, és ez az erő hitet teremt, és újjászül az örök életre. Add, hogy soha ne tagadjam meg az evangélium erejét! Adj nekem kitaratást, józan látást, és segíts parancsolataid szerint élnem. Köszönöm, hogy benned bízhatom, hogy gyengeségemben te vagy erős, hogy általad a helyemre kerülhetek, és vár rám egy tökéletes élet, olyan, amelyet itt a földön

soha nem tudok megvalósítani. Dicsőség legyen a te nevednek. Ámen!

Illusztráció

GONDOLATOK

Csillagászat: Nincs két egyforma galaxis! Mindegyiknek más a formája. És nincs két egyforma csillag sem. A legfényesebb csillag 4 milliószer fényesebb a napnál, és hála Istennek, tőlünk 6400 fényévre található, különben megégnénk. A legnagyobb csillag átmérője naprendszerünk átmérője huszonegyszeresének felel meg (250 milliárd km).

Növényvilág: a tulipánhagyma nem túl szép, viszont a belőle kihajtó virág csodálatos.

„Ha valóban hinnénk, hogy van feltámadás, akkor a jelenben arra használnánk a testünket, hogy Istent megdicsőítsük általa.”

Warren W. Wiersbe (1929–2019) amerikai lelkész, író

TÖRTÉNET

„Kiss professzor sokszor emlegette Bogya bácsit, aki a nagyszalontai gyülekezet egyik véne volt, és a gyülekezet pénzét őrizte. Minden este, amikor ágyba ment, kitette a pénzeszsákokat az asztalra. (Annak idején még nem a bankban őrizték a gyülekezeti kasszákat.) Amikor megkérdezték Bogya bácsit, hogy miért tesz így minden este, az öregúr azt válaszolta: azért, hogy ha az Úr ma éjjel jön, akkor mindenki tudhassa, hogy a pénztár rendben van.”

Forrás: <https://bibliatanitas.org/20-az-ezereves-kiralysag-jel-204-6/>

VERS

Vas István: *Húsvéti ének a testről* (részlet)

„Tavaszi szél fújja, hozza a szép hitet:
Szétomló testünket szebben megépíted.”

Felhasznált irodalom

- GAEBELEIN, Frank E. *Romans through Galatians*. Zondervan, Grand Rapids. (The Expositor's Bible Commentary 10.)
MACDONALD, William 2001. Újszövetségi kommentár. 2. köt. 1. *Korinthus – Jelenések*. Evangéliumi Kiadó, Budapest.
PRIOR, David 1995. *Pál első levele a korinthusiakhoz*. Harmat Kiadó, Budapest. (A Biblia ma 9.)
WIERSBE, Warren W. 1989. *Matthew – Galatians*. Victor Books. (The Bible Exposition Commentary 1.)

Szentháromság ünnepe után 3. vasárnap

▶ Kol 1,21–23

Igehirdetési előkészítő

Az origó

A vasárnap jellege

Szentháromság ünnepe után, amely mintegy koronája a nyilvánlatkoztatás eseményeire épülő ünnepeink sorának (az Atya, a Fiú és a Szentlélek megnyilvánulásának – karácsony, húsvét, pünkösöd – ünnepei után), a heti ünnepnap a „következményeket” tárja elénk, azaz azt, hogy a keresztény ember és az egyház számára mit jelent az üdvtörténet (vö. HAFENSCHER 2010, 332. o.). A harmadik vasárnap témája Agendánk szerint: „Isten bűnösöket hív”. Az igehirdetésre kijelölt textus tökéletesen illeszkedik ehhez: „*Titeket is, akik egykor Istentől elidegenültetek (...), most megbékéltetett...*” (Kol 1,21–22)

Exegetikai háttér

Kolossé Kis-Ázsiában, a szárazföld belsejében fekszik, az Efezustól keletre induló országút mellett. Kr. u. 60-ban történt pusztulásáig (egy hatalmas földrengés csaknem teljesen megsemmisítette) a gazdag kereskedelmi élet gyümölcsseit élvezhette.¹ A gyülekezet talán már nem tudott új erőre kapni a katasztrófa után, mindenesetre az egyháztörténetben nem bukkan fel később a kolosséi közösség (CSERHÁTI 1978, 14. o.).

Az, hogy a Római Birodalom legfőbb keleti útvonala Kolossén vezetett át, nemcsak virágzó gazdasági életet teremtett, de „Kelet és Nyugat minden szellemi áramlata itt adott egymásnak találkozt” (uo. 11. o.). Vallási és filozófiai irányzatok keveredtek itt, és a fiatal keresztény gyülekezetben tévtanítások ütötték fel a fejüket, „melyek szerint az üdvösség elnyeréséhez nem elég a Krisztusban való erős hit, hanem szükséges az angyalok tisztelete, a világi elemek előtti meghajlás, aszketikus életvitel és a megszabott ünnepnapok megtartása. Ezzel nyilván kétségbe vonták Jézus Krisztus halálának minden váltságra elégséges voltát és a vele való kapcsolat közvetlenségét.” (SOMFALVI 2015) Pál ebben a helyzetben intézte hozzájuk levelét.

1,21: ἀπηλλοτριωμένους 'elidegenültetek' – a görög az ige passzív participiumát használja, így kinyitja a figyelmünket abba az irányba, hogy mennyiben tudatos cselekvésről, mennyiben pedig valaminek (adott esetben a tudatosan elkövetett cselekedeteknek) a következményeképpen állt be az állapot (az elidegenedettség). Az Istentől való elidegenültség a magyar fordítás értelmező kiegészítése a levél többi részének

ismeretében; a görög szöveg nem nevezi meg, milyen idegeneségről, elidegenülésről van szó (bár adja magát, hogy az előző és ezen mondat alanyát, cselekvőjét, magát Istent értsük ide) – itt még nyitva lenne az értelmezés, akár az emberek egymástól való elidegenedettségét, akár az Istentől való elidegenedettséget takarhatja (és akár mind a kettőt egyszerre).

1,22: ἀποκατήλλαξεν 'kibékült' – egyértelműen Isten a cselekvő, erős kontrasztot alkotva az előző tagmonddal, ahol az elidegenedett embereken volt a fókusz.

1,23: εἶ γὰρ 'ha ugyan' – Szerencsésebb lenne a 'tudniillik ha' vagy 'amennyiben' kifejezéssel fordítani. A RÜF-ban szereplő *ha ugyan* olyan jelentésárnyalatot hordoz, amely azt sugallja, mintha az író itt nem a buzdítását, hanem a kételkedését fejezné ki, hogy a címzettek megmaradnak a hitben, márpedig erre a kételkedésre itt más jel nem utal.

Az evangéliumi remény

Az evangéliumi remény mibenlétét érdemes kifejteni és magyarázni az igehallgatók számára. Joggal merül fel ugyanis a kérdés, amelyet ezzel kapcsolatban valaki feltett nekem, hogy ha már elnyert állapotról van szó (Krisztus áldozata árán megtörtént a kiengesztelődés), akkor mit ért Pál remény alatt, ami a még be nem következett dolgokra utal rendszerint. Pál azonban nem arról beszél, hogy „drukkoljatok annak, hogy igaznak bizonyul majd az evangélium”, hanem arról, hogy a bizalmukat, várakozásukat a Krisztusba vetett hitbe vessék, ne a tévtanítások által terjedő praktikák, cselekedetek végzésébe („...*aki alázatoskodásban és angyalok iránti tiszteletben tetszeleg*” – Kol 2,18; „*Ne nyúlj hozzá, ne ízeled meg, ne is érintsd!*” – Kol 2,21).

Ilyen volt, ilyen lett

Az origó

A híradókban, nyomtatott sajtóban, közösségi oldalakon is sokszor mutatnak nekünk képeket: előtte-utána, ilyen volt, ilyen lett. Pál apostol is egy ilyen képet villant fel előttünk a levélnek ebben a pár sorában – ilyen volt, ilyen lett... és ilyen is lehet majd. Krisztus műve is így osztja fel az idő végtelen folyamát, mint egy pont a végtelen egyenest két félegyenesre – előttére és utánára osztja. Origót képez, amelyhez nem pusztán lehetséges viszonyítani, hanem amely létrehozza azt a szemléletet, hogy innentől kezdve semmi nem ugyanolyan. Egyéni életekből és közösségekből, társadalmakból is ismert kicsiben az érzés, a tapasztalat, hogy vannak olyan határpontok, tapasztalatok (katartikus élmények, egy újraráesztés például, egy tragédia, egy nagy találkozás, egy különleges családi esemény; emlegették így szeptember 11-et), amelyek mindent megváltoztatnak, amelyektől kezdve már csak előttéről és utánáról lehet beszélni. Pál apostol erős *mostja* így emeli ki a fordulópontot, Jézus halálát („*most megbékéltetett emberi testében halála által*” – Kol 1,22), mint amely teljes változást hozott.

¹ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztyn-bibliai-lexikon-C97B2/k-C9FFD/kolosse-CA110/>.

Előtte

Az eredendő büntől terhelt ember elszenvedi az Istentől elidegenedett világban való lét következményeit. Utal rá az *elidegenülés* szóban az apostol, hogy ez az állapot nem a kiindulópont volt, nem az idegenség állapotából indult Isten és ember kapcsolata; céloz rá, hogy az ember valaha Istenhez tartozott, utána állt be az idegenség állapota. Nem is feltétlenül azért, mert az ember idegenedni akart, de voltak tettei, amelyeknek a következménye lett – akár akaratán kívül is (passzívan) – az elidegenedett helyzet. Mit is jelent idegennek lenni? Az az idegen, akinek az érzéseit nem érzem át, nem érint személyesen, mi van velem, akivel nem osztom meg a számomra fontos érzéseket, történeteket. Nem haragszom rá, csak úgy kezelem, mint akinek nincs köze hozzám. Nem kell ehhez gyűlölet, sőt – látszólagos nyugalomban élő családtagok is tudják úgy kezelni a másikat, mintha idegenek lennének, többen tudnak úgy egy fedél alatt élni, hogy egymást kizárják a belső világukból. Elidegenedetten.

Utána

A Messiás felé elvárás volt a béke elhozatala, a messiási jövendölések gyors valóra váltása a béke földi megvalósulásáról. Jézus ennek az alapját vetette meg azzal, hogy magában Istennel megbékéltette a világot – az Istennel való harmóniában levés következménye tud lenni az emberek közötti béke és az embernek a világgal való békessége. Hangsúlyozza a levél írója, hogy az evangélium reménysége minden teremtménynek hirdettetett, mintegy kinyitja a perspektívát arra, hogy nemcsak az egyes embernek az Istennel való kapcsolatára nézve van jelentősége a megváltásnak, hanem ennek következményeként az egész teremtett világra hatással van. Ezen a ponton tágíthatjuk a prédikációt is abba az irányba, hogy az Istenhez megtért ember életvitele, kapcsolatai hogyan állnak helyre, mit jelent a közvetlen kapcsolataira, a közösségeiben való helyére, a másokhoz való hozzáállására, a teremtett világhoz, az Istentől kapott javakhoz való hozzáállására nézve az elidegenültségből való visszatérés.

Pál a jövőbe tekintéskor, mondhatnánk, feltételes jövőt alkalmaz: akkor bízhattok abban, hogy ez (az Isten előtti tisztán megállás lehetősége) így fog megvalósulni, ha megmaradtok az evangéliumba vetett hitben. Olyan ez, mint egy örökség, amely a miénk, de lemondhatunk róla, rajtunk múlik, hogy átvesszük vagy sem.

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Lk 15,1–10; Ez 18,20–32

Énekek

EÉ 250, 318, 320

Imádság

Hálát adunk neked, Urunk, hogy Jézus Krisztus áldozatáért békességet hoztál a világra, s az elidegenedett emberiséget – minket, mindnyájunkat – újból magadhoz vontál. Kérünk téged, segíts minket, hogy ezt a közelséget, szereteted naponta érezzük, és éreztessük embertársainkkal is. Őrizd meg minket mindaddig, amíg majd egykor veled leszünk, és színről színre látunk téged. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket! Ámen.

Illusztráció

HÍR

Május 1-jei hír szalagcíme: Új időszámítás kezdődik Japánban. Lemondott a császár, átírták a naptárat, új korszak kezdődött. (Japánban a gregorián naptár mellett használatban van a császár uralkodásához viszonyított időszámítás is.)

VERS

Pilinszky János: *Átváltozás*

Rossz voltam, s te azt mondtad, jó vagyok.
Csúf, de te gyönyörűnek találtál.
Végig hallgattad mindig, amit mondtam.
Halandóból így lettem halhatatlan.

GONDOLAT

„»A bűn, kilépve belőlünk, mindent megfertőz körülöttünk. Ha ingerültek vagyunk, környezetünk is ingerültté válik. De még gyakrabban főntről lefelé: a harag félelmet szül. Egyedül egy tökéletesen tiszta lényhez érve áll meg és alakul át a bűn fájdalommal.« Ez a tisztaság földadata, és az átváltozás csodája: Isten Bárányának üdvtörténeti szerepe a földön.”

Simone Weil (1909–1943) francia filozófustól idézi Pilinszky János

Felhasznált és ajánlott irodalom

CSERHÁTI Sándor 1978. *Pál apostolnak a kolossébeliekhez írt levele és Filemonhoz írt levele*. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest.

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest.

PILINSZKY János 1996. *Nehézkesedés és kegyelem. Vigilia*, 61. évf. 9. sz. 643–644. o. https://vigilia.hu/node/Vigilia_1996_09_facsimile.pdf. (Letöltés: 2019. április 30.)

SOMFALVI Edit 2015. Amikor minden megváltozik. *Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet*, május 3. <http://www.proteo.cj.edu.ro/hu/predikacio/7282>.

Szentháromság ünnepe után 4. vasárnap

► Mk 10,1–12

Igehirdetési előkészítő

Amit Isten egybekötött

A vasárnap jellege

Ezt a vasárnapot régen az irgalmasság vasárnapjának is nevezték az ógyházi perikópa evangéliuma, Lk 6,36–42 alapján: legyetek irgalmasok – ne ítéljeteK – bocsássatok meg! Ez az íge most nem hangzik el, mégis meghatározó lehet számunkra az igehirdetésre készülve, amikor textusunkban Jézust arról kérdezik a farizeusok, majd később a tanítványok is, hogy szabad-e a férjnek a feleségét elbocsátania.

Jézus radikálisan egyértelmű válaszát tekintsük kiindulópontnak és elérendő célnak a kérdésben, ezzel együtt irgalommal szóljunk a szószerkről.

JÁNOSSY Lajos szerint: „A váltság kegyelmében való részesedés a leghatalmasabb figyelmeztetés mindnyájunknak, az egész teremtettségnek a bűnben való szolidaritására, amelyből a Szentlélek gyülekezete, Krisztus népe is sóvárogva vágyódik a szabadulásra, a teljességre jutásra, amint ezt olyan megragadóan hirdeti az epistola (Róm 8,18–23)” (JÁNOSSY 2008, 47. o.) és 1MÓZ 50,15–21, ahol pedig József az, aki „Isten irgalmasságát tükrözi megbocsátó testvérszeretetével” (uo.).

Amit a textusról tudni kell

Igénk tanúsága szerint a válás, illetve a házasság nehézsége nemcsak a mai kor kérdése, hanem valamennyi koré. Az Istenben hívő emberek számára a Szentírás tekintélye minden korban érvényes, így a farizeusok kérdésére adott jézusi válasz ma sem kérdőjelezhető meg. Ismerjük Jézus tanítását, amellyel nemcsak a házasságtörést ítéli el, hanem annak előzetes megtörténtét a szívben, az ember képzeletében, vágyában (Mt 5,28). Jézus ezzel is magasabba teszi a mércét a korabeli felfogásnál.

A különböző rabbinikus iskolákkal ellentétben, amelyek a „valami szegényteljeset találni” kifejezést különböző módokon értelmezték,¹ Jézus magyarázata szerint nem a válóok súlyossága dönt a válás kérdésében, hanem Isten parancsa. Ő nem reflektál a válás kazuisztikájára, legyen

az szabadelvű vagy szigorú, hanem egyszerűen szembesíti a hallgatóit Isten akaratával, parancsával, amely a házasság isteni rendjét védi.

10,5: Jézus érvelése kiveszi a farizeusok kezéből Mózes parancsát, és ellenük fordítja.

10,6: Isten „férfivá és nővé teremtette az embert” – ez most nem témánk, de ma sokan ezt is megkérdőjelezzik.

10,8: „egy testté”: A házasságban férfi és nő teljes emberségével, egymás sorsává válva lesznek egygyé. Az ószövetségi szóhasználatban a „test” nem a „lélekkel” szembeállított testet jelenti, hanem az egész „embert”.

Férfi és nő házasságban való egysége nem esetleges és alkalmoszerű, hanem végleges és egész életre szóló egység (DÓKA 1996, 209. o.).

Mindezek ellenére Jézus nem abszolutizálja a házasságot. Először, mert elképzelhetőnek tartja, hogy valaki Isten országa kedvéért nem házasodik (Mt 19,12) vagy elhagyja családját (Lk 14,26); másodsor pedig azért, mert tudja, hogy a házasság csak a földi életre vonatkozik, ezért a feltámadás után megszűnik a szociális létnek ez a kategóriája (Lk 20,35).

Mt 19,9 egy kivételt ismer a válás tilalma alól: a másik fél házasságtörését. A zsidó törvények szerint a férjnek nemcsak szabad volt hűtlen feleségét elbocsátania, hanem kötelessége is. De valószínű, hogy Márk változata áll közelebb Jézus eredeti szavaihoz. Márknál a feleség elbocsátása már önmagában házasságtörést jelent, akkor is, ha nem lépett be harmadik fél a történetbe.

10,12-ben a római házasságjog is hangot kap, amely a nők számára is lehetővé tette a válást. Az elvált férfi vagy nő második házassága házasságtörés a fel nem bontható – s ezért még érvényes – első házasság ellen (BOLYKI 1998, 39. o.).

A perikópa megértése

Gyülekezeteinkben vannak egyedülálló férfiak és nők is, akiknek az élete Isten előtt nem kevésbé értékes, mint a családosaké. Az igehirdetésnek nem az a célja, hogy a házasságot önmagában mindenképp felett való értéknek mutassa be, hanem az, hogy a meglévő házasságokat védje, illetve, hogy az elváltként jelen lévőket Isten bűnbocsátó kegyelmének elfogadására segítse.

Jézus a válás kérdéséről két helyen, a Hegyi beszédben és a farizeusokkal folytatott egyik vitájában nyilatkozott. A válás tilalmát Isten teremtői akaratára viszi vissza. Egy önmagában hasznos mózesi rendelkezést (az asszonyok relatív védelmére) Jézus úgy radikalizált, hogy az egyrészt még inkább védte az asszonyokat, másrészt védte az egész házasságot mint Isten teremtési rendjét (BOLYKI 1998, 20. o.).

Jézus etikája azáltal, hogy az emberi közösség életét – itt a házasságot – szabályozó jog követelményét felülmúlja, és az egyes embertől azt kívánja, hogy mondjon le jogáról, közvetlenül Isten előtt tesz felelőssé (BULTMANN 1998, 31. o.).

¹ A Talmudban olvashatjuk a válásról: Sammaj iskolája tanítja: senki se váljék el feleségétől, csak ha szemérmetlen dolgot talált rajta; Hillél iskolája ellenben tanítja: még ha ételét kozmálta is el, elválhatik tőle; Rabbi Akiba mondja: akkor is elválhatik tőle, ha szebb asszonyt talált (lásd *A Talmud könyvei*, 54. o.).

Igehirdetési vázlat

Isten rendje

Isten, az élet Teremtője a világ megteremtésével egy jó rendet is teremtett. Az ember számára az a legjobb, ha e szerint él. Istenben hívő és neki szolgáló életet élhetünk életünk útját egyedül járva és házasságban is.

Ha két ember a házasság mellett dönt, akkor tudja, hogy „a teremtés kezdete óta Isten férfit és nőt teremtette az embert. Ezért a férfi elhagyja apját és anyját, ragaszkodik feleségéhez, és lesznek ketten egy testté, úgyhogy ők többé már nem két test, hanem egy.” (Mk 10,6–8) Amikor férfi és nő Isten és emberek előtt igent mond egymásra, életre szóló szövetséget kötnek. A házasság az Isten és népe, Krisztus és egyháza közötti kapcsolat tükröképe is egyben.

Az ember életének rendezetlensége

A farizeusok azért mentek oda Jézushoz ezzel a kérdéssel, hogy megkísértsék őt. Nem egy konkrét eset érdekelte őket, általánosságban kérdezték a válasról. Ha igennel válaszol, igazolja őket és gyakorlatukat; ha nemmel, akkor nyilvánvalóan szembekerül a Mózesre hivatkozó zsidó vallással. Az alaphelyzet viszont az volt, hogy nagyon sok válás volt abban az időben. A férfiak meglehetősen könnyen szabadulhattak meg feleségüktől, és ezt Mózes szavával legalizálták: „Ha valaki feleségül vesz egy lányt, és a férje lesz, de később nem találja kedvére valónak, mert valami ellen-szenveset talál benne, akkor írjon válólevelet, adja azt az asszony kezébe, és úgy bocsássa el a házától.” (5Móz 24,1) Erre mondta Jézus: „Szívetek keménysége miatt adta nektek Mózes ezt a parancsolatot.”

Számunkra is ott van általánosságban a kérdés: lehet-e elválni? A mai házaspárok is „könnyen” szabadulnak meg egymástól. De megelőzi ezt sok másféle helyzet, amikor egy kapcsolat el sem jut a házasságig. Kétgyermekes anyuka mondja az őt elhagyó élettársáról szomorúan: „Sosem volt benne annyi, hogy elvegyen feleségül...” Csalódott fiú, aki mélyebb kapcsolatra vágyott, mondja a szerelméről: „Nem akart hozzám jönni, nem akart családot, pedig én vele szerettem volna.” Nagyobb elköteleződés, amikor a pár gyermeket vállal, ha házassági szövetséget nem is. Ugyanakkor egyre többen vannak, akik már az élettársi közösséget sem vállalják egymással, csak a közös programokat és örömeiket, de a közös élet közös feladatait már nem.

Milyen sokféle élethelyzettel kísérti ma az ember az Istent, aki megteremtette, és Jézust, aki tisztán és szólt és tanított... A válás, vagy akár már a meglévő kapcsolatban az elkötelezettség fel nem vállalásának oka ma is a keményszívűség.

Életünk rendezésének esélye: Isten kegyelme

Ha egy férfi és egy nő összeházasodik, a házasság köteléket hoz létre köztük, és elhangzik Jézus szava: „Amit Isten

egybekötött, ember azt szét ne válassza...” Gyakran nem könnyű ezeket az emelkedett szavakat a házasságban hívő módon valóra váltani. A megpróbáltatások nehezek lehetnek, akár annyira, hogy a két ember végül nem tudja együtt folytatni az életét.

„A választott nép törvénye kivételes esetben lehetővé tette a válást. Jézus azt mondta: Szívetek keménysége miatt adta nektek Mózes ezt a parancsolatot... Ezzel nem erkölcsi gyengességünkre utalt, hanem arra, hogy a magunk erejéből képtelenek vagyunk Isten akaratát teljesíteni.

Pál apostol az idők végezetének közvetlen közeledtét várva nyilatkozott a házasságról és a válásról.

Az ige tiltja egymás megítélését, és int: ítélezésünk mércéje szerint ítéltetünk meg.

Jézus megakadályozta, hogy a tömeg a házasságtörőt megkövezzék, mert senki sem állíthatja, hogy önmaga mentes lenne a bűnöktől.” (HÉZSER 2005, 186. o.)

Mit tehetünk? Megvallhatjuk Isten előtt, hogy nem a magunk erejéből élünk. Ha a magunk erejéből élénk, a halál martalékává válunk. Olyan sebeket ejtünk a házasságban egymás lelkén, amelyek közös boldogságunk halálához vezetnek. De nem a magunk erejéből élünk, hanem Isten megbocsátó szeretetéből. Lehetséges, hogy vannak, akik a házasságukat nem tudták megőrizni egymás számára, és a közös jövő reménye szertefoszlott. Akik keresztülmentek egy ilyen nehéz élethelyzeten, és annak is tudatában vannak, mit mond Isten szava a házasságról és a válásról, akkor is csak egyet tehetnek, kell tenniük: Istent kérhetik, hogy segítsen megtartani a jó éltető emlékét. És tőle kérhetnek bocsánatot a közös életmúlt vétkeiért és elégtelenségeiért (uo.).

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

Róm 8,18–23; 1Móz 50,15–21

Énekek

EÉ 474; 67; 481

Imádság

Urunk, kérünk mindazokért, akik egyszer igent mondtak egymásra, hogy szükségben és örömben szívből hűségesek maradjanak. Kérünk mindazokért is, akiknek nehéz egymás mellett élni, akik csalódtak egymásban, vagy eltávolodtak egymástól, hogy alázatosságban újra keressék egymást, hogy okosan és türelmesen viseljék el egymást. Istenünk, adj erőt nekik, hadd kezdjék újonnan mindennap!

(Ma így imádkoztatok, Oosterhuis)

Illusztráció

TÖRTÉNET

Kis történet a házasság megítéléséről

Sok év után két barátnő ismét találkozott.

– Mondd – kezdte az egyik –, mi történt a fiaddal?

– A fiammal? Szegény, szegény fiam! – sóhajtott a másik.

– Szerencsétlenül összeházasodott egy lánnyal, aki egy szalmaszálat nem tesz odébb a házban. Nem főz, nem varr, nem mos és nem takarít. Egész nap csak alszik, henyél, és az ágyban olvas. Ha hiszed, ha nem, szegény fiamnak még a reggelijét is az ágyba kell vinnie.

– Borzasztó. És mi van a lányoddal?

– Ő aztán szerencsés. Feleségül ment egy angyalhoz. A fiú nem engedi, hogy a lányom valamit is tegyen a házban. Szolgákat fogadott, akik főznek, varrnak, mosnak és takarítanak. És minden reggel ágyba hozza a lányom reggelijét. Hát hallottál már ilyet? A lányom meg csak alszik, ameddig akar, egész nap csak pihenget, és az ágyban olvas.

Anthony de Mello: *Szárnyalás*

„Az, hogy a házasságban időnként veszekedésre és civakodásra kerül sor, romlott természetünk gyengeségéből és gyarló-

ságából adódik. Jön az ördög, és útjába szór mindkét házastársnak gyűlöletet, irigységet, gyanakvást, bizalmatlanságot és gonosz indulatokat, úgyhogy megharagszanak egymásra, gyanúik támadnak, másokat megkívánnak; ebből aztán különválás lesz. Az ember könnyen házasodik; de az, hogy mindig szeressék egymást, nehéz dolog, és Isten adománya. Aki nek ez jutott, adjon érte nagy hálát az Ūristennek!”

Luther Márton: *Asztali beszélgetések*

Felhasznált és ajánlott irodalom

A Talmud könyvei. Szerk. Molnár Ernő. Budapest, 1922.

BOLYKI János 1998. *Újszövetségi etika.* Kálvin Kiadó, Budapest.

BULTMANN, Rudolf 1998. *Az Újszövetség teológiája.* Osiris Kiadó, Budapest.

DÓKA Zoltán 1996. *Márk evangéliuma.* Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest.

DOUMA, Jochem 1998. *Házasság és szexualitás, válás, abortusz.* Iránytű Kiadó, Gödöllő.

HÉZSER Gábor 2005. *Pasztorálpszichológiai szempontok az istentisztelet útkereséséhez.* Kálvin Kiadó, Budapest.

JÁNOSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása.* Fraternitás, Veszprém.

Luther megmondja. Válogatás Luther asztali beszélgetéseiből. Luther Kiadó, Budapest, 2018.

■ SZÜCS ESZTER

Lelkészakadémia

Tervezett kurzusok 2019-re

Az év elején bevezetett lelkészi életpályamodell keretében ebben az évben megkezdjük az alapszintű vezetőképző kurzusokat. Ezek a 2×2 napos kurzusok azt a célt szolgálják, hogy közösen reflektáljunk vezetői feladatainkra, és olyan készségekkel vétezzük fel magunkat, amelyek segítségével jobban tudjuk pásztorolni a ránk bízottakat. Az alap-vezetőképző kurzus minden lelkész számára kötelező, és az elkövetkezendő öt évben kell teljesíteni. Több helyszínen és vezetőpárosokkal indulnak a kurzusok. 2019-ben öt kurzust tudunk indítani az alábbi táblázatban szereplő helyszíneken és időpontokban. A fenti kurzusok mellett szeretettel ajánljuk figyelmetekbe azokat a teológiai kurzusokat, amelyek követik a 2008-ban indult szervezett lelkészi továbbképzések hagyományát.

A kurzusokra a következő e-mail címen lehet jelentkezni: mate.joob@lutheran.hu.

Legyen Isten áldása a közös tanulásunkon!

Dr. Joób Máté,
a Lelkészakadémia vezetője

Alap-vezetőképzés

Helyszín	Időpontok	Trénerek
Révfülöp	október 11–12. (p–szo); január 10–11. (p–szo)	Pethő-Udvardi Andrea – Sefcsik Zoltán
Balatonszárszó	november 21–22. (cs–p); január 27–28. (h–k)	Joób Máté – Bence Imre
Piliscsaba	november 8–9. (p–szo); január 31. – február 1. (p–szo)	Balogh Éva – Aradi György (Kendeh K. Péter)
Bodrogkeresztúr	november 18–19. (h–k); február 10–11. (h–k)	Johann Gyula – Németh Zoltán
Szarvas	november 11–12. (h–k); február 3–4. (h–k)	Benkóczy Péter – Kendeh K. Péter

„Mi lakik mélyen a szívemben?”*Lelkigyakorlat lelkészeknek*Helyszín, időpont: *Bakonybél, 2019. október 7–10.*

Szervezők: dr. Percze Sándor – dr. Varga Gyöngyi

A kurzus elsődleges célja a személyes istenkapcsolat elmélyítése és megélésének lehetősége mindazok számára, akik erőforrást és megújulást keresnek aktív lelkési szolgálatukban. A résztvevők megismerhetik a személyes ima-, hit- és lelki élet különféle formáit, mint például Luther Miatyánk-imádságát, az ignáci bibliameditációt, a Jézus-imát. Bevezetést kapnak a szerzetesi lelkiség és a keresztény önismeret és önvizsgálat alapjaiba. A lelkigyakorlatos napok segítséget nyújtanak a befelé fordulásban és Isten előtti elcsendesedésben, kérdések és kételyek tisztázásában – igény esetén személyes lelki kíséréssel és beszélgetéssel a kurzusvezetők részéről. Mindazoknak ajánlott, akik szeretnék megismerni, megélni vagy egyszerűen csak élvezni a rohanó, kapkodó élet ellenpólusát: a békét és a csendet.

A lelkigyakorlat helyszíne olyan környezetben lesz, amely sok lehetőséget kínál egyéni sétákra és szemlélődésre a természetben.

Jelentkezési határidő: *2019. szeptember 23.***A kazuália teológiája és gyakorlata 2: A temetés**Helyszín, időpont: *Révfülöp, 2019. október 27–30.*

Szervezők: dr. Fazakas Sándor – dr. Szabó Lajos

Nincs közvetlen tapasztalatunk a halálról, de a meghalás folyamatáról sem. Amit látunk és tapasztalhatunk az – az esetek többségében – a másik ember életből való távozása és az emberi egzisztencia határán felmerülő kérdések tisztázatlansága. A halál misztériuma feszítő kérdések elé állítja a lelkészt, a lelkigondozót, az igehirdetőt, a hívő embertársat. A halálról szóló egyházi tanítás sem egységes; magán hordozza különböző korok világnézeti és kulturális képzetét. Ez egyházi gyakorlatunkban is ellenmondásokhoz vezet. Éppen ezért a kazuáliáról szóló tanfolyam e következő egysége – részben folytatva a házasság, az úrvacsora és a kereszttség kurzusok tematikáját – a haldoklók körüli szolgálatra, a temetési szertartásra és a gyászfeldolgozás kérdéseire koncentrálna.

A következő és hasonló kérdések mentén kívánjuk teológiailag, spirituális és lelkigondozói szempontból reflektálni a következő kérdéseket: hogyan viszonyuljon a lelkész az életről és a halálról való gondolkodás megváltozásához? Milyen kulturális paradigmaváltásnak lehetünk tanúi? Miről érdemes beszélgetni a haldoklóval vagy a gyászolókkal? Milyen elvárások és konfliktusok terhelik a temetési szolgálatra való készülést? Milyen szerepe lehet a gyülekezetnek a gyászolókkal szemben? Meddig tart a lelkész kísérése, törődése a gyászfeldolgozás folyamatában? A teológiai szempontok tudatosítása segíthet helyesen értékelni az egyes szituációkat, a saját szerep és az egyház küldetésének szempontjából. Másrészt gyakorlati megoldások, liturgiai formák és lelkigondozói esetek támaszthatják alá helyes teológiai és etikai álláspontunk alkalmazását.

Jelentkezési határidő: *2019. október 13.***A Szentírásból tájékozódva**Helyszín, időpont: *Révfülöp, 2019. december 1–4.*

Szervezők: dr. Kőszeghy Miklós – dr. Varga Gyöngyi – dr. Korányi András

Jelen kurzus az Evangélikus Hittudományi Egyetemen tartott biblikus szabadegyetem népszerű előadásából kíván olyan előadáscsokrot nyújtani, amely egyrészt feleleveníti a korábban tanultakat, másrészt új ismereteket és megközelítéseket nyújt, hogy jobban tudjunk biblikusan reflektálni a társadalmi kihívásokra. Ízelítőül a tervezett témákból: Biblia és politikátörténet; Biblia és a mindennapi élet; Hogyan beszél a Biblia Istenről?; Biblia és értelmezés, tekintély; Biblia és evangélikusság.

Jelentkezési határidő: *2019. november 17.*